

Omställningsrörelsens bidrag till en hållbar framtid i Örebro län

Effekter & möjligheter av Framtidsveckan och andra omställningsaktiviteter

Rapport från ROS - Regional Omställning i Samverkan

Författare: Niklas Högberg & Ankie Rauséus

Februari 2015

Ett projekt i samarbete med:

**Hela Sverige
ska leva!**
Länsbygderådet Örebro län

Grundstruktur för rapporten

A. BAKGRUND OCH SAMMANHANG

1. Inledning, bakgrund, syften och översikt
2. Beskrivning av ROS, programförklaring
3. Att förverkliga hållbara lokalsamhällen utifrån systemprinciper
4. Rapportens fokus: Omställningsarbetets bidrag till hållbarhet

B. ARBETE HITTILLS

1. Beskrivning av ingående aktörer i ROS-samarbetet
2. Omställningsaktiviteter år 2011-2012
3. Omställningsaktiviteter år 2013-2014
4. Sammanfattande lokala berättelser – några exempel

C. ARBETET FRAMÅT

1. Analys: Omställningsaktiviteternas bidrag till hållbarhetsmålen
2. Utgångspunkter och riktlinjer för en omställningsstrategi
3. Planer för 2015 och framåt
4. Sammanfattning och slutsatser

D. BILAGOR (separat dokument)

1. Beskrivningar och rapporter från organisationer och projekt
2. Beskrivningar och erfarenheter från lokala grupper
3. Folkbildningens uppdrag och insatser
4. Begrepp & forskningsrapporter med bäring på omställning

Om författarna

Niklas Högberg har över 25 års erfarenhet av strategiska förändringsprocesser inom den ideella, offentliga och privata sektorn. 2013 anlätades han som Sveriges första omställningscoach i LEADER Mellansjölandets samarbetsprojekt "Leader lär för omställning till hållbarhet", där han kombinerade sina erfarenheter från internationell utveckling, organisationsutveckling och hållbar utveckling. Hans huvudansvar i rapporten har fokuserat på teoretiska ramverk och den systemiska ansatsen i analys och strategi. Kontakt: niklashogberg@tele2.se, 070-754 48 40.

Ankie Rauséus är verksam som koordinator för ROS-nätverket och det regionala omställningsarbetet i Örebro län. Hon har haft flera uppdrag med anknytning till hållbarhets- och klimatfrågor, bl a vid LEADER Bergslagen, Örebro Promotion, Örebro kommun, Naturskyddsföreningen och Studieförbundet. Hennes huvudansvar i rapporten har varit att kontakta, samla in och organisera material från olika aktörer om deras bidrag till omställningsarbetet, samt sammanställa övriga fakta, information och forskningsrapporter. Kontakt: ankie.rauseus@telia.com, 070-280 74 66.

*Denna rapport har tagits fram i ett projekt från **Hela Sverige ska leva/Länsbygderådet Örebro län**, i syfte att utvärdera Framtidsveckan och andra omställningsaktiviteter i länet 2011-14. Projektet har medfinansierats av **Länsstyrelsen i Örebro län** genom Klimatmiljonen (utlysning141020). Övrig finansiering kom från Länsbygderådet Örebro län samt i form av ideell tid som flera aktörer har bidragit med. **Ett stor tack till alla!***

"Av det förflutna kan var och en lära. I dag gäller det att lära av framtiden". /Hermann Kahn

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Del A. Bakgrund och sammanhang

<u>A1. Inledning, bakgrund, syften, översikt</u>	<u>Sid 6</u>
<u>Kort bakgrund om omställning och länets första Framtidsveckor</u>	
<u>A2. Beskrivning av ROS – Regional Omställning i Samverkan</u>	<u>Sid 9</u>
<u>ROS-arbetet ska fungera som katalysator för en hållbar framtid</u>	
<u>Att samordna, förstärka och vidareutveckla befintliga initiativ</u>	
<u>Exempel på konkreta strategiska insatser</u>	
<u>A3. Att förverkliga hållbara lokalsamhällen utifrån systemprinciper</u>	<u>Sid 12</u>
<u>Omställningsaktiviteter ger lokala svar på globala kriser</u>	
<u>Insatser på tre nivåer förändrar samhällssystem</u>	
<u>Vi behöver lära oss ställa om komplexa system</u>	
<u>A4. Rapportens fokus: Omställningsarbetets bidrag till hållbarhet</u>	<u>Sid 15</u>

Del B. Arbete hittills

<u>B1. Beskrivning av ingående aktörer i ROS-samarbetet</u>	<u>Sid 16</u>
<u>Hela Sverige ska leva (HSSL)</u>	
<u>Länsbygderådet Örebro län (LBR)</u>	
<u>Folkbildningsrådet och Folkbildningsförbundet</u>	
<u>Örebro läns bildningsförbund (ÖLBF)</u>	
<u>LEADER Mellansjölandet</u>	
<u>Naturskyddsföreningen Örebro län</u>	
<u>Framtiden i våra händer</u>	
<u>Örebro kommun</u>	
<u>B2. Omställningsaktiviteter år 2011-2012</u>	<u>Sid 19</u>
<u>B3. Omställningsaktiviteter år 2013-2014</u>	<u>Sid 20</u>
<u>B4. Sammanfattande lokala berättelser – några exempel</u>	<u>Sid 23</u>
<u>Latorp: Lokala energilösningar, hållbarhetscirklar och familjeengagemang</u>	
<u>Åsbro: Det började med en studiecirkel</u>	
<u>Tiveden: Ett framväxande nätverk med omställningsfokus</u>	
<u>Lindesberg: Framtidsveckan var startskottet</u>	
<u>Nora: Lokal mat, odling & naturkänsla</u>	
<u>Hjulsjöbygden: Lokalt hantverk, turism & social gemenskap</u>	

Del C. Arbetet framåt

<u>C1. Analys: Omställningsaktiviteternas bidrag till hållbarhetsmålen</u>	<u>Sid 29</u>
<u>Utvecklingen går fortfarande åt fel håll – analys behövs</u>	
<u>Behovet av tvärsektoriell samverkan för att transformera system/paradigm</u>	
<u>Omställningsaktiviteter ger nya lösningar på gamla problem och antaganden</u>	
<u>Varken stad eller landsbygd – lokalsamhället, med relationer i centrum</u>	
<u>Ett nytt systemiskt tänkande inom ekonomin med lokalt fokus</u>	
<u>Lokal livsmedelsproduktion, platsanknytning och social kontinuitet</u>	
<u>En ny respekt för människor och natur baserad på delaktighet</u>	
<u>Innovativa sätt att mäta hållbarhet och bidrag till energi- och klimatmålen</u>	
<u>C2. Utgångspunkter och riktlinjer för en omställningsstrategi</u>	<u>Sid 37</u>
<u>Synliggörande och finansiering av ROS-samordnad omställningsverksamhet</u>	
<u>Begreppet "omställning", behovet att inkludera alla och undvika klander</u>	
<u>Grundläggande intentioner och lärprocesser bakom ROS-arbetet</u>	
<u>Samordning, förstärkning, vidareutveckling av befintliga initiativ</u>	
<u>Systemrelaterade principer som grund för omställning till hållbarhet</u>	
<u>Strategisk påverkan: ROS inkluderar "tredje nivån" av hävstångspunkter</u>	
<u>Aktiviteter och projekt i en strategi baserad på systemprinciperna</u>	
<u>C3. Planer för 2015 och framåt</u>	<u>Sid 42</u>
<u>Kalendarium 2015</u>	
<u>Övriga planer för 2015 och framåt</u>	
<u>C4. Sammanfattning och slutsatser</u>	<u>Sid 43</u>

Del D. Bilagor

<u>D1. Beskrivningar och rapporter från organisationer och projekt</u>	<u>Sid 46</u>
<u>Hela Sverige ska leva (HSSL)</u>	
<u>Länsbygderådet Örebro län (LBR)</u>	
<u>Omställningsrörelsen</u>	
<u>Framtidsveckan (FV)</u>	
<u>Framtidsveckan i Örebro län</u>	
<u>Naturskyddsföreningen</u>	
<u>Framtiden i våra händer (FIVH)</u>	
<u>Örebro läns bildningsförbund (ÖLBF)</u>	
<u>Örebro kommun</u>	
<u>LEADER</u>	
<u>LEADER Mellansjölandet</u>	
<u>LEADER Bergslagen</u>	
<u>Leaderprojektet "Storytelling: En ny berättelse om ett hållbart Bergslagen"</u>	

D2. Beskrivning och erfarenheter från lokala grupper	Sid 52
<u>Omställning Lindesberg</u>	
<u>Omställning Nora</u>	
<u>Omställning Hjulsjöbygden</u>	
<u>Omställning Örebro</u>	
<u>Hållbara Järle</u>	
<u>Åsbro intresseförening</u>	
<u>Hållbart Latorp</u>	
<u>Tiveden</u>	
<u>Skjutsgruppen: lokala lösningar för samåkning</u>	
D3. Folkbildningens uppdrag och insatser	Sid 61
<u>Exempel på folkbildningsinsatser & projekt under 2011-2014</u>	
<u>ABF – Arbetarnas bildningsförbund</u>	
<u>Bilda</u>	
<u>Studiefrämjandet Örebro</u>	
<u>Studiefrämjandet södra Närke/Karlskoga-Degerfors</u>	
<u>SV – Studieförbundet Vuxenskolan</u>	
<u>Karlskoga folkhögskola</u>	
<u>Hällefors folkhögskola</u>	
<u>Citat & reflektioner från länets politikerträffar</u>	
<u>Andra citat</u>	
D4. Begrepp & forskningsrapporter med bäring på omställning	Sid 66
<u>Stockholmskonferensen 1972 – FNs första miljökonferens</u>	
<u>Definition Hållbar utveckling</u>	
<u>Definition Resiliens</u>	
<u>Vad är omställningsrörelsen?</u>	
<u>Vi har aldrig gjort det förut</u>	
<u>En hållbar framtid börjar lokalt</u>	
<u>Framtiden i egna händer</u>	
<u>När verkligheten inte stämmer med kartan</u>	
<u>Omställningen är lokal</u>	
<u>Vad bidrar till lokal attraktivitet?</u>	
<u>Årets kommun 2014</u>	
<u>Allmänhetens syn på energi- och miljöfrågor</u>	
<u>Miljömålen behöver få en starkare ställning</u>	
Referensmaterial: Omställningsaktiviteter i Örebro län 2014 (rapport)	Sid 76
Lista: Referenser och vidare läsning	Sid 80

A. BAKGRUND OCH SAMMANHANG

A1. Inledning, bakgrund, syften, översikt

Hösten 2011 genomfördes för första gången en Framtidsvecka (FV) i Örebro län. Framtidsveckan är en unik manifestation för omställning av samhället till hållbarhet. Den är exempel på en social innovation som behövs för att engagera allmänheten i förverkligandet av energi- och klimatmålen. Genom att visa positiva exempel vill man öka medvetenheten om att det går att förändra vårt sätt att leva, vårt sätt att förvalta vår jord – och utveckla våra lokalsamhällen. Vem som helst kan anordna något eller berätta om sitt hållbarhetsarbete under FV. Första Framtidsveckan genomfördes i Söderhamn i Hälsingland år 2009 och har sen dess spritt sig över landet.

Som en spinnoff-effekt av bl a Framtidsveckan har det bildats lokala omställningsgrupper/ initiativ i länet. Deras aktiviteter och effekter beskrivs i rapporten med tillhörande bilaga. Flera projekt och verksamheter med fokus på omställning till hållbarhet har genomförts, bl a med ekonomiskt stöd från Leader fram till och med hösten 2014.

Sommaren 2013 bildades ROS – nätverket Regional Omställning i Samverkan. ROS-gruppen har initierat och genomfört ett antal utåtriktade aktiviteter sedan bildandet och även varit medskapare av Framtidsveckan 2014. Inom ROS utvecklas unika kompetenser, dels den gemensamma kompetens och styrka som växer fram utifrån nätverkets sektoröverskridande samverkan – effekten blir större än summan av delarna – dels kompetensen i det civila samhällets erfarenheter av att mobilisera allmänheten, de sociala processer som är nödvändiga för alla samhällsförändringar.

Vid en snabb fråga till samtliga deltagare på energi- och klimatdagen i Örebro 2014, ansåg sig endast två personer besitta en kompetens kring hur man mobiliserar allmänheten (varav en besökande föredragshållare), medan 100% av alla närvarande ansåg att denna form av mobilisering var mycket angelägen för uppfyllandet av energi- och klimatmålen. Detta visar på en diskrepans och ett behov av den kompetens och det arbete som utförs inom ramen för ROS, om alla aktörer menar allvar med uppfyllandet av hållbarhetsmålen.

Den mest grundläggande kompetens som utvecklas inom ROS-nätverket, enligt denna rapport, är det systembaserade tänkande, förhållningssätt och agerande som hänger samman med omställningen till hållbarhet. Övriga kompetenser kan sägas utgöra aspekter av denna övergripande kompetens. En djupare förståelse för den systemiska världsbild som vetenskapen förser oss med idag ger helt nya förutsättningar att förstå den gemensamma nämnaren bakom bredden och variationen av omställningsaktiviteter, hur de hänger samman genom ett nytt tänkande och vad de tillför på ett djupare plan. Med en systemisk syn förvandlas "spretigheten" av omställningsinitiativ till en begriplig och komplex helhet som visar att omställningen till hållbarhet i själva verket innebär ett grundläggande skifte av världsbilder – från industriålderns mekanistiska världsbild där världen jämförs med en jättelik maskin, till den framväxande systemiska som ser världen som levande komplexa system.

Nu finns ett behov av att redovisa vad de tre genomförda Framtidsveckorna och ROS-samarbetet har bidragit till på olika plan, lokalt och regionalt, för att vidareutveckla och bredda samarbetet i länets hållbarhetsarbete. Det behöver tydliggöras hur omställningsaktiviteterna bidrar till energi- och klimatmålen, eller – som ett första steg – hur man kan gå tillväga för att identifiera dessa samband.

Denna rapport vill bidra till att ur ett systemiskt perspektiv beskriva vilka effekter länets Framtidsveckor och ROS-samarbetet (kring regional omställning till hållbarhet) har haft i länet, samt visa på konkreta omställningsaktiviteter och initiativ som startats upp och genomförts bland lokala grupper från första Framtidsveckan 2011 fram till december 2014.

I rapporten analyserar vi effekterna av dessa aktiviteter och resonerar kring på vilket sätt de bidrar till ett hållbart Örebro län om man ser dem som en del av ett pågående paradigmskifte. Vi ger också förslag på strategiska insatser för att regionen ska lyckas bredda och öka takten i hållbarhetsarbetet, något som är angeläget för att klara t ex de nationella [miljömålen](#) samt [generationsmålet](#). Generationsmålet ska vara vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället:

“Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.” / Riksdagens definition av generationsmålet.

Kort bakgrund om omställning och länets första Framtidsveckor

Omställningsrörelsen är en folkrörelse som arbetar för att skapa ett hållbart (resilient) samhälle med lokala lösningar för att klara kommande förändringar inom ekonomi, energi och ekologi. Idén kommer från Transitionrörelsen som startades i Totnes, England. Rörelsen har därifrån spridit sig över hela världen och kom till Sverige 2008. Omställningsrörelsen i Sverige understöds idag av Omställning Sverige som samordnas av Hela Sverige ska leva (HSSL) med sin förankring i lokalsamhällen över hela landet, samt av Omställningsnätverket med sin erfarenhet av utbildnings- och vägledningsverksamhet kring omställningens teori och praktik. Båda är delar av det internationella Transition Network.

Verksamheten är självorganiserande och fokuserad på lokala lösningar. Idag finns uppskattningsvis 170 lokala omställningsgrupper/initiativ i hela Sverige. Flera av de lokala grupperna i Örebro län nämns i rapporten, samt beskrivs mer i rapportens bilaga. På Omställning Sveriges FB-sida finns drygt 5 250 FB-medlemmar (dec 2014), samt ett antal FB-grupper som nätverkar och inspirerar till handling. På Omställningsnätverkets hemsida www.omställning.net återfinns också lokala grupper, utbildningar och resurser för att komma vidare.

“För min egen del har omställningstanken helt revolutionerat mitt miljöengagemang. Jag har gått från besvärande klimatpessimism till inspirerande framtidsoptimism”.
/Anders Persson, grundare av Framtidsveckan.

Framtidsveckan i Örebro län (FV) anordnades för första gången hösten 2011. Veckan är en manifestation där syftet är att visa exempel på det goda hållbarhetsarbete som redan sker av samhällets olika aktörer (i det lilla och stora) och som bidrar till en hållbar framtid även för kommande generationer, samt inspirera fler att agera. Under FV diskuteras och visas praktiskt möjligheterna till mer hållbara lösningar. Många av aktiviteterna handlade om energi, klimat och resursfrågor. LEADER Mellansjöländet och Länsstyrelsen finansierade projektledningen.

Sex kommuner och några organisationer bidrog till finansieringen av en tidningsbilaga med redaktionellt material kring klimatarbetet som spreds med länets tidningar. Totalt 115 arrangörer runt om i länet genomförde över 200 evenemang, med i genomsnitt 15 deltagare per aktivitet. Framtidsveckan bidrog till ökad medvetenhet om energi- och miljöfrågor, stärkt samarbetet mellan föreningar och skapade ett intresse för fortsatta aktiviteter.

Framtidsveckan 2012. Framtidsveckan genomfördes för andra året i Örebro län och innebar att hundratals nya aktiviteter kring miljö och hållbar utveckling genomfördes av olika organisationer och enskilda runt om i länet. Dessutom hade arrangemangen stor delaktighet och spridning via sociala medier under hela året, inte bara den veckan. Länsstyrelsen och kommunerna bidrog med redaktionell text i den tidningsbilaga som spreds med länets tidningar i samband med Framtidsveckan. Vi informerade bland annat om energifrågor, arbetet med det nya energi och klimatprogrammet, samt betydelsen av att handla lokalt. Läs mer om effekterna längre fram.

"Framtidsveckan fungerade som ett mycket bra verktyg för att nå ut med klimat- och miljöfrågor och fånga intresset. Ett mycket effektivt sätt att nå ut och engagera så många som möjligt. Det var svårt att nå ut till byalag, kommuner och övriga utan denna inramning".
Ur LEADER Mellansjöländets slutrapport Miljö & Klimat, mars 2013.

Firande av Framtidsveckan 2012 samt avtackning av Martha Thernsjö & Anders Tivell som varit projektledare för de två första Framtidsveckorna. Foto: Ankie Rauséus

Hösten 2014 genomfördes länets tredje Framtidsvecka. Inför veckan lanserades en ny webbportal för att visa på bredden av allt hållbarhetsarbete som sker löpande inom länet. Mer om portalen beskrivs senare i rapporten, samt i bilagan om Framtidsstafetten 2014.

A2. Beskrivning av ROS - Regional Omställning i Samverkan

ROS-arbetet ska fungera som katalysator för en hållbar framtid

ROS (Regional Omställning i Samverkan) är ett nätverk bestående av olika aktörer i länet som vill lyfta hållbarhetsfrågorna och bidra till en regional omställning baserad på systemprinciper (som speglar levande, komplexa, sammanhängande system). ROS bildades 2013 på initiativ av Hela Sverige ska levas länsorganisation, Länsbygderådet Örebro, för att skapa en stödjande struktur och kultur för ett hållbart Örebro län. Under 2013-2014 har regionala representanter från Hela Sverige ska levas/Länsbygderådet, Naturskyddsföreningen, Örebro läns bildningsförbund, LEADER Mellansjöländet, Framtiden i våra händer samt Örebro kommun samarbetat brett inom ramen för ROS. Ambitionen att samordna regionens omställningsaktiviteter inom samtliga sektorer är utan motsvarighet vid en nationell jämförelse.

Intentionen är att bedriva verksamhet och genomföra gemensamma insatser som bedöms ha en strategisk betydelse för omställningen till hållbarhet, dvs som skapar hävstångs- och synergieffekter. ROS strävar efter att verksamheten ska fungera som katalysator för olika lär- och förändringsprocesser som bidrar till det hållbara framtidssamhället. Intentionerna med lärprocesserna är att de ska:

1. Underlätta **mångfald**, samtal och möten över gränser – allas styrkor behövs!
2. Möjliggöra **nyttänkande** med hjälp av viktiga frågeställningar – svaren får växa fram!
3. Stärka **mobilisering** för och medskapande av framtiden – visionerna i centrum!
4. Frigöra **handlingskraft**, synergier och strategisk samverkan – varje steg gör skillnad!

Denna typ av lärprocesser är helt nödvändiga för att uppnå samhällets övergripande mål för hållbarhet. De innebär en bred och sektorsövergripande mobilisering av offentliga och privata aktörer, ideella organisationer, lokala grupper och medborgare liksom forskningen. Inom ROS finns kompetensen för att fungera som katalysator för denna mobilisering. ROS fokuserar sina insatser på områden som ger störst hävstångseffekt och utväxling när det gäller att få igång processer med tillräcklig hastighet och omfattning. Gemensamt för insatserna är att de bidrar till att förändra samhällets rådande visioner, berättelser eller världsbilder. När dessa förändras underlättas och möjliggörs alla andra förändringar som berör människors attityder, beteenden och handlingar, vilket i sin tur påskyndar de samhällsomfattande förändringar som behövs för att uppnå energi- och klimatmålen.

Lärprocesser sker inte av sig själva utan behöver stödjas (struktureras), styras (faciliteras), stärkas (genom coaching och "empowerment", hjälp till självhjälp) samt även störs (ständigt förnyas genom dialog, reflektion och ifrågasättanden). Detta är en roll som ROS kan samordna genom sin sammansättning, som ger unik insyn i de lokala sammanhangen ur ett sektorsöverskridande perspektiv med det civila samhället i en central roll. Samordningen möjliggörs genom att bygga partnerskap med centrala aktörer i alla sektorer.

Att samordna, förstärka och vidareutveckla befintliga initiativ

Syftet med ROS är inte att ersätta befintliga aktiviteter för en hållbar framtid, utan att genom sin samordning tillföra ett stärkande sammanhang som mångdubblar deras effektivitet. Ett exempel är arbetet med lokala utvecklingsplaner (LUP) som redan har varit ett effektivt verktyg för att stödja en bygd i att komma samman, medskapa en gemensam framtid och påverka kommunen som helhet. Ett sätt att förstärka dessa processer så att planeringen leder till hållbara resultat, är att redan i början introducera hållbarhetsbegreppet som en central förutsättning för all planering. I introduktionen till planeringsarbetet kan en processledare även genomföra en dialog om behovet att ta hänsyn till de stora omställningstider vi befinner oss i, och att bygden behöver i sin planering behöver ta ställning till hur de ska hantera dessa utmaningar och möjligheter.

Med hjälp av processverktyg kan man säkerställa att planeringsarbetet inte tar slut när det finns en färdig produkt i form av en plan på bordet, utan att arbetet startar en kontinuerlig läroprocess i bygden där man tillsammans blir ständigt bättre på att utveckla sitt lokalsamhälle i en hållbar riktning. Samverkan med bl a högskolor och studieförbund säkerställer fortsatta utvärderingar och lärande. Inspiration kan hämtas från t ex Trönöbygden i Hälsingland, där den lokala utvecklingsplanen har kompletterats med en lokal omställningsplan (LOP) som tar hänsyn till de större perspektiven. En långsiktig strävan är att sammanföra båda dessa processer samt att ytterligare integrera verktyg som ofta kopplas till lokala utvecklingsplaner, till exempel Lokal Ekonomisk Analys (LEA) som också kan få en starkare hållbarhetsprägel.

ROS har utformat ett förslag om ett analys- och åtgärdsverktyg – eller diagnos- och behandlingsverktyg – för att förverkliga hållbara lokalsamhällen byggda på systemtänkande, genom deltagande från alla sektorer i gemensamma lär-, dialog- och förändringsprocesser (kallat "Cirkelns väg" i en ansökan till Vinnova inom ramen för programmet "Utmaningsdriven innovation"). Detta innebär en total integrering av en mängd metoder som idag har utvecklats av olika aktörer inom respektive sektor, men som hittills inte har sammanförts till en helhet pga traditionellt stuprörstänkande och brist på samordning. Genom att samlas kring ett gemensamt verktyg för lokal utveckling av resilienta samhällen, tar man tillvara allas expertis och uppnår synergieffekter. Verktyget blir en metod för en bred spridning av systemtänkandet.

Exempel på konkreta strategiska insatser

Dessa insatser har ROS bedömt har en strategisk betydelse som kan skapa hävstångs- och synergieffekter för en hållbar framtid:

1. Genomförande av Framtidsveckan 2015. Den lyfter fram goda exempel på omställningsprojekt och initiativ – en ny berättelse om en hållbar framtid.
2. Utveckling av ett analys- och åtgärdsverktyg (även kallat diagnos- och behandlingsverktyg) för att förverkliga hållbara, resilienta (motståndskraftiga) lokalsamhällen. Det blir en plattform för att vägleda fokuserade dialogprocesser med delaktighet från alla berörda sektorer och aktörer.
3. Utveckling av en stödande webbportal som redan har tagits fram i en första version i samband med Framtidsveckan 2014. Andra mediasatsningar omfattar nyhetsbrev, bloggar, pressmeddelanden samt nära samverkan med andra mediaaktörer.
4. Länsövergripande dialog- och samtalsforum med nyckelaktörer från alla sektorer kring strategisk samverkan för omställning till hållbarhet.

5. Främjande av utbildnings- och folkbildningsinsatser som stärker handlings- och förändringskompetensen hos allmänhet och identifierade nyckelmålgrupper (t ex media, politiker, tjänstemän, företag, ideella föreningar, lärare och ungdomar)
6. Storytelling som kompletterande kommunikationsform för att nå t ex skolor och ungdomar och engagera fler grupper i samhället, samt inspirera fler.
7. Riktade satsningar som t ex stöd till bildandet av CSA (andelsägda jordbruk), lokalekonomiprojekt, framtagande av mätmetoder för omställningsverksamheters bidrag till övergripande hållbarhetsmål, utmärkelser till årets omställarkommun el dyl.
8. Testning av nya metoder, processer och modeller för omställning till hållbarhet, byggda på bl a delaktighet, samverkan, mångfald och nytänkande.

Samtal kring hållbarhet, under Framtidsveckan 2014. Foto: Ankie Rauséus

A3. Att förverkliga hållbara lokalsamhällen utifrån systemprinciper

Omställningsaktiviteter ger lokala svar på globala kriser

Sedan 2011 har som nämnts flera aktiviteter och projekt ägt rum i Örebroregionen som syftar till att ställa om våra lokalsamhällen till hållbar utveckling, bl a tre framtidsveckor, dialogmöten med lokala nyckelaktörer, politikersamtal, utbildningar samt bildandet av flera lokala omställningsgrupper. Sedan 2013 har ROS haft en aktiv medverkan i flera av dessa, i många fall som arrangör och samordnare av arbetet. Aktiviteterna har synliggjort en framväxande folkrörelse med stor potential att bidra till regionens klimat- och energimål på ett positivt sätt. Flera aktörer har bidragit med sina olika erfarenheter och kompetenser, bl a Länsbyggrådet, Naturskyddsföreningen, LEADER Mellansjölandet samt länsbildningsförbundet med sina studieförbund och folkhögskolor.

Avsikten med dessa aktiviteter är att tillföra lokala svar på de globala kriserna inom ekologi, ekonomi och energi – kriser som i grunden visar att vårt nuvarande sätt att organisera samhället har nått vägs ände, då det inte längre ger oss de svar vi behöver. Ur ett omställningsperspektiv är kriserna ett uttryck för en djupare systemkris som i sin tur speglar det rådande tänkandet under industriåldern. Ett tänkande som gett många framgångar men som idag skapar fler problem än lösningar. Omställningsaktiviteterna kan sägas spegla ett nytt sätt att tänka, ett tänkande som i sin tur har potential att bidra till hållbara förändringar av t ex våra värderingar, attityder, beteenden, ageranden och samhällsstrukturer. Centralt i det nya tänkandet är idén om levande, komplexa system som diskuteras mer utförligt nedan.

Författaren och företagsgurun Peter Senge sammanfattar kriserna i begreppet "industriålderns bubbla", en symbol för det gamla mekanistiska tänkandet. Han menar att vi idag inte bara behöver hantera enstaka finansbubblor, utan att hela industriåldern kan ses som en ohållbar bubbla som nu är på väg att spricka. Inom bubblans föreställningsvärld råder vissa antaganden om världen som inte har visat sig stämma med verkligheten, t ex att samhällets välfärd bäst mäts i antalet ekonomiska transaktioner (BNP). Bubblan har hållits igång med hjälp av olja, men den globala oljeproduktionen har nått sin topp och får allt svårare att tillgodose efterfrågan. Idag råder konsensus i samhället kring behovet att bli fossilfri. Hur målen ska nås är dock oklart på många sätt. Här kan omställningsrörelsen komma med värdefulla bidrag.

De olika omställningsinsatser som har genomförts under åren bidrar alla till det gemensamma målet att förverkliga hållbara eller resilienta lokalsamhällen, bortom den industriella bubblan. Resiliens har att göra med ett samhälles motståndskraft eller förmåga att återhämta, vidmakthålla och vidareutveckla sig självt. Resilienta samhällen bygger på samma principer som levande system. I detta kapitel diskuteras dels hur omställningsinsatserna har potential att åstadkomma hävstångseffekter i samhällssystemet, dels hur de kan delas in i ett antal principer som sammantaget skapar förutsättningar för hållbara system. Detta resonemang ligger till grund för att bättre förstå hur man kan bygga upp en samordnande funktion som utvecklar och vidmakthåller en stödjande struktur, kultur och miljö för regionens olika typer av omställningsaktiviteter. Resonemanget ger också en bakgrund för att förstå hur aktiviteterna bidrar till de nationella miljömålen, samt uppsatta energi- och klimatmål, något som diskuteras närmare i C-delen av denna rapport.

Insatser på tre nivåer förändrar samhällssystem

Inom omställningsrörelsen utvecklas en kompetens för att arbeta med genomgripande systemförändringar på ett sätt som möjliggör en hög utväxling och hävstångseffekter. För att genomföra ett systemskifte räcker det inte att enbart prioritera ändringar av den fysiska miljön, infrastruktur etc (nivå 1). Sådana insatser är nödvändiga, men samtidigt oerhört tids- och resurskrävande. Annat måste till för att förändringarna ska ske i den hastighet och omfattning som behövs. Informationsinsatser och olika styrmedel är värdefulla bidrag (nivå 2), men leder inte alltid till varaktiga beteendeförändringar.

För att ställa om på ett hållbart sätt krävs även ett grundläggande skifte av själva sammanhanget för vår samhällsutveckling: Det sammanhang som skapas av vår samlade världsbild, värderingar, visioner, tänkande eller kultur – metaberättelserna som styr i det tysta (nivå 3). Förändringar på denna nivå skapar de största hävstångseffekterna, enligt systemteoretiker. De sker genom sociala processer och sociala innovationer av den typ som kan hittas inom Omställningsrörelsen, t ex Framtidsveckan. Idag behöver vi finna sätt att mäta hur insatser på den nivån konkret bidrar till klimat- och energimålen.

Ur detta perspektiv kan man säga att de omställningsaktiviteter som genomförts i länet sammantaget formar en ny berättelse om en hållbar framtid. Det är en berättelse som tar vid efter industriålderns mekanistiskt präglade berättelse, där maskinmetaforen var en vägledande symbol för våra samhällsbyggen och individerna bidrog som kuggar i maskineriet – separata delar utan större inflytande på helheten. Istället inspireras den nya berättelsen av vetenskapens senaste rön och nya sätt att beskriva världen på: Som levande, sammanhängande system, där allt påverkar allting annat på oförutsägbara sätt – en syn som tillskriver individerna betydligt större möjligheter att ansvara för och påverka helheten: Alla våra handlingar är viktiga och sprider ringar på vattnet!

Överfört till lokalsamhället innebär det att även små förändringar i en del av systemet på kan åstadkomma "kaskadeffekter" och snabbt påverka omgivningen. Med ett systemtänkande kan alla aktörer tillsammans åstadkomma förändringar i den hastighet och omfattning som dagens kriser kräver. Då blir frågan: Hur ser ett lokalsamhälle ut som byggs upp enligt systemiska principer, med ambitionen att härma naturens kretsloppssystem? Att hitta svar på detta är den större utmaningen bakom klimat- och energimålen – en fråga som behöver engagera alla sektorer, och där inte minst forskare och studenter kan göra viktiga insatser.

Vi behöver lära oss ställa om komplexa system

Att förändra system kräver komplexa, holistiska eller systemiska angreppssätt. Det är den ambitionen som präglar såväl omställningsrörelsen som ROS-arbetet. Samhället står inför en enorm lärprocess när det gäller utmaningen att ställa om komplexa system. Man behöver ta hänsyn till ett spektrum av indikatorer och principer som sammantaget skapar förutsättningar för hållbara och resilienta samhällssystem. På många håll utvecklas nu strategier med systemansats, bl a av Peter Senge i sin beskrivning av olika vägar ut ur industriålderns bubbla (förnybar energi, lokal odling, kretsloppstänkande, mångfald samt sociala välfärdsått). Även omställningsrörelsen har bidragit med tydliga strategier för att ställa om till hållbarhet, liksom organisationer som Det Naturliga Steget med sina systemvillkor.

I många fall är det lättare att genomföra förändringarna på det lokala planet, där det är närmare mellan beslut och genomförande. Samtidigt präglas själva andan i strategierna av det lokala perspektivet. Erfarenheter från länets omställningsverksamhet visar att man t o m kan säga att lokal utveckling och hållbarhetsarbete är ömsesidigt kompletterande, förstärkande och beroende. De insatser som krävs för

att uppnå hållbarhet – t ex förankring i platsen, samverkan och nätverkande eller lokal produktion av livsmedel – är också centrala för den lokala utvecklingen. I själva verket visar erfarenheterna att omställningen till hållbarhet är nyckeln till lokal utveckling, där finns enorma möjligheter till språngvisa framsteg inom alla delar av samhället. Idag kan man inte längre prata om "utveckling" om den inte samtidigt är "hållbar". Och för att den ska vara hållbar behöver den bygga på systemtänkande.

Följande principer har inspirerats från de nämnda systeminriktade angreppssätten samtidigt som de baseras på en genomgång av de gångna årens omställningsaktiviteter:

1. **ÖMSESIDIG VINNING:** I ett hållbart, resilient system pågår kontinuerligt ett balanserat utbyte av resurser, information och energi mellan alla ingående delar och aktörer. I förhållande till naturen betyder det bl a fokus på förnybar energi. Socialt innebär det att öppenhet och delning av resurser tryggar en hållbar utveckling genom att man t ex snabbt och enkelt kan sprida innovationer.
2. **LOKAL ANKNYTNING:** I ett hållbart, resilient samhällssystem är relationen till platsen central. Lösningar på hållbarhetsutmaningarna är ofta lokala, med bl a större andel lokalt och ekologiskt odlad mat för en tryggad livsmedelsförsörjning. Med utgångspunkt i platsen kan man lära sig leva på sätt som respekterar planetens gränser. Beslutsprocesser går snabbare lokalt.
3. **SAMLANDE KRETSLOPPSVISION:** Den mänskliga föreställningsförmågan, känslan av nya möjligheter såsom de gestaltas i t ex visionen om kretsloppssamhället med noll avfall, är början till att medskapa framtiden. En levande vision, berättelserna om en ny framtid, engagerar och skapar delaktighet på ett hållbart sätt. Var och en blir ledare i kraft av sin vision, sin tolkning av berättelsen.
4. **SAMVERKANDE NÄTVERK:** I ett hållbart, resilient samhällssystem har synen på välfärd förskjutits "från transaktioner till relationer". Framgång och välfärd mäts mer i termer av gemenskap och nätverk. Samarbete ses som effektivare än konkurrens för att uppnå hållbara resultat och förändringar. Synergier och hävstångseffekter uppnås när agerandet bygger på engagemang för en gemensam framtid.
5. **INKLUDERANDE MÅNGFALD:** I ett hållbart, resilient samhällssystem finns förståelsen att mångfald säkrar en hållbar utveckling bättre än likriktning och överdriven standardisering, precis som i naturen där det t ex finns en stor variation av fröer ifall en sort slås ut av skadeinsekter. För att förverkliga något så komplext som ett hållbart samhälle, behövs allas erfarenheter. Social rättvisa är en grund.
6. **INNOVATIVT LÄRANDE:** Att ställa om till hållbara samhällen är en gigantisk gemensam läroprocess där vi lär oss att tänka innovativt för att skapa nya framtider, inte bara upprätthålla gamla system. Det behövs forum för dialog och reflektion, där frågor och lyssnande står i centrum och svaren får växa fram efterhand allteftersom idéer prövas i verkligheten med en utforskande attityd. Ofta hittas det nya i "periferin".
7. **MENINGSFULLA SAMMANHANG:** I ett hållbart, resilient samhällssystem grundas känslan av mening och sammanhang i relationen till människor och natur. Balans skapas genom delaktighet i dessa sammanhang, snarare än t ex genom konsumtion. Känslan av mening och tillhörighet förankras i en syn på världen som levande, sammanhängande system snarare än en maskin med separata delar.

A4. Rapportens fokus: Omställningsarbetets bidrag till hållbarhet

I bakgrundsarbetet till denna rapport har ingått att identifiera på vilka sätt länets omställningsaktiviteter behöver stärkas i sina bidrag till en hållbar framtid. Denna efterforskning har legat till grund för rapportens inriktning och innehåll. Det är författarnas förhoppning att forskare och studenter kan inspireras till att ytterligare fördjupa perspektiven.

Behovet att tydliggöra nyttan. De omställningsaktiviteter som har genomförts i regionen hamnar alla under något av ovanstående områden. Vissa har en mer självklar och tydlig koppling till existerande klimat- och energimål, medan andra behöver förklaras och ges ett tydligare sammanhang för att man ska förstå kopplingen – i flera fall gäller det att hitta sätt att mäta hur aktiviteterna bidrar till målen. Det finns generellt ett behov av att tydliggöra hur omställningsarbetet bidrar till en hållbar utveckling och till övergripande mål. Dels gäller det att helt enkelt berätta om vad som faktiskt hänt, dels att förstå

Behovet av samordning och samverkan. Det finns vidare ett behov av en samordnande funktion med förmågan att integrera samtliga aktiviteter till en helhet, en gemensam process med tydlig riktning. Det gäller att komma förbi traditionella tankemönster, inte minst stuprörstänkandet mellan sektorer, för att skapa en stödjande struktur, kultur eller miljö för ett sådant holistiskt och komplext angreppssätt. Denna rapport kommer att diskutera hur en sådan funktion ska se ut, inklusive hur ROS fungerar idag och hur verksamheten kan utvecklas. Det samordnande angreppssättet är fortfarande unikt i landet som helhet.

Behovet att vidareutveckla omställningsinitiativen. Slutligen kommer rapporten att diskutera hur metoderna som ingår i omställningsverksamheten kan vidareutvecklas och effektiviseras baserat på erfarenheterna hittills. Ett exempel är den nämnda möjligheten att samla olika metoder i ett integrerat verktyg för att stärka lokala omställningsprocesser. Det blir ett analys- och åtgärdsverktyg för att "diagnostisera och behandla" ett lokalsamhälle ur ett systemperspektiv. De indikatorer som sätts upp ska tydliggöra förutsättningarna för ett friskt, hållbart och resiliellt samhälle, bl a baserade på de ovanstående principerna.

B. ARBETE HITTILLS

B1. Beskrivning av ingående aktörer i ROS-samarbetet

Hela Sverige ska leva (HSSL)

Riksorganisationen [Hela Sverige ska leva](#) är en intresseorganisation som arbetar för att väcka opinion i frågor som rör den svenska landsbygden i allmänhet och Sverige som helhet i synnerhet. År 2009 tecknade man en överenskommelse (MoU) med [Transition Network](#) från England för att arbeta nationellt med Transition/Omställningsrörelsens 12 principer och sprida dess idé och metod runt om i landet inom ramen för initiativet Omställning Sverige. Idag finns uppskattningsvis 170 lokala omställningsgrupper/initiativ i hela Sverige. Flertalet av länets lokala grupper omnämns i rapporten, samt beskrivs mer i rapportens bilaga.

Länsbygderådet Örebro län (LBR)

Länsbygderådet Örebro län är den regionala delen av Hela Sverige ska leva, med ca 140 lokala byalag/utvecklingsgrupper i länet. Inom Länsbygderådet Örebro län finns sedan 2012 en arbetsgrupp för "Hållbar framtid". LBR har ordnat flera aktiviteter under länets olika Framtidsveckor, bl a filmvisning med samtal kring "Transition 2.0" samt ett omställningsseminarium 2012 för politiker och tjänstemän. LBR är en av initiativtagarna till ROS – ett nätverk kring regional omställning. Under 2014 har LBR anställt Ankie Rauséus som koordinator för ROS-gruppen och dess utåtriktade aktiviteter som presenteras i rapporten. Mer om ROS-samarbetet, aktiviteter och dokumentation finns också på [Länsbygderådets webb](#) under rubriken "Hållbar framtid".

Folkbildningsrådet och Folkbildningsförbundet

Den organiserade folkbildningen består i dag av tio studieförbund med verksamhet i Sveriges alla kommuner och 150 folkhögskolor med deltagare från hela landet. På nationell nivå finns Folkbildningsrådet som är en ideell organisation (FBF, SKL, FBR) vars uppgift är att fördela statsbidrag till folkbildningen och följa upp dess användning. Folkbildningsförbundet är en annan nationell organisation som är de tio studieförbundens intresseorganisation. De arbetar med att synliggöra folkbildningen och dess viktiga roll i samhället. De är en neutral mötesplats för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan studieförbunden.

Folkbildningens uppgifter är att främja den allmänna medborgliga bildningen och demokratin och att bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet. Syftet är att utjämna utbildningsklyftorna, göra det möjligt för alla människor att kunna påverka sin livssituation och att skapa ett engagemang för att delta i samhällsutvecklingen.

I *Folkbildningens vägval & vilja* (en gemensam plattform för folkbildningsarbetet) uttrycker studieförbunden och folkhögskolorna gemensamt sin syn på folkbildningens roll i samhället och sin vilja att möta framtidens utmaningar. Några av utmaningarna är viljan att möta behovet av lärandet för hållbar utveckling; socialt, ekologiskt och ekonomiskt och med kunskap, möten för delaktighet möta främlingsrädsla och rasism samt att motverka antidemokratiska krafter.

Örebro läns bildningsförbund (ÖLBF)

Örebro läns bildningsförbund är folkbildningens intresseorganisation i Örebro län med uppgift att främja, stödja och förstärka folkbildningsverksamheten i länet. En mötesplats där länets folkbildningsorganisationer samlas för samverkan, erfarenhetsutbyte och utvecklingsarbete. Medlemmar är de tio studieförbunden, länets fem folkhögskolor, SISU Idrottsutbildarna, Amatörteatersamverkan i Örebro län och Länsbiblioteket.

- ❑ Under 2013 genomförde länets studieförbund och SISU idrottsutbildarna 19 000 studiegrupper.
- ❑ Drygt 60 000 personer deltog och 8 000 studiecirkelledare/gruppledare engagerades.
- ❑ Vidare genomfördes drygt 16 700 kulturprogram med närmare 725 000 besökare. Med kulturprogram menas föreläsning, teater, sång, musik, dramatisk framställning, film-/foto/bildvisning, litteratur eller utställningar som framförs eller visas för publik.
- ❑ Länets fem folkhögskolor lockar årligen drygt 2 000 personer till sina långa och korta kurser.

"Folkbildningen är en enorm resurs i omställningsarbetet, och tillsammans kan vi utveckla utbildningsinsatser kring hållbar utveckling".

/ Jane Karlsson, verksamhetsledare på Örebro läns bildningsförbund.

LEADER Mellansjöländet

I Leader samlas lokala representanter från föreningar, företag och kommuner för att tillsammans arbeta med landsbygdsutveckling, och fatta beslut om projekt man vill stödja och som utgår från [Leadermetoden](#). Örebro län har under perioden 2007-2013 varit indelat i fem Leaderområden, varav LEADER Mellansjöländet och LEADER Bergslagen är de geografiskt största. Flera Leaderprojekt med hållbarhetsprägel omnämns i denna rapport.

LEADER Mellansjöländet har i sin strategi fokuserat mycket på hållbarhetsfrågor, och att stimulera till hållbarhetsprojekt. De två första framtidsveckorna samordnades med hjälp av resurser därifrån. Inom projektet "LEADER lär för omställning till hållbarhet" samverkade man med tre andra Leaderområden. Projektet arrangerade bl a "hållbara möten" kring olika vardagliga och inspirerande teman med anknytning till hållbarhet.

Hösten 2013 anställdes Niklas Högberg som omställningscoach i projektet, för att stödja och utveckla arbetet i befintliga projekt samt bland de lokala grupperna. Niklas har ingått i ROS-gruppen samt även varit projektledare för Framtidsveckan 2014 i partnerskap med Ankie Rauséus som anställdes av Länsbygderådet i Örebro län. Läs mer om Leader och Framtidsveckan i bilagan (del D).

Naturskyddsföreningen Örebro län

Naturskyddsföreningen är Sveriges största ideella miljöorganisation med drygt 200 000 medlemmar, varav drygt 5 000 finns i länet. Varje år anordnas miljövänliga veckan i hela landet under v 40, med olika tema varje år, exempelvis ekologiskt kaffe, potatis, bananer, textil, fisk & skaldjur, frukt m m. Flera lokala

kretsar i länet är aktiva då och ordnar aktiviteter under miljövänliga veckan, som infaller samtidigt som länets Framtidsvecka.

Örebro län har sen några år tillbaka ett länskansli med anställd personal på deltid, som stöttar och samordnar länets nio lokala kretsar. Länsförbundet och dess kretsar ordnar utbildningar, familjeaktiviteter, naturguidningar, exkursioner, butiksaktiviteter, föreläsningar, studiecirkel, utställningar, studiebesök, barnvagnsguidningar m m. [Naturskyddsföreningens webb](#).

Framtiden i våra händer

En ideell förening grundad 1976 efter inspiration från Erik Dammanns bok med samma namn, som utkom 1972. Föreningen arbetar för en rättvis fördelning av jordens resurser och för en solidarisk livsstil. Under 2014 har föreningens arbete regionalt via ett Leaderprojekt, lett fram till en utbildningssatsning tillsammans med Karlskoga folkhögskola, med kursstart under våren 2015 eller 2016. Utbildningen är en nio månader lång årligt återkommande utbildning i praktisk självhushållning och entreprenörskap. Kunskaper för att stärka självtilliten och möjligheten till självförsörjning och eget företagande.

Örebro kommun

Örebro kommun arbetar brett och integrerat med de ekologiska, sociala och ekonomisk hållbarhetsperspektiven. Ledord i kommunens utvecklingsarbete för hållbar utveckling är långsiktighet, målstyrning, förebyggande arbete och nya samverkansformer. Kommunen har samlat sin specialistkompetens inom hållbarhetsarbetet i en och samma enhet på Kommunledningskontoret, inom avdelningen för ekonomi och hållbarhet.

Det strategiska miljöarbetet har sedan tillkomsten av miljöprogrammet 2010 fått en tydlig struktur med fem fokusområden som tar avstamp i de nationella miljökvalitetsmålen. Arbetet inom miljöprogrammets ram har varit en viktig framgångsfaktor i kommunens strategiska miljöarbete, med fokus på ett målstyrt arbete och prioriterade åtgärder. Miljöprogrammet ska kompletteras med en plan eller strategi för respektive fokusområde. Tre av fem områden har idag en sådan strategi: klimat, vatten och biologisk mångfald. Under 2015 tas en strategi fram för fokusområdet giftfri miljö, samt ett motsvarande program med mål för social hållbarhet.

Inom dimensionen ekonomisk hållbarhet har Örebro kommun under 2014 börjat använda de egna finanserna för att skapa en mer hållbar framtid. Genom kommunens antagna placerings- policy (okt 2014) placerar Örebro kommun som första kommun i Sverige fossilfritt för en hållbar framtid. Samtidigt möjliggörs gröna placeringsalternativ till omvärlden genom gröna obligationer. Kommunens klimatsmarta finanser påverkar marknaden och ger ytterligare skjuts i klimatarbetet.

B2. Omställningsaktiviteter år 2011-2012

Framtidsveckan (FV) 2011. Hösten 2011 anordnades länets första Framtidsveckan. Totalt 115 arrangörer runt om i länet genomförde över 200 arrangemang, med i genomsnitt 15 deltagare per aktivitet. Skördemarknader, bokbyte, hantverk, visning av soleanläggningar, lantgårds- och företagsbesök, omställningsseminarier, föredrag, naturguidningar var några av aktiviteterna.

Framtidsveckan 2012. Länets andra Framtidsvecka genomfördes åter v 40, och innebar att hundratals nya aktiviteter kring miljö och hållbar utveckling genomfördes av olika organisationer och enskilda runt om i länet. Arrangemangen hade stor spridning via sociala medier under hela året, inte bara under veckan. Vi informerade bland annat om energifrågor, arbetet med det nya energi- och klimatprogrammet, samt betydelsen av att handla lokalt.

Folkbildning & omställning. Under första Framtidsveckan anordnade Örebro läns bildningsförbund en träff för bl a länets studieförbund och folkhögskolor. Där diskuterades de globala utmaningar människan står inför, samt vilka folkbildningsinsatser som behövs för att öka kunskapen och insikten hos de enskilda medborgarna, och involvera dem i läroprocesser för att utveckla ett mer hållbart samhälle. Ett 20-tal personer deltog.

Studieförbundens egen verksamhet och omfattning med fokus på hållbar utveckling och omställning har varierat. Exempel på verksamhet har varit föreläsningsserier, film- och temakvällar kring klimat, egen el, konsumtion & livsstil, Hur bygger vi ett hållbart samhälle? kurser om KRAV/Fairtrade, studiecirkel i permakultur, klimatsmart matlagning, återbruk, utställningar, kläd/bokbytardagar, vegofest m m. (Mer om detta i bilagan)

Flera Leaderprojekt med bäring på och lokal omställning och hållbara lösningar har genomförts. Några exempel från LEADER Mellansjölandet är t ex Utveckling Åsbro, nätverksträffar och marknadsföring av lokal mat, inspirationshelg och träffar "I klimatpiloternas fotspår", omställningskurs med studieresa till Totnes, förstudien "Lokala råvaror för lokal tillväxt i Hallsberg", samt Framtidsveckan 2011, 2012.

Omställningsworkshops. Inom LEADER Bergslagens LAG-projekt "Omställning Bergslagen" genomfördes bl a sex workshops med lokala politiker, föreningar och grupper i Bredsjö, Lindesberg, Kopparberg, Riddarhyttan, Fagersta och Ludvika. Samtalen har kretsat kring globala utmaningar och lokala lösningar. Vilka möjligheter och resurser finns lokalt för att skapa en bättre framtid. Detta skedde under hösten 2012, varav två träffar förlades till Framtidsveckan. Totalt deltog 200 personer på dessa träffar och flera arbetsgrupper bildades. En annan omställningsworkshop som gavs i länet, Common Cause, tog upp värderingar och behovet att skifta från "yttre" konsumtionsinriktade värderingar till "inre" som medkänsla och samhörighet med människor och natur. Ändrade attityder ger ändrade beteenden.

Politikerträffar. Flera dialogträffar har genomförts med lokala politiker i Örebro, Askersund, Laxå, Nora, Lindesberg. Samtalen har kretsat kring globala utmaningar, kommunens ansvar och beredskap inom t ex livsmedel, energi och lokala omställningsprocesser. Detta skedde under hösten 2012, varav flertalet under Framtidsveckan.

Omställningsinitiativ. Efter första Framtidsveckan bildades minst tre lokala omställningsgrupper/initiativ i länet; i Linde, Nora, Åsbro. Hållbart Latorp hade startat tidigare.

Ny krets. År 2012 bildades en ny krets inom Naturskyddsföreningen, Norakretsen (ca 250 medlemmar), som en effekt av det lokala engagemang som Framtidsveckan skapade.

FB-grupper. Efter Framtidsveckan startades flera lokala omställningsnätverk, prylbytargrupper, samåkningsgrupper m m på FB.

Sambeställning lokal mat. Uppstart skedde av samordade inköp av lokala ekologiska livsmedel i Nora, om än i liten skala (7-8 familjer).

Samåkning. Några pilotbyar i länet (bl a Viker, Bredsjö) fick vara med att utveckla digitala tjänster som underlättar samåkning. Dessa bygger på Skjutsgruppens lösning som fått pris som social innovation, och var en del av ett större projekt för att främja användningen av digital teknik. Läs mer i bilagan.

Upptaktsmöte för samåkning i Bredsjö. Foto: Anneli Larsson

B3. Omställningsaktiviteter år 2013-2014

LEADER Mellansjöländet deltog i samarbetsprojektet "LEADER lär för omställning till hållbarhet" tillsammans med tre andra Leaderområden i landet. Läs deras rapport ["Hållbar utveckling med Leadermetoden – 10 framgångsfaktorer"](#). I Hallsberg ordnade Åsbro intresseförening landets första fortsättningskurs i lokal omställning (35 deltagare), i samverkan med nationella aktörer. I Latorp har man fortsatt med egen-elprojektet, samt utvecklat en knutpunkt, Skölds torp, för hållbara aktiviteter och stärkt sammanhållning. En förstudie gjordes inför Framtidsportalen.se.

LEADER Mellansjöländet har låtit göra en kvalitativ utvärdering av Leaderverksamheten under programperioden 2007-2013. Rapporten finns på [LEADER Mellansjölandets hemsida](#).

LEADER Bergslagen startade upp flera projekt med bäring på lokal omställning till ett hållbart samhälle. Exempelvis samarbetsprojektet [Omställning i Praktiken](#) med fyra pilotbyar i tillsammans med Leader Gästrikebygden. Inom ramen för OiP-projektet har Lindesbergs solelförening bildats, en ekonomisk förening med idag drygt 80 medlemmar som tillsammans köpt 111 andelar för att bygga en solcellsanläggning på Lindeskolans tak. I Hjulsjö kom andelskon Betsy att symbolisera ett större omställningsarbete. Andra Leaderprojekt är Omställning Hjulsjöbygden, Från ull till sockentröja,

Naturskolan i Nora, VäxtArt Odling, Byadling & uppstart av Hållbara Järle, Kyrkberget i Linde, Smaka på Bergslagen m fl. Läs mer på [LEADER Bergslagens webb](#)

Nya och utvecklade omställningsinitiativ. Tre nya lokala omställningsgrupper/initiativ har bildats i länet; i Örebro, Järle, Hjulsjöbygden. Några mindre initiativ finns också, som ej nämns i rapporten. Övriga omställningsinitiativ har fortsatt och vidareutvecklat sin verksamhet.

ROS-nätverket bildades maj 2013. ROS står för Regional Omställning i Samverkan. De ingående aktörerna i nätverket vill stödja och bidra till ett hållbart Örebro län. En beskrivning av ROS och vad som gjorts t o m hösten 2014 filmades under regionala [Energi & Klimatdagen i Örebro 15 okt 2014](#).

Framtidsstafetten. ROS skapade en Framtidsstafett under 2014 som bl a inkluderade träffar med media och folkbildningsorganisationer kring samverkansformer, "öppet frum" ett samtalsforum kring hållbarhet i februari (45 deltagare), åtta dialogträffar med lokala politiker under maj, samt en ny Framtidsvecka under hösten. Dialogträffarna gav fördjupande och fruktbara samtal: Såväl studieförbund som mediarepresentanter såg nya möjligheter i att ta en mer aktiv roll som medaktörer i omställningen. Lokalpolitiker tog upp flera exempel på hur de samverkar över gränserna och prioriterar den egna bygdens hållbarhet framför de nationella partiprogrammen.

Länets tredje Framtidsvecka genomfördes v 40 under 2014 med närmare 200 evenemang från norr till söder. En månad senare genomfördes en framtidsfest för alla medverkande, för att summera, umgås, fira och inspirera varandra i det fortsatta lokala omställningsarbetet. Mer om Framtidsveckan 2014 finns i bilagan.

Framtidsportalen. I augusti 2014 lanserades

[Framtidsportalen.se](#) – en ny webbportal som ska kunna fungera som en bred plattform för allt hållbarhetsarbete i Örebro län, och på sikt även kunna dupliceras i övriga delar av landet.

Framtidsstafettens nyhetsbrev. Under 2014 har sju nyhetsbrev skickats till mejlmottagare från tidigare års Framtidsveckor, samt utökats till fler lokala utvecklingsgrupper, företag, offentliga aktörer och privatpersoner under året. Nyhetsbrevet når närmare 1 500 personer i hela länet.

Folkbildningsaktiviteter. Örebro läns bildningsförbund anordnade tillsammans med Regionförbundet Örebro en seminariedag i dec 2014 på temat "Folkbildningens roll i omställningen till förnybara energisystem" med 12 deltagare. Där berättade bl a en representant från Latorp om deras egen-elprojekt som pågått under några år och ABF berättade om deras sex genomförda egen-elcirklar, med totalt 45 deltagare. Ett annat exempel som initierades under FV 2014 var studiecirkeln "Hållbara samtal" i Latorp i samarbete med SV, som kan bli en modell att sprida vidare. Flera typer av studiecirklar och kurser har genomförts i samverkan med lokala grupper och eldsjälar. I Askersund har man t ex ordnat matlagningsträffar på temat "jorden runt". Istället för att flyga ägnas en kväll åt kulturen och maten i ett visst land.

Engagemang från näringslivet. Den privata sektorn har en viktig roll att spela i omställningen till hållbarhet, genom sin drivkraft och målinriktning. Under 2014 års framtidsvecka fanns flera exempel på

det ökade intresset från näringslivets sida i att spela en aktiv roll: Många företagare visade upp sina verksamheter, alltifrån solenergi till cykeltransporter, hantverk och livsmedel mm. I Åsbro medverkade representanter från näringslivet i en workshop om att vitalisera lokalekonomin utifrån hållbarhetsaspekter.

Konsultbolaget WSP gick in som samarbetspartner till Framtidsveckan och visade upp Mitt gröna kvarter (bilden), ett kvarter i Vivalla som genomsyras av såväl ekologiskt, socialt som ekonomiskt hållbarhetstänk. Senare under hösten medverkade företagssponsorer till Tegelbruket på två workshops om hur omställningsprocesserna skapar en ny syn på framgång som inkluderar ekologiskt och socialt ansvar.

FB-forum. Det har varit stor aktivitet i de olika FB-grupper som bildats sen tidigare FV, och nya har tillkommit. Några exempel: prylbytargruppen Lokalt- rätt och slätt (inom södra Närke) har idag 419 medlemmar, prylbytargruppen i Nora har 560. Medlemsantalet har ökat snabbt sen starten. Omställning Bergslagens FB-grupp har 152 medlemmar.

Inköp av lokal mat. I Nora och Järle har man vidareutvecklat konceptet med samordade inköp av lokala ekologiska livsmedel. FB-gruppen Grannbonden i Nora har 220 FB-medlemmar.

Samåkning. Det har bildats fler lokala samåkningsgrupper inom länet. Nu finns närmare 25 olika grupper bara inom den ideella föreningen [Skjutsgruppen](#). Vissa grupper är för resor mellan givna orter, t ex Bredsjö-Örebro, Dalkarsberg-Karlskoga. Sen finns det grupper för specifika evenemang, längre resor m m. Några av grupperna används regelbundet, men inte alla.

Projekt Storytelling. Under hösten 2014 finansierade LEADER Bergslagen ett kort pilotprojekt, "Storytelling: En ny berättelse om ett hållbart Bergslagen". Genom idéträffar och två workshops diskuterades vilka berättelser som präglar oss på olika sätt idag och våra tankar kring framtiden. Workshoptillfällena syftade till att ge verktyg för att medskapa framtiden, sin egen och den gemensamma. 45 elever och fem lärare deltog i dessa workshops.

Utbildning i lokal omställning. För första gången genomfördes "Thrive" i Sverige, en fortsättningskurs i lokal omställning, med bl a internationella utbildare. Kursen genomfördes i Hallsberg 8-9 nov 2014 och lockade 35 deltagare från hela landet, varav hälften kom från länet.

Nationell nätverksträff. Ankie Rauséus (ROS-koordinator) anordnade på uppdrag av Hela Sverige ska leva en nätverksträff i Stockholm kring "Hållbara bygder" i juni 2014. På träffen deltog 25 representanter från lokala utvecklingsgrupper över hela landet samt från HSSLs styrelse. Flera byalag/utvecklingsgrupper från länet medverkade och Örebro län lyftes fram som gott exempel på hur man kan arbeta med länsövergripande insatser i bred samverkan.

B4. Sammanfattande lokala berättelser - några exempel

Här har vi samlat några exempel på lokala omställningsinitiativ som startat upp de senaste åren. Materialet nedan är en blandning av beskrivande text av verksamheten lokalt, blandat med skriftliga intervjufrågor. Fler lokala exempel och erfarenheter från grupperna finns att läsa i bilagan. Vid sammanställningen av allt material från ROS-representanter, medarrangörer och lokala grupper slås man över vilken fantastisk kraft det finns inom folkbildningens grundläggande idé och metod. Att träffas och samtala utifrån en gemensam angelägenhet eller intresse.

Latorp: Lokala energilösningar, hållbarhetscirklar och familjeengagemang

Latorps byalag startade redan 2008 ett egen-energiprojekt, i syfte att undersöka möjligheten att bli självförsörjande i byn på energi. Även om vindkraftsplanerna ej gick att förverkliga pga närliggande flygfält har man fortsatt träffats och ordna fler studiecirklar, t ex kring solel. Kunskapen och intresset för olika lösningar att producera egen el har definitivt ökat i Latorp och flera har investerat i solceller. Vi har även införskaffat en vätgasdemoanläggning för utlåning, för att sprida kunskap om solenergi och lagring av energi. Info om projektet finns att läsa på [byalagets hemsida](#). Vårt energiprojekt gav inspiration till en högskolerapport. En av deltagarna gick en vindkraftskurs efteråt och skrev en [rapport](#) som också ligger på byalagets webb.

Under Framtidsveckan 2014 ordnades flera olika aktiviteter, t ex äppelmustning, svamputställning, ekologisk hudvårdstillverkning, yoga, hönshållning samt en samtalskväll kring hållbarhet. Samtalskvällen mynnade ut i att drygt ett tiotal personer i olika åldrar deltar i en samtalscirkel kring hållbarhetsfrågor, i samarbete med Studieförbundet vuxenskolan, SV. Att genomföra "hållbara samtal" i studiecirkelform gav mersmak och förhoppningen är att den kan spridas och t ex fungera som uppstartsaktivitet för politiska och offentliga grupper. Totalt deltog drygt 100 personer i de olika aktiviteterna i Latorp under Framtidsveckan.

"Latorps byalag har deltagit i flera Framtidsveckor och jag ser att småbarnsföräldrar blir mer och mer intresserade av hållbara aktiviteter – det bådär gott för framtiden!" / Ewa Overmeer

Hur många har deltagit i studiecirkelarna inom egen el?

I senaste cirkeln om solceller var vi ca 20 st. För 5 år sedan, på vindkraftcirkeln var vi något färre.

Hur många har skaffat solceller i Latorp, som en direkt/indirekt effekt av ert arbete?

Idag är det 7 familjer i Latorp som har solpaneler installerade och flera ansökningar om solcellsstöd finns hos Länsstyrelsen.

Vad har era projekt/byalagsaktiviteter gett för effekter lokalt, och runt om i länet?

Socialt har umgänget i samhället blivit ännu bättre, ofta talas det om olika idéer och funderingar. Ekonomiskt så var det under cirkeltiden flera som räknade pengar, investering och avskrivning, efter är det mer miljötank och teknikförbättringar. Samt en allmän kontroll av mätare om förbrukning/egenproducerad energi. Vad gäller kontakter utåt så har jag varit på några föredragningar och visat hur vi genomförde projektet. Intressant är att Regionförbundet tog till sig vår metod att initiera med en studiecirkel och de går nu vidare med idén tillsammans med studieförbunden.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över?

Det ska väl vara den goda responsen vi fått i byn på våra tankegångar. Att så många vill vara med och göra något verkligt och bestående, vi talar om projekt på 30 års sikt.

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? Text gällande att engagera folk lokalt?

Tips till andra: Knyt flera medparter till projektet, i vårt fall ABF, Regionförbundet, installatörskompetens. Utnyttja lokala kompetenser, det ger närhet i studiecirkeln och kontinuitet framåt under projektiden. Gör studiebesök, gärna tillsammans med andra! /Anders Holm

Åsbro: Det började med en studiecirkel

I Åsbro startade allt för några år sedan med en studiecirkel kring kommunens översiktsplan. Deltagarna trivdes tillsammans och cirkelträffarna skapade engagemang och meningsfullhet, så när översiktsplanen var klar bildades [Åsbro Intresseförening](#). Syftet med föreningen var att fortsätta med planarbete samt att locka fler invånare till orten.

Med tiden blev deltagarna medvetna om "peak oil" samt "transitionrörelsen" (benämns Omställningsrörelsen i Sverige) och verksamheten ändrade delvis inriktning. En grupp inom föreningen reste till omställningsstaden Totnes i England och tog med sig nya idéer hem. Intresset för omställningsfrågorna och ambitionen att sätta dem i konkret handling och locka fler till bygden har lett till flera välbesökta föreläsningar om miljö och klimat, samt nya studiecirklar och studiebesök.

Man har också satsat på många utåtriktade aktiviteter, skördemarknad, familjefester, marknadsföring av lokalt producerad mat samt skapande av en vandringsled. Flera viktiga pusselbitar som bidrar till hållbara lokalsamhällen och en stärkt lokal ekonomi. Åsbro Intresseförening har blivit en bra bas för att hålla ihop och utveckla det lokala samhället. Dessutom har intresseföreningens arbete har lett till att Åsbro's politiska representativitet har ökar rejält. Många av kommunens fritidspolitiker kommer numera från Åsbro.

Ett nyligen startat arbete är att tillsammans med studieförbund, föreningar och församlingar arbeta för att stötta människorna på ett närbeläget asylboende. Arbetsformerna kring att stärka gemenskapen med de asylsökande håller på att ta form.

Vad har era projekt och konkreta aktiviteter gett för effekter lokalt?

Ett roligare liv för många av oss. Ökad gemenskap i byn. Mycket bättre politisk förankring på kommunal nivå. Ökad byggnation och inflyttning, samt ett kraftfullt företagsnätverk.

Finns det något som du är särskilt stolt och glad över?

Nya familjer har flyttat in här. Åsbro har blivit "känt" och har ett gott rykte. /Anne Helgesson

Lindesberg: Framtidsveckan var startskottet

Omställning Lindesberg bildades efter ett föredrag med Anders Persson (grundare av Framtidsveckan, från Söderhamn) under Framtidsveckan 2011 och har sen starten haft regelbundna träffar varannan vecka. Vi har pratat om många ämnen, i början var det mycket spånande som sen gjorde att vi koncentrerade oss på vissa ämnen. Mat och odling är ett stort intresseområde. Vi har även pratat om konsumindere, hållbara kläder, gifter i maten. Vi har undersökt alla matbutiker i Lindesberg hur mycket ekologiskt de har och även meddelat Nerikes Allehanda som gjorde reportage om det.

En odlingsgrupp har bildats som startat upp en gemensam stadsodling sommaren 2013 på Löfstigen i Lindesberg. Det är 10-15 personer som sköter om odlingen. Ibland träffas man först på Café Kingsgården för att prata, sen odlingsarbete ihop.

Redan året innan initierades odlingar av en deltagare i ett hyreshusområde i Hagaberg, som har blivit mycket uppskattat av de boende och skapat en ny gemenskap mellan grannar (och deras barn!) med många olika etniska ursprung.

Plantering vid stadsodlingen i Hagaberg. Foto: Jens Råberg

Vi har gjort studiebesök för att lära oss mer om solceller och hur solceller fungerar, samt ordnat bussresa till energiparken Kullen i Katrineholm. Som ett led i samarbetsprojektet "Omställning i praktiken" har nu [Lindesbergs solelförening](#) bildats, en ekonomisk förening med idag drygt 80 medlemmar som tillsammans köpt 111 andelar för att bygga en solcellsanläggning på Lindeskolan's tak. Detta sker i samverkan med Linde Energi och det kommunala bostadsföretaget LiBo som planerar att bygga en lika stor solcellsanläggning på ett annat tak centralt i Lindesberg.

Har ert omställningsarbete gett ringar på vatten-effekt runt om Linde/ i länet?

Vi blev inspirerade av andra omställare, t ex de från Hjulsjö och de andra omställningsbyarna i Leaderprojektet Omställning i Praktiken. Och jag tror att vi även har inspirerat dem.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över? Framgångsfaktorer?

- Solelgruppen!!! På våra offentliga möten med Per Holmgren och Staffan Lindberg kom ca 100 personer varje gång. Folk börjar bli medvetna. Så det blev en solelsförening av det.
- Och att omställningsgruppen är så livaktig och still going strong, trots hög medelålder.

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? T ex gällande att engagera folk lokalt?

Det är en stor fördel att ha en samlingslokal där man kan träffas och även att det går att skylta så att vi syns utåt. Folk som kommer in till ReDesign-butiken kommenterar ibland.

/Margaretha Garp

Nora: Lokal mat, odling & naturkänsla

Omställningsgruppen i Nora bildades efter ett föredrag med Anders Persson under Framtidsveckan 2011. Därefter startades studiecirklar i omställning, permakultur, samtalsträffar och ett omställningsbibliotek på ett café, fröbyten och fröodlingskurser. Diskussioner om hur vi stärker den lokala matproduktionen ledde till att vi kontaktade lokala producenter. Vi började testa metoder för att kunna sambeställa och leverera mat direkt från bonden. Detta påbörjades i liten skala sommaren 2012 med 8-10 familjer, och utökades året efter. En idé som uppkom på en omställningsträff inspirerade till uppstart av en "klosterträdgård" i miniatyr på kyrkvallen vid Nora kyrka ihop med kyrkan, skolklasser och barngrupper. Flera FB-grupper har skapats, för bl a samåkning, prylbyte, beställning av lokal mat, samt omställningsinspiration.

"Anders Persson var mycket inspirerande och gav oss kraft att inse att vi inte kan vänta på nationella och internationella överenskommelser, utan det finns mycket vi kan göra på egna initiativ i kommunen." / Lena Bjärmark

Ser du någon ringar på vatten-effekt från ert omställningsarbete/projekt?

Ja. Att politikerna har valt att lyfta upp miljöfrågorna i kommunen. Många samtal med tjänstemännen inom den norra länsdelen har nog bidragit till att frågorna har blivit mer synliggjorda på våra lokala mässor, utbildningar mm. Vi upplever att det vi gör har bidragit till större engagemang och arbetsglädje. Några exempel nedan.

Lärare och förskollärare har fått ny kraft och inspiration genom Naturskoleprojektet. Samverkan har skapats med scouterna, kyrkan med flera för gemensamma aktiviteter. Många föreningar har visat intresse att samverka med Naturskolan framöver, t ex sarskolan, orienteringsklubben. Vi har bidragit till att fler besökare hittar ut till Alntorps Ö, ett tätortsnära fint område.

Arbetsmarknads- & vuxenlärandeenheten i Nora har fått mycket uppskattning genom t ex Alntorps Ö-projektet. De har hittat flera vettiga sysselsättningar genom Naturskoleprojektet.

Naturstudier på Alntorps Ö, Nora. Foto: Lena Bjärmark

Genom många butiksaktiviteter, uppmuntran och samtal med livsmedelshandlare och dess personal har ekosortimentet successivt blivit allt bredare i Nora. Givetvis ligger detta allmänt i tiden, men vi känner att vi kunnat påverka butikerna.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över?

Vi har fått mycket uppskattning för det arbete vi lagt ned. Vi har ett motto, genomför bara aktiviteter som du själv skulle tycka att det är kul att vara med på. Då blir det ett annat engagemang. Olika medlemmar får driva aktiviteter som de brinner för. Vi har lyckats engagera inte bara barn och ungdomar utan även vuxna. Vi har nog bidragit till att fler har blivit lite mer intresserade av naturen och miljön runt omkring oss.

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av?

Engagera och inspirera andra, så de får egen kraft att gå vidare med dessa frågor.

/Lena Bjärmark

Hjulsjöbygden: Lokalt hantverk, turism & social gemenskap

De lokala grupperna inom Omställning Hjulsjöbygden har haft flera projekt igång under 2013-2014, bl a Omställning i Praktiken (OiP) med den andelsägda kon Betsy, skapande av ny kulturarena i en hyttruin, uppstart av by & biodling, byadesignat ullhantverk, infotavlor och elspår med solcellsdriven belysning m m. Ett samåkningsprojekt har också startats upp med stöd från skjutsgruppen och Länsstyrelsen Örebro. Läs mer på [Hjulsjöbygdens webb](#).

"Genom att vi fått möjlighet att driva de här projekten har vi skapat större nätverk och börjat samarbeta kring många frågor. Vi har fått fler mötesplatser där vi kan träffas och driva gemensamma projekt i bygden även i framtiden. Nyhetsbrevet har varit ett uppskattat inslag. Vi har haft ensamkommande flyktingbarn på praktik hos oss som jobbat med byodlingen och Bergslagsdansen. Vi har skapat förutsättningar för att starta en intressegrupp för området, som kan vara en remissinstans mot kommuner och myndigheter.

Vi känner att vi har blivit stärkta av att jobba med det här projektet, och vi kommer att fortsätta vårt arbete utifrån den lokala utvecklingsplan som togs fram under förra året. Vi kommer att fortsatt ha regelbundna träffar och cirklar i Hjulsjöbygden, samt starta ett nätverk med personer från varje by som kan jobba aktivt mot kommuner och myndigheter, samt se till att vi fortsätter att informera via hemsidan och nyhetsbrev." / Alf Wikström

Vad fick er att starta igång ett ullprojekt?

Visionerna och önskemål om ett ställe där man kunde hantera större mängder ull har funnits länge hos de kvinnor som känner glädje och finner en stor tillfredsställelse av att arbeta med ull. Det tog mer konkret form i och med en sammanställd ansökan om att få bli en pilotby, där ett ullcenter fanns med som ett önskemål. Vi blev så småningom ett helt eget och avskilt Leaderprojekt, mer som en företagsutvecklingsidé som stöttades av Leader och Länsstyrelsen och inte direkt som ett omställningsprojekt. Vår organisation bestod av en samling kvinnor, från ullproducenter till ullkonsumenter, både företag och föreningar var blandade. Från början var vi ca 6 st. När vi träffas i centret är vi mellan 2-4 personer.

Vad har era aktiviteter och projekt gett för effekter lokalt?

Lokal effekt är att ull som annars skulle slängas först går igenom på ullcentret. Ull som går att använda tas om hand. I första hand sorteras ullen för att i nästa steg tvättas och torkas. Sedan lagras den för förvaring. För dem som vill kan de sedan förädla ullen. Social effekt är att det mönster vi tog fram i skapandet av en sockentröja sprider sig och fler stickar egen tröja med egen modell. Delvis eller helt med garn av handspunnen, lokal ull. De gemensamma investeringar som gjorts, framförallt i inköp av redskap och kardmaskiner används än så länge fritt av de som är med i projektet. De kan även låna redskap för att testa lite och jobba med dem hemma.

Finns det något som du är särskilt stolt/gläd över?

Sockentröjsmönstret så klart!

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? T ex gällande att engagera folk lokalt?

Det viktigaste är att hitta ett gemensamt intresse eller något som saknas, något som man känner skulle bidra till mer gemenskap och glädje. Sen kommer det svåra – att diskutera sig fram till hur arbetet fram till målet skall göras. Delat ansvar och medverkan i processen skapar engagemang. /Gunvor Eriksson

Tiveden: Ett framväxande nätverk med omställningsfokus

Utvecklingsgruppen i Tived ingick som en av fjorton deltagande bygder i Hela Sverige ska levas projekt "Hållbara bygder" år 2003-2006. Tillsammans med bl a Finnerödja byalag startades ett utvecklingsprojekt med "en levande landsbygd, som i ett uthålligt perspektiv ger boende, brukare och besökare ett gott liv" som övergripande målsättning. Idag finns här en kursgård i Perstorp, som erbjuder kurser och forum med fokus på omställning, både inre och yttre.

Det har bildats ett löst nätverk av människor som är intresserade av omställningsfrågor, och olika personer initierar till träffar och aktiviteter, t ex en cirkel i permakultur, temakvällar, bytardagar. Allt fler i bygden väljer att använda kursgården på Perstorp som plats för deras arrangemang. Glädjande nog väljer också fler omställare att flytta hit till bygden.

"Här omkring är man, som på de flesta andra ställen, trött på projekt och föreningsuppdrag. Man kommer till en träff för att ämnet låter intressant. Träffen kan mynna ut i aktiviteter och nya idéer, men så fort det ska bildas en ny förening eller liknande backar man. Det är nya sätt att arbeta tillsammans som växer fram istället. Det händer mycket ändå, och det är spännande!"
/ Martha Thernsjö

C. ARBETET FRAMÅT

C1. Analys: Omställningsaktiviteternas bidrag till hållbarhetsmålen

Utvecklingen går fortfarande åt fel håll - analys behövs

Fakta talar sitt tydliga språk och pekar på behovet av nytänkande som enligt denna rapport kan hittas i länets omställningsaktiviteter. Stockholm Resilience Centre visar i en rapport från januari 2015 att fyra av nio planetära gränser nu har överskridits, vilket dramatiskt ökar riskerna för att mänskligheten orsakar brytpunkter i de planetära systemen med oåterkalleliga förändringar som följd. 14 av 16 miljö kvalitetsmål kommer inte att nås till år 2020, enligt den årliga uppföljningen av Sveriges miljömål för år 2014.

I Världsnaturfondens Living Planet Report från 2014 konstateras att mänskligheten idag använder 50% mer resurser än vad naturen kan återskapa, medan Sveriges har klättrat från 13e till 10e plats bland världens värsta miljöbovar då [vårt ekologiska fotavtryck](#) idag motsvarar 3,7 jordklot.

FN:s klimatpanels IPCC slog i november 2014 fast i sin tredje sammanfattande rapport att det krävs radikala utsläppsminskningar för att avvärja allvarliga, omfattande och oåterkalleliga globala effekter. Regionförbundet och Länsstyrelsen i Örebro län tydliggjorde i en rapport från september 2014 att svenskarnas totala klimatbelastning inte minskat utan istället ökat, och att växthuseffekten nu orsakar förändringar av hela ekosystem, minskade skördar och vattenbrist på vissa håll. Allt detta tyder på att riksdagens generationsmål om att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, riskerar att missas. Trots vissa positiva tendenser i flera miljö kvalitetsmål liksom i länets minskade energiintensitet och ökade andel förnybar energi, pekar prognoserna på en fortsatt negativ huvudtrend. I korthet: Det vi har gjort hittills motsvarar inte kraven på nytänkande, genombrott och transformation.

Samtidigt pågår intensiva satsningar. Myndigheter lägger ner enorma resurser på att kartlägga, analysera och åtgärda utmaningarna. Varför har vår grundläggande riktning som samhälle hittills inte förändrats i tillräckligt hög grad? Vad saknas? Hur kan vi tillsammans möjliggöra ett omställningsarbete i den hastighet och omfattning som behövs för att säkerställa vår civilisations fortlevnad? Inga andra frågor är mer relevanta att ställa i vår tid. Myndigheternas tjänstemän är väl införstådda i alla de larmrapporter som nu talar samma språk och redovisar samma dramatiska siffror. De gör ett gediget arbete med att utveckla mål och strategier. Samtidigt finns det en stor ovisshet bland tjänstemännen när det gäller hur allmänheten ska mobiliseras för dessa mål. Myndigheterna får sina riktlinjer från landets politiska styrning. Våra politiker har stor insyn i de utmaningar vi står inför, men är samtidigt begränsade i sitt handlingsutrymme av hur långt de upplever att allmänheten är beredd att gå.

I själva verket är vi som medborgare viktigare ledare än vi själva förstår. När vi är redo följer politikerna efter. Som medborgare behöver vi relevant information, men det räcker inte för att ändra beteenden. För att frigöra förändringskraften krävs ett nytt tänkande, en ny världsbild eller en ny syn på möjligheterna i att medskapa en hållbar framtid. Den enda anledningen till att vi människor fastnar i "det kortsiktiga tänkandets tyranni" som hindrar beslut för långsiktig hållbarhet, är att vi utgår från en världsbild som

främjar kortsiktighet – en världsbild som inte bygger på en korrekt förståelse för hur världen fungerar. Det är inte mänsklig natur att agera kortsiktigt, vi svarar på världen efter bästa förmåga för att säkra vår överlevnad. Vår förmåga begränsas av vår världsbild. Att förändra världsbilder kräver på många sätt nya sorts insatser. Något som samtidigt har utförts i olika former sedan lång tid, med hjälp av bl a ideella organisationer, folkbildningsrörelsen och informella nätverk – det civila samhället. Det har inte gjorts någon genomgripande analys av detta arbete och hur det bidrar till de gemensamma ansträngningarna för att förverkliga en hållbar utveckling, nyttan har inte tydliggjorts. En orsak kan vara bristen på kommunikation mellan olika sektorer och aktörer i samhället.

“The world around us validates the linear thinking where the universe only changes through the application of force. It is Newtonian thinking, and this Newtonian idea of cause and effect, whereby you exert a force and change the direction of a mass. That’s the conceptual framework upon which our world is built, and operating from that framework we will create nothing else, just more of the same. We have to enter a different logic that’s based on less of separation between self and other”. / Charles Eisenstein, författare av bl a “Sacred Economics”.

Behovet av tvärsektoriell samverkan för att transformera system/paradigm

I den större bilden verkar det saknas och behövas en utveckling av en tvärsektoriell samverkan för att nå en hållbar framtid – mellan myndigheter, organisationer, företag och forskning. Varje sektor har styrkor som är nödvändiga för en framgångsrik måluppfyllelse, samtidigt som de har svagheter och därför behöver komplettera varandra. Ideella organisationer har t ex inte samma erfarenhet av metaprocesser och övergripande strategier som myndigheter, men en väl utvecklad kompetens när det gäller att mobilisera allmänheten och starta lär- och förändringsprocesser i hela samhället. Företag har en stark drivkraft och skicklighet när det gäller att omsätta strategier i handling, men behöver mer insikt i utmaningar och möjligheter kring att ställa om till en hållbar cirkulär ekonomi – inklusive förnyade relationer till kunderna baserade på mer långsiktighet och delaktighet.

Forskningen tillhandahåller alltmer fördjupad kunskap om utmaningarna och hur de kan hanteras, men har brister i kompetens när det gäller att nå ut med sin information och sin förståelse för den nya systemiska världsbild som nu växer fram inom flera vetenskapsgrenar – en världsbild som möjliggör nytt tänkande, nya strategier, handlingar och val på alla nivåer i samhället. Genom att bygga broar mellan detta arbete och det praktiska omställningsarbetet kan det uppstå stora möjligheter till nya forskningsuppdrag och studentinsatser. En ambition inom ROS-nätverket (Regional Omställning i Samverkan) är att hitta former för en samverkan mellan sektorerna som tar vara på allas styrkor och möjliggör synergieffekter. Ett mål är att skapa en stödjande struktur eller kultur för en sådan strategisk samverkan. En stödjande struktur kan bl a tillhandahålla verktyg för att förverkliga hållbara lokalsamhällen, baserade på nytt systemtänkande som underlättar samverkan kring innovativa lösningar.

Tidigare avsnitt har tagit upp betydelsen av att ändra vårt tänkande – vår kultur, världsbild eller metaberättelse för att möjliggöra en tillräckligt radikal förändringstakt. Det handlar om ett grundläggande paradigmskifte från industriålderns föråldrade mekanistiska tänkande, till ett systemiskt/holistiskt tänkande i linje med den verklighetssyn som dagens vetenskap förmedlar, med begrepp som bl a resiliens, komplexitet, diversitet/mångfald, sammanhang, synergi- och kaskadeffekter, emergens, transformativt lärande, empowerment mm. Detta kräver sociala processer, sociala innovationer som mobiliserar människor utifrån visionära sammanhang, ett arbete som är en del av det civila samhällets speciella kompetens och expertis. Inte minst krävs bred samverkan på helt ny nivå, där allas bidrag kommer till sin rätt.

Länets samlade omställningsaktiviteter kan sägas utgöra en ny berättelse om en hållbar framtid, med den av civilsamhället samordnade Framtidsveckan som ett positivt exempel. Det är våra kollektiva berättelser – om vad som är meningsfullt, vad som definierar framgång, vad som beskriver människan och vår existentiella roll – som ytterst bildar sammanhang för allt annat som pågår i samhället. Dessa berättelser sätter ramarna för det rådande paradigmet – vad som är möjligt att göra och till och med vad som är möjligt att föreställa sig.

Paradigmet kan liknas vid ett magnetfält: Alla delar inuti fältet organiserar sig i samma riktning som magnetfältet. Varje försök att ändra riktning på ingående delar kräver enorm ansträngning och resulterar i slutänden ändå i att delarna rättar in sig i fältet igen. Om man å andra sidan ändrar själva magnetfältet kommer förändringsarbetet att upplevas betydligt enklare, utvecklas snabbare och ge tydligare och mer hållbara resultat. Detta är innebörden i talesättet "Inga krafter i världen är lika starka som en idé vars tid har kommit."

Framtidsveckan kan alltså beskrivas som ett strategiskt initiativ som fungerar som katalysator för ett paradigmskifte genom att sprida en ny berättelse om en hållbar framtid.

En ny metaberättelse genererar ett nytt paradigm eller ett nytt meningsfullt sammanhang, vilket enligt denna analys är en förutsättning för att påskynda och skapa genombrott i arbetet med att uppnå energi- och klimatmålen. Att åstadkomma ett grundläggande paradigmskifte för en hållbar framtid, är den största gemensamma utmaningen i vår tid. Det ställer krav på länets alla aktörer och sektorer att finna nya samverkansformer och att avsätta resurser till det.

"We are dealing here with a crucial difference between a living system and a machine. A machine can be controlled; A living system, according to the systemic understanding of life, can only be disturbed. ... Working with the processes inherent in living systems means that we do not need to spend a lot of energy to move an organization. There is no need to push, pull, or bully it to make it change. Force or energy are not the issue; the issue is meaning. Meaningful disturbances will get the organization's attention and will trigger structural changes".

/Fritjof Capra, författare (bl a The Systems View of Life).

Omställningsaktiviteter ger nya lösningar på gamla problem och antaganden

Länets omställningsinitiativ, inklusive de arrangemang som har genomförts inom ramen för de tre tidigare Framtidsveckorna, har inte bara lyft fram goda exempel på en hållbar utveckling som en del av en ny systemisk berättelse. De har dessutom pekat på problem och hinder för att skifta paradigm och nå målen, liksom hur dessa kan hanteras. Denna aspekt av arbetet kan beskrivas som att identifiera och granska antaganden i den tidigare mekanistiska berättelsen – ogranskade antaganden som har tagits för givna som en del av industriålderns världsbild och som nu hindrar oss från att se nya lösningar som behövs för att förverkliga energi- och klimatmålen samt det övergripande generationsmålet.

En genomgång av omställningsinitiativ och arrangemang inom bl a Framtidsveckan, visar på en växande kompetens i att identifiera traditionella ogranskade antaganden och istället erbjuda nya systemiska tankar och lösningar "utanför ramarna". Framtidsveckan förmedlar en ny berättelse eller ett nytt holistiskt sammanhang som uppmuntrar en komplex mångfald av lösningar snarare än att olika lösningar ska

konkurrera om uppmärksamhet och betydelse. Budskapet är att lösningarna växer fram som en följd av en gemensam utforskning som involverar alla sektorer och medborgare, enligt synsättet att system inte är rigida och slutgiltiga till sin form utan ständigt framväxande i sin strävan att vara motståndskraftiga eller resilienta – dvs att anpassa sig, möta utmaningar och utvecklas för att vidmakthålla sig själva.

Ingen kan göra anspråk på att besitta slutgiltiga lösningar eller svar. Ett mer fruktbart förhållningssätt är att ge frågorna större betydelse än svaren, som förutsättning för att identifiera nya och innovativa lösningar utanför ramarna i en pågående utvecklingsprocess. Ett sådant förhållningssätt har sina rötter i ett systemiskt perspektiv på utmaningar och möjligheter där en gemensam förståelse växer fram i dialog- och läroprocesser. Detta sker med hjälp av ett komplext tänkande där allas perspektiv behövs för att åstadkomma förändringar och hitta nya lösningar vars effekter blir större än summan av delarna – dvs synergieffekter. Nedan följer en genomgång av hur det systemiska förhållningssättet har tillämpats i länets omställningsinitiativ för att synliggöra ogranskade antaganden från en mekanistisk världsbild samt lyfta fram innovativa, systembaserade lösningar som alternativ.

Varken stad eller landsbygd - lokalsamhället, med relationer i centrum

Ett exempel på ett traditionellt, ogranskat antagande från industriåldern är att landsbygden ses som en börda för miljön pga bl a mängden transporter och därför bör reduceras till resursleverantör, medan staden uppfattas som en styrka och förebild. Systemperspektivet lyfter istället fram lokalsamhället som del av lösningen, oavsett storlek eller benämning som "stad" eller "land", och visar att omställningen till hållbarhet innebär enorma möjligheter för all form av lokal utveckling. Detta speglas i att Framtidsveckan främjar arrangemang såväl på landsbygden som i staden – ett både- och perspektiv helt i linje med systemtänkandet där paradoxer och diametralt motsatta idéer är nödvändiga aspekter av systemdynamiken.

Ett sådant perspektiv tillåter nya lösningar att växa fram. Transportproblematiken framstår t ex i detta ljus som symptom på överdriven individualism och centralisering av handel och service – båda effekter av ett mekanistiskt tänkande – som bl a hanteras med samordning, samåkning och återupprättande av lokal handel och näringsliv. Det senare möjliggörs genom nya måttstockar på välfärd vilket leder till ännu ett ogranskat antagande: Att samhällets välfärd enbart kan mätas i antalet transaktioner (BNP). Det systemiska perspektivet lyfter snarare fram relationer och gemenskap som minst lika viktiga välfärdsåtgärder. Flera arrangemang i Framtidsveckan vill stärka lokal gemenskap och identitet – t ex kulturarrangemang, visning av lokala energilösningar, mässor, skördefesten och ekologisk handel – liksom främja gemensamma transporter.

Ett nytt systemiskt tänkande inom ekonomin med lokalt fokus

BNP-antagandet hänger samman med det ogranskade antagandet att ständig ekonomisk tillväxt ökar människors lycka, medan systemtänkandet erkänner att lyckoindex hade slutat följa BNP redan på 70-talet. Samt att naturliga kretslopp förvisso har faser av tillväxt inom specifika områden men att dessa behöver balanseras med andra processer. Ett besläktat ekonomiskt antagande med rötter i ett mekanistiskt tänkande är att samhället bäst finansieras av centralstyrda storbanker med vinstmaximering till ägarna som drivkraft, medan systemperspektivet lyfter fram lokala, resilienta ekonomiska lösningar

med drivkraften att stärka och serva periferin. Det förra perspektivet ger resursflöden från periferi mot centrum med en hård exploatering av naturresurserna som tycks öka med avståndet, medan det senare vänder på flödena och främjar ett hållbart nyttjande. I enlighet med den nya systembaserade ekonomin har många omställningsinitiativ främjat lokalbaserade ekonomiska lösningar, t ex att sambeställa livsmedel, knyta samman producenter och konsumenter, eller ordna näringslivsträffar och föreläsningar om att utveckla blomstrande lokalekonomier.

En prioritering inom den gamla mekanistiskt präglade ekonomin har varit att till varje pris stimulera en ökad produktion och konsumtion för att upprätthålla god tillväxt enligt traditionella BNP-mått. En strategi för att uppnå målet har varit att pressa lönerna nedåt i syfte att möjliggöra för företagen att använda den ökade vinstmarginalen till fler investeringar i realekonomin samt till nya arbetstillfällen. Strategin har dock misslyckats då vinsterna i allt högre omfattning har investerats i finanssektorns virtuella ekonomi. För att kompensera för detta har staten istället tillåtit en enormt expanderad skuldbörda bland hushållen – privata banklån som till största delen har använts till att möjliggöra en allt snabbare konsumtionstakt som i sin tur tär allt hårdare på de ekologiska gränserna för hela vårt planetära system. Ett systemiskt tänkande definierar ett sådant kollektivt beteende som en abnorm dysfunktionalitet i systemet, som på många sätt kan liknas vid en cancersvulst i en fysisk organism.

Inom ramen för ett sådant systemfel i tänkandet blir det i princip omöjligt att uppnå mål om minskade eller eliminerade utsläpp – man finner inga lösningar utan ägnar sig lätt åt döljande symptombehandling genom att t ex flytta problemen utomlands. Ett systemiskt förhållningssätt transformerar i grunden våra konsumtionsmönster och gör det naturligt att omsätta varor och tjänster på ett sätt som är i harmoni med överordnade system och kretslopp. Det sker en transformation av själva rollfördelningen, där "konsument" övergår till "användare" (som t ex inte köper utan snarare leasar varor som producenten sedan återtar) och "medskapare" som t ex blir delägare i produktionen av livsmedel, kläder eller energi. I linje med detta fokuserar en mängd omställningsinitiativ och aktiviteter på bl a lokal samägd energiproduktion, återbruk, re-design, "konsumindre", klädbytardagar, resursdelning samt ekologiska och rättvisemärkta produkter. Allt detta bygger på att omsätta befintlig kunskap i handling.

"Vår okunnighet är inte så stor som vårt misslyckande med att använda vad vi vet".
/ M King Hubbert, amerikansk forskare

Lokal livsmedelsproduktion, platsanknytning och social kontinuitet

När det gäller livsmedelsförsörjning finner vi ett traditionellt mekanistiskt antagande om att den bäst säkerställs genom ökad globalisering av handeln, medan det systemiska perspektivet betonar vikten av lokal livsmedelsproduktion då bl a transporter kan försvåras pga peak oil. I globaliseringens och centraliseringens fotspår följer ännu ett antagande: Att ökad standardisering effektiviserar produktionen – med bl a monopolisering av grödor och bekämpningsmedel – medan systemtänkandet istället betonar lokal och global mångfald som en hörnpelare för effektiv och hållbar produktion och livsmedelssäkerhet. En röd tråd genom Framtidsveckorna är att lyfta fram lokalt odlade ekologiska livsmedel, med bl a ökad närhet mellan producent och konsument där de sistnämnda ibland blir delägare i produktionen. Några exempel är öppet hus hos ekologiska gårdar, äppelpressning eller kurser i biodling, livsmedelsförädling och permakultur.

Ett centralt budskap i globaliseringens fotspår är att lokal anknytning inte har betydelse, utan att arbetskraften ska vara flyttbar. I systemperspektivet blir relationen till en plats en förutsättning för att utveckla förhållningssätt, beteenden och hela samhällen integrerade i naturens kretslopp. Bland länets

omställningsinitiativ finner man följaktligen flera som syftar till förstärkt platsanknytning genom t ex samodling och guidning i närområdet. På samma sätt har det mekanistiska samhället förringat värdet av en tidsbunden social kontinuitet, medan systemsamhället istället integrerar såväl tidigare som kommande generationer för att skapa sammanhang och mening. I ett sådant sammanhang tillskrivs äldres erfarenheter, traditioner och hantverk en betydelse utöver kuriosa och turistintäkter, vilket speglas i många omställningsarrangemang som fokuserar på hantverk och tradition. Exempel på detta är t ex utställningar med ullhantverk eller workshops i traditionell brödbakning, vävnad eller snickeri.

En ny respekt för människor och natur baserad på delaktighet

I ett mekanistiskt tänkande förminskas individens roll till att vara "kugge i maskineriet", utan större betydelse eller påverkanskraft, vars upplevelse av mening är av sekundärt intresse och separerat från större samhällsmål. Att se människan som avskild från större sammanhang leder till överdriven individualism, där konsumtion blir substitut för behovet av verkliga sammanhang och gemenskap, medan köpkraften berättigar existensen. Systemtänkandet möjliggör istället ett erkännande av människans behov av mening, sammanhang och villkorslös existentiell tillhörighet som ett primärt samhällsmål, samt visar att alla samhällsförändringar börjar med små grupper av individer som i en del av systemet förändrar grundläggande sammanhang – alla har potential att påverka helheten! Det systemiska perspektivet speglar en hoppfull människosyn och visar att det inte ingår i den mänskliga naturen att

Naturguidning vid Knuthöjdsmossen i Hällefors. Foto: Kaisa Grebäck

tänka kortsiktigt. När vi ändrar vår världsbild och förstärker systemiska eller "inre" värderingar som medkänsla och samhörighet, förändras även vårt beteende i hållbar riktning.

För att stärka människors förändringskraft arrangeras under Framtidsveckorna föreläsningar, studiecirklar och andra läraaktiviteter som t ex sprider kunskap om medveten konsumtion av ekologiska och rättvisemärkta produkter, eller fördjupande perspektiv genom "hållbara samtal" och "hållbara möten" om t ex värderingar. Andra aktiviteter har fokus på att främja den "inre omställningen" och upplevelsen av mening, omställningsgrupper har börjat sin verksamhet under tidigare framtidsveckor genom omställningsworkshops.

Det lokala engagemanget utvecklas sedan vidare, ofta med hjälp av studiecirklar. I några fall har grupper blivit skickliga på att agera strategiskt/systemiskt för att påverka helheten i kommunen, genom att t ex engagera sig i kommunpolitiken på hög nivå.

Ett centralt mekanistiskt antagande är att naturen kan reduceras till en samling "resurser" som godtyckligt kan användas för mänskliga aktiviteter. Även naturupplevelser reduceras till "konsumtion" med människan som åskådare och naturen som kuliss eller "objekt", utan förmåga att påverka oss på djupet. Framväxande idéer i systemtänkandet ser snarare naturen som ett eget subjekt där t ex ekosystem tillskrivs rättigheter och varje art har ett eget existensberättigande som ger unika bidrag till systemet som helhet. Med ett sådant synsätt förvandlas en naturupplevelse till ett ömsesidigt utbyte byggt på delaktighet, med potential att förändra våra grundläggande värderingar. Detta holistiska tänkande återspeglas bl a i omställningsaktiviteter som värnar ekosystem och utrotningshotade arter. Exempelvis har aktiviteter fokuserat på Vättern som ekosystem, eller på hoten mot våra bisamhällen.

Bakom tendensen att reducera värdet av människor och natur, finns ett av de mest centrala antagandena i den gamla mekanistiska världsbilden, ett antagande som tidigare har berörts i denna rapport: Att världen kan liknas vid en jättelik maskin, ett mekaniskt urverk med separata delar. Idén om separation har styrt

vårt samhällsbyggande och varit en starkt bidragande orsak till en ohållbar utveckling liksom till fragmenteringen av våra lokalsamhällen. Som tidigare beskrivits har det systemiska tänkandet vänt upp och ner på denna föreställning och gett oss grunden till en förståelse som möjliggör genuin hållbarhet. På motsvarande sätt har en central verksamhet under framtidsveckorna gått ut på att inspirera och engagera lokala grupper till att ta ett helhetsgrepp om sina samhällen och starta omställningsprocesser med hjälp av vägledningsmaterial och kurser från omställningsrörelsen.

Innovativa sätt att mäta hållbarhet och bidrag till energi- och klimatmålen

En utmaning för det omställningsarbete som pågår inom länet, är att dess effekter inte alltid kan mätas på traditionella sätt. Hur mäts spridandet av nya insikter och värderingar, av ett nytt tänkande eller paradigm som möjliggör de förändringar som behövs för att nå övergripande mål? Hur mäts de läroprocesser som ligger till grund för förverkligandet av en hållbar utveckling? Hur mäts en massiv ökning av kunskap, engagemang och delaktighet, baserad på insikten att varje handling enligt systemtänkandet har potential att påverka och göra skillnad på ett icke-linjärt, multidimensionellt sätt? Hur mäts effekterna när medborgarna blir medskapare av en ny berättelse för en hållbar framtid? Hur mäts inverkan av en ny metaberättelse? Kring alla dessa frågor behövs ytterligare fördjupning och forskning.

"Kunskap är den renaste formen av tillväxt". IABFs samtalskort kring hållbarhet

De sätt vi hittills har utvecklat för att mäta samhällets framsteg och välfärd, präglas på många sätt fortfarande av den traditionella mekanistiska världsbilden med rötter i industriåldern. Detta gör det inte helt lätt att t ex mäta effekterna av verksamhet som speglar den framväxande systemiska världsbilden. Det försvårar också för flera av de insatser som behövs för att bygga ett resilient, systembaserat samhälle eftersom dessa insatser faller utanför måttstockarnas ramar för vad som prioriteras och finansieras. Ett exempel på måttstock är BNP som mäter antalet ekonomiska transaktioner i ett område under en given period, medan bl a Peter Senge pekar på behovet att bygga en hållbar välfärd mer på relationer än transaktioner (se A-delen). Ett alltför ensidigt användande av BNP som måttstock tvingar samhället att hela tiden genomföra insatser som tydligt ökar mängden ekonomiska transaktioner, trots att dessa kanske t o m motverkar hållbarhetsmålen.

Det finns liknande problem med de tre övergripande energi- och klimatmålen för länet:

- ☐ År 2020 har utsläppen av växthusgaser i länet minskat med 25% jämfört med 2005,
- ☐ energiintensiteten har minskat med 20% jämfört med 2008,
- ☐ samt mängden tillförd förnybar energi utgör minst 60% av den totala energianvändningen i Örebro län.

Dessa sätter ramarna för strategier som utformas, handlingar som genomförs och hur de följs upp. Enligt systemteoretikern Donella Meadows, vars idéer om hävstångspunkter för effektiva förändringar diskuteras i A-delen, kan dessa mål sägas vara inriktade på att mäta insatser som fokuseras på nivå 1 och 2, de nivåer som ger lägst hävstångseffekt eller utväxling: Nivå 1 gäller förändringar i samhällets fysiska förutsättningar som t ex infrastruktur, medan nivå 2 handlar om informationsinsatser och styrmedel i syfte att manipulera fram förändringar. Båda nivåerna är nödvändiga, men räcker inte till att skapa förändringar i den hastighet och omfattning som behövs för att skapa ett hållbart samhälle. Nivå 1 innebär kostsamma och långsamma initiativ, medan nivå 2 skapar vissa förändringar i människors beteenden med hjälp av information och styrmedel, men förändringarna är ofta inte tillräckligt djupgående.

Det som saknas i målen är ett resonemang om bakomliggande världsbild eller metaberättelse, paradigm eller tänkande (som bl a uttrycks i rådande värderingar) som gett upphov till de alltför höga utsläppen av växthusgaser, den ohållbara energiintensiteten och den överdrivna användningen av ohållbara energikällor. Dessa perspektiv relaterar till de sammanhang inom vilka våra samhällen drivs och utvecklas. Aktiviteter och initiativ som syftar till att förändra sammanhanget eller världsbilden motsvarar insatser på den tredje och mest effektiva nivån av hävstångspunkter, enligt Meadows. En förändrad

världsbild mångdubblar effekterna av övriga insatser. Så som målen formuleras idag, är inte detta samband tydliggjort vilket gör att insatser på den tredje nivån kan uppfattas falla utanför ramarna.

Länets omställningsaktiviteter har som gemensam nämnare att de fokuserar på den tredje nivån av hävstångspunkter. Risker är alltså att deras effektivitet inte "syns", samtidigt som de tillför det smörjmedel som behövs för att effektivisera alla andra insatser – genom att möjliggöra mångfald, underlätta innovativitet, stärka mobiliseringen av allmänheten samt frigöra handlingskraft, synergieffekter och strategisk samverkan (ROS-arbetets intentioner).

För att förverkliga hållbara samhällen byggda på komplexa, holistiska och systemiska principer, krävs på lång sikt att detta tänkande integreras i själva målen och måttstockarna, samt på kort sikt att det blir en del av strategierna för att genomföra och följa upp målen. Sambanden mellan insatser på den tredje nivån och deras bidrag till övergripande mål behöver tydliggöras i strategidokument. Till hjälp kan man ta de globala ansträngningarna för att hitta [nya sätt att mäta välfärd på](#) som integrerar hållbarhet i alla dess aspekter. En kategori av dessa försök omfattar objektiva och utvidgade ekonomiska mätningar som tar hänsyn till verkliga kostnader för samhällets produktion och konsumtion, t ex förstörelsen av ekosystem. Ett exempel är Genuine Progress Indicator (GPI), framtagen av Redefining Progress. Ytterligare en kategori bygger på subjektiva upplevelser av lycka och välfärd som mäts med hjälp av intervjuer och "storytelling", t ex Gross National Happiness, utvecklad i Bhutan. En tredje kategori är komplexa måttstockar som integrerar både objektiva och subjektiva metoder som t ex Happy Planet Index, introducerad av New Economics Foundation 2006. En av lärdomarna från dessa initiativ är möjligheten med berättandet som underlag för mätningar.

När det gäller drivkrafter för måluppfyllelse är det värdefullt att tydliggöra att insatser som bygger på att förändra beteenden med hjälp av information och ekonomiska styrmedel – som bl a tas upp i dokument om energi- och klimatprogrammet – är distinkta från insatser som fokuserar på att skapa nya meningsfulla sammanhang, tankesätt, världsbilder och värderingar och som i detta sammanhang kan definieras som "strategisk kommunikation", "medvetandegörande", "empowerment" eller kort och gott "folkbildning". Där de förra uppnår begränsade och inte alltid hållbara förändringar av beteenden, säkerställer de senare att människor av egen kraft genomför hållbara beteendeförändringar när de förändrar sitt sätt att tänka och utvecklar nya meningsfulla sammanhang med mer systemiska synsätt, förhållningssätt och handlingsätt. Denna typ av insatser underlättas väsentligt av att stödja en sektorsövergripande samordning av omställningsinsatser, där civila samhällets och folkbildningens kompetenser tas tillvara fullt ut.

"It is often said that what you measure is what you get. Building the future we desire requires that we measure what we want, remembering that it is better to be approximately right than precisely wrong."/> Robert Costanza m fl, artikeln "Development: time to leave GPD behind" ur tidskriften Nature, januari 2014.

C2. Utgångspunkter och riktlinjer för en omställningsstrategi

Synliggörande och finansiering av ROS-samordnad omställningsverksamhet

En av utgångspunkterna för en regional omställningsstrategi är behovet att synliggöra det arbete som har gjorts samt skapa förståelse hos alla instanser för hur denna typ av verksamhet fungerar som katalysator för övriga ansträngningar att nå hållbarhetsmålen.

Ett tecken på att omställningsaktiviteternas bidrag till en hållbar framtid inte har varit synliggjort i samhället som helhet, är de sätt på vilka aktiviteterna har finansierats. Samordningen har möjliggjorts genom projektbidrag i olika innovativa former samt egna begränsade insatser från ett fåtal aktörer. Detta har underlättat en någorlunda kontinuitet i verksamheten men samtidigt gett högst osäkra förutsättningar för den fortsatta verksamheten där t ex resurspersoner med strategiska erfarenheter och kunskaper hela tiden riskerar att bindas upp av andra åtaganden. Effekten blir att ROS-nätverket tvingas "hoppa från tuva till tuva" i ansträngningarna att samordna, utveckla och vidmakthålla några för samhället vitala funktioner. Vid en jämförelse kan man konstatera att verksamheter av erkänd strategisk betydelse för samhället i stort i normala fall åtnjuter behandling som speglar samhällets åtagande för en hållbar framtid.

En strategi för ROS-arbetet behöver alltså innefatta fortsatta ansträngningar att skapa medvetenhet om omställningsprocesserna och deras värde för att förverkliga en hållbar utveckling.

"Alla vill att vi ska samverka, men det finns inga incitament för det. Inga pengar är avsatta."
/Jane Karlsson, verksamhetsledare Örebro läns bildningsförbund

Begreppet "omställning", behovet att inkludera alla och undvika klander

En strategi för omställning till hållbarhet behöver ta i beaktande att begreppet "omställning" fortfarande kan upplevas som nytt och svårhanterligt av många i detta sammanhang. Det har hänt att företrädare för olika grupper känt sig besvärade av tankarna och till en början befarat att budskapet har innehållit klander mot deras agerande och bidrag till en "ohållbar" utveckling. Detta går att vända, genom att noggrant påpeka att behovet av omställning inte handlar om att beskylla någon för de problem som uppstått. Det gäller också att understryka att önskan om framåtskridande idag går hand i hand med alla de möjligheter som en omställning till hållbarhet innebär, där finns i själva verket nyckeln till lokal utveckling.

Sådana resonemang förebygger onödiga låsningar – skuld känslan kan vara förlamande och behöver vändas till ett naturligt och konstruktivt ansvar. Diskussioner om ordval och begrepp tycks ibland handla om dessa djupare behov, medan det andra gånger finns invändningar då t ex "omställning" har andra associationer. Själva begreppet är mindre viktigt och kan ersättas. Erfarenheten visar att om sammanhanget kommuniceras med respekt och tydlighet tycks invändningarna mot ordval väga mindre tungt, då kan ett begrepp som "omställning" accepteras även om vissa skulle föredra andra sätt att kommunicera. Vilka begrepp som till slut etableras får växa fram i den pågående dialogen.

För att en strategi ska upplevas inkluderande behöver den bygga på erfarenheter från omställningens psykologi och kommunicera någon form av följande budskap: Som mänsklighet är vi förvisso kollektivt medskapare till den ohållbara situation vi har hamnat i, och det är viktigt att förstå problemen och även att känna den smärta som är förenad med kunskapen om kriserna och utmaningarna som påverkar kommande generationer (verklig förändring bygger på såväl mental förståelse som känslomässigt

engagemang). Samtidigt är det viktigt att tydliggöra att vi som människor alltid har gjort vårt bästa utifrån tillgänglig kunskap och erfarenhet, och att industriåldern och det moderna samhället givetvis har medfört stora och värdefulla framsteg. Idag har vår ackumulerade kunskap visat att vi behöver ta ett nästa steg och tillämpa de senaste årtiondenas vetenskapliga framsteg på det sätt vi bygger våra samhällen.

En viktig del av budskapet är att lyfta fram de fantastiska möjligheter och den potential som finns i detta, att det rör sig om genuint framåtskridande även om vi samtidigt omvärderar den värdegrund och världsbild som hittills har styrt oss. Omställningen till hållbarhet innehåller i själva verket enorma möjligheter att vitalisera våra lokalsamhällen inklusive lokala ekonomier, näringsliv och service. Processen kan innebära en explosionsartad utveckling av arbetstillfällen och försörjningsmöjligheter på det lokala planet. Detta ger hopp och inspiration.

Grundläggande intentioner och lärprocesser bakom ROS-arbetet

Ytterligare en utgångspunkt för en strategi är de grundläggande intentioner som ROS har definierat för sin verksamhet och som beskrivs i A-delen. ROS ska genomföra samordnade insatser som bedöms ha strategisk betydelse för omställningen till hållbarhet, dvs som skapar hävstångs- och synergieffekter. ROS strävar efter att verksamheten ska fungera som katalysator för en hållbar framtid genom att:

1. Underlätta mångfald, samtal och möten över gränser – allas styrkor behövs!
2. Möjliggöra nytänkande med hjälp av viktiga frågeställningar – svaren får växa fram!
3. Stärka mobilisering för och medskapande av framtiden – visionerna i centrum!
4. Frigöra handlingskraft och strategisk samverkan – varje steg gör skillnad!

Dessa intentioner sammanfaller med de fyra momenten i Kolbs lärcykel, som beskriver de faser människor behöver gå igenom individuellt och kollektivt för att integrera nya erfarenheter och omsätta dem i handling. De förändringsprocesser som omställningen till hållbarhet innebär, kan i grunden ses som lärprocesser. ROS-nätverkets uppgift blir i detta perspektiv att samordna den lärprocess som behövs för att förverkliga hållbara och resilienta samhällen ur ett lokalperspektiv. Följande aspekter ingår i ett sådant lärande:

1. **Erfarande** – nulägesinventeringar byggd på mångfalden av erfarenheter.
2. **Reflektion** – behovsanalyser som växer fram utifrån villigheten att tänka nytt.
3. **Visionerande** – utveckling och kommunikation av nya engagerande idéer.
4. **Agerande** – prövning av idéer i handling, i strategisk samverkan för synergier.

Denna lärprocess är nödvändig för att möjliggöra det nya tänkande och de hållbara resultat som lägger grunden för omställningen. Den bygger på behovet att göra alla medborgare delaktiga som medskapare av en hållbar framtid. En lärprocess sker inte av sig själv utan behöver stödjas (struktureras), styras (faciliteras) stärkas (genom coaching och "empowerment", hjälp till självhjälp) samt även störs (ständigt förnyas genom dialog, reflektion och ifrågasättanden). Detta är en roll som ROS kan samordna genom sin sammansättning, som ger unik insyn i de lokala sammanhangen ur ett sektorsöverskridande perspektiv där det civila samhällets erfarenheter spelar en central roll. Samordningen möjliggörs genom

att bygga ett partnerskap med centrala aktörer i alla sektorer.

Samordning, förstärkning och vidareutveckling av befintliga initiativ

En strategi för regional omställning bör byggas på allt som redan görs för en hållbar framtid, snarare än att "uppfinna hjulet på nytt". Även om ROS kan tillföra egen strategisk "content", egna riktade insatser till länets omställnings- och hållbarhetsarbete är det primära syftet att skapa ett stärkande "context", dvs ett sammanhang för allt som redan görs och som tidigare har benämnts som en "stödande struktur och kultur". När sammanhanget transformeras kan effektiviteten mångdubblas i alla de projekt, initiativ och aktiviteter som sker inom ramen för detta sammanhang.

Ett exempel som nämnts i A-delen är arbetet med lokala utvecklingsplaner (LUP) som många bygger redan använder sig av för att påverka sin framtid. Dessa kan utvecklas till lokala omställningsplaner (LOP) genom att på ett tidigt stadium integrera begrepp och tänkande relaterat till hållbarhet. Istället för att stanna vid att ha tagit fram en plan, kan de utgöra startpunkt för kontinuerliga lär- och förändringsprocesser som ständigt förbättrar bygden i en hållbar riktning – processer som kan engagera såväl forskning som folkbildning och skolor (kanske kan lokala omställningsplaner förkortas LOOP för att påminna om de lärloopar som behöver implementeras).

ROS har tagit fram ett förslag som ytterligare integrerar det lokala hållbarhetsarbetet genom att utveckla ett analys- och åtgärdsverktyg för att förverkliga hållbara lokalsamhällen byggda på systemtänkande, genom medskapande och deltagande från alla sektorer. Ett sådant verktyg integrerar en mängd metoder som tagits fram av olika aktörer inom respektive sektor, tar tillvara allas kompetens och möjliggör synergier. Det samordnande angreppssätt som präglar ROS är idag unikt i landet som helhet.

"Omställningsaktiviteterna i Sörmland är fortfarande fragmenterade. Alla goda krafter skulle behöva en samordningsfunktion motsvarande ROS." / Magnus Mäki, Omställning Nyköping

Systemrelaterade principer som grund för omställning till hållbarhet

Ännu en utgångspunkt för strategin är systemrelaterade principer som inspirerats från flera olika sammanhang kopplade till omställning, bl a från omställningsrörelsen, Peter Senges principer för att komma utanför "industriålderns bubbla" samt Det naturliga stegets systemvillkor. Här återges de kort, med en närmare beskrivning i A-delen:

1. ÖMSESIDIG VINNING med ett balanserat utbyte av resurser, information och energi. En konsekvens av denna princip blir bl a fokus på förnybar energi.
2. LOKAL ANKNYTNING med bl a större andel lokalt och ekologiskt odlad mat. Med utgångspunkt i platsen lär man sig leva ansvarsfullt och hållbart.
3. SAMLANDE VISION om kretsloppssamhället med noll avfall. Visionen, berättelserna om en ny framtid, engagerar och skapar delaktighet. Var och en blir ledare.
4. SAMVERKANDE NÄTVERK där välfärd inte bara mäts i transaktioner utan också i relationer. Synergier och hävstångseffekter uppstår i handling för visionen.
5. INKLUDERANDE MÅNGFALD säkrar en hållbar utveckling bättre än likriktning och standardisering. Allas erfarenheter behövs, social rättvisa är en grund.
6. INNOVATIVT LÄRANDE. Det behövs läroprocesser där vi lär oss att tänka innovativt för att skapa nya framtider. Frågorna i centrum, nya svar växer fram i dialog.
7. MENINGSFULLA SAMMANHANG. Balans föds i känslan av mening och delaktighet i samhälle och natur, de levande och sammanhängande system vi ingår i.

Strategisk påverkan: ROS inkluderar "tredje nivån" av hävstångspunkter

En regional strategi för omställning till hållbar utveckling behöver grundas i en förståelse för vad som möjliggör strategisk påverkan och ger upphov till hävstångs- och synergieffekter. Rapporten har tidigare tagit upp systemteoretikern Donella Meadows beskrivning av insatser på "den tredje" nivån för att få maximal utväxling när man t ex vill förändra samhällssystem. Dessa insatser påverkar själva sammanhanget för allt annat som finns inom systemet, de förändrar världsbilder och metaberättelser, det tänkande eller paradigm som styr systemet. Sådana insatser mångdubblar effekterna av insatser på övriga nivåer, t ex förändringar av fysiska miljöer och infrastruktur (nivå 1) respektive beteenden med hjälp av information och styrmedel (nivå 2). Som beskrivits på flera håll i denna rapport, kan omställningsaktiviteterna sägas manifesteras en ny världsbild, en ny berättelse om en hållbar framtid baserad på en förståelse för världen som levande, komplexa, sammanhängande system. I samverkan med universitet och högskolor kan förståelsen för effektiva förändringar ytterligare fördjupas.

Denna strategiska syn på förändring ger förutsättningar för den kommunikationsstrategi som efterfrågas i Energimyndighetens rapport *Allmänhetens syn på energi- och miljöfrågor* från 2010: Den behöver vara dynamisk och flexibel med ledorden "anpassning" och "vighet". Istället för ordet dialog används t ex begreppet multilog. Inom ROS-nätverket utvecklas kompetensen för att samordna en sådan strategi.

*"Vi kan inte lösa våra problem med samma tänkande som vi använde när vi skapade dem."
/ Albert Einstein*

Aktiviteter och projekt i en strategi baserad på systemprinciperna

Några strategiska aktiviteter och projekt som motsvarar villkoren för en verksamhet som kan fungera som katalysator för en hållbar framtid genom hävstångs- och synergieffekter (även omnämnda i A-delen):

1. Genomförande av Framtidsveckan 2015. Den lyfter fram goda exempel på omställningsaktiviteter och initiativ – en ny berättelse om en hållbar framtid.
2. Utveckling av ett analys- och åtgärdsverktyg (även kallat diagnos- och behandlingsverktyg) för att förverkliga hållbara, resilienta (motståndskraftiga) lokalsamhällen. Det blir en plattform för att vägleda fokuserade dialogprocesser med delaktighet från alla berörda sektorer och aktörer.
3. Utveckling av en stödjande webbportal som redan har tagits fram i en första version i samband med Framtidsveckan 2014. Andra mediasatsningar omfattar nyhetsbrev, bloggar, pressmeddelanden samt nära samverkan med andra mediaaktörer.
4. Länsövergripande dialog- och samtalsforum med nyckelaktörer från alla sektorer kring strategisk samverkan för omställning till hållbarhet.
5. Främjande av utbildnings- och folkbildningsinsatser som stärker handlings- och förändringskompetensen hos allmänhet och identifierade nyckelmålgrupper (t ex media, politiker, tjänstemän, företag, ideella föreningar, lärare och ungdomar)
6. Storytelling som kompletterande kommunikationsform för att nå t ex skolor och ungdomar och engagera fler grupper i samhället, samt inspirera fler.
7. Riktade satsningar som t ex stöd till bildandet av andelsägda jordbruk (CSA), lokalekonomiprojekt, framtagande av mätmetoder för omställningsverksamheters bidrag till övergripande hållbarhetsmål, utmärkelser till årets omställarkommun el dyl.
8. Testning av nya metoder, processer och modeller för omställning till hållbarhet, byggda på bl a delaktighet, samverkan, mångfald och nytänkande.

Besök vid Framtidsträdgården i Örebro. Foto: Anne Helgesson

C3. Planer för 2015 och framåt

Kalendarium 2015

20 jan. Idémöte mellan ROS och inbjudna organisationer kring visioner och gemensamma satsningar under 2015, inkl Framtidsveckan i höst.

28 feb. [Framtidsforum 2015](#) på Kvinnerstaskolan.

1 mars. ABF ordnar cirkelledarutbildning kring stadsodling.

19-22 mars. [Naturens rättigheter och ecocide](#)- ekopsykologi i handling, Tived.

17-19 april. [Naturbrukskonferens](#) i Örebro. Tema: *Hur ser en modern landsbygd ut?*

17-18 april. Nationell nätverksträff i Örebro för "hållbara bygder" inom Hela Sverige ska leva.

v 40 Framtidsveckan 2015

5-11 oktober. Världens största musikfestival arrangeras av landets studieförbund.

Övriga planer för 2015 och framåt

- ☐ Karlskoga fhsk erbjuder kurs i "Självförsörjning & företagande" på Kvinnerstaskolan.
- ☐ Studieförbundet Vuxenskolan (SV) ordnar vindkraftsföreläsning under våren 2015.
- ☐ ABF startar prel ett treårigt samarbetsprojekt med ÖBO (kommunalt bostadsbolag) för uppstart av några stadsodlingar.
- ☐ Studieförbundet satsar på fler studiecirklar om solen framöver.
- ☐ I Nora anordnas "Café Planet", publika caféträffar med gästföreläsare och temasamtal.
- ☐ Hela Sverige ska leva (HSSL) gör en pilotsatsning under 2015 med erbjudanden till LBRs lokala utvecklingsgrupper i Värmland och Örebro län, för att få igång mer studiecirklar. Basen är materialet "Kraft att förändra" och kampanjen heter "Vi bygger landet". Satsningen sker tillsammans med de fyra studieförbunden som är medlemmar, ABF, SV, Studieförbundet och SISU. Målet är ökade studier, med kampanjen som inspiration, sedan är det lokala gruppen som bestämmer vad man vill studera; engelska, vävning, omställning, värdskap, integration, fiberförening, vindkraft eller något annat.
- ☐ ROS söker finansiering och samverkan för att vidareutveckla konceptet med "Berättandets kraft" (storytelling).
- ☐ Framtagande av filmer pågår under vintern 2014/15 kring länets omställningsprocess samt kring Storytelling, om berättandets kraft och möjligheter.
- ☐ ROS-gruppen diskuterar samarbete med bloggen "[Klimatsmart vardag](#)", som drivs av Örebro kommun och handlar om att på olika sätt underlätta att leva ett smartare liv.

Fler förslag och idéer

- ❑ Utbilda all personal inom folkbildningen i omställningsfrågor, göra dem till ambassadörer för en hållbar framtid. Att de i sin tur utbildar ambassadörer.
- ❑ Ordna gemensam föreläsningsserie/workshops över hela länet.
- ❑ Spridning av studiecirkeln "Hållbara samtal" som utvecklats i Latorp (i samarbete med SV), t ex som uppstartsaktivitet för politiska och offentliga grupper.
- ❑ Delta på informations- och utbildningsdagar för lärare, introducera material.
- ❑ Utbilda fler "klimatpiloter" i länet.
- ❑ Skapa en resursbank med nyckelpersoner inom olika områden.
- ❑ Få igång samverkan och lärprocesser genom möten mellan pedagoger, forskare, sakkunniga och lokala grupper. Testa "Future Café" som mötesform.
- ❑ Skapa fysiska plattformar och återkommande lokala samtalsforum i hela länet.
- ❑ Starta upp samtalsgrupper, studiecirklar, nätverksträffar.
- ❑ Ordna studiebesök till omställningsinitiativ i andra län, och/eller bjuda in dem hit.
- ❑ Ordna ny grund- och fortsättningskurs i lokal omställning.

C4. Sammanfattning och slutsatser

Denna rapport har visat att omställningsaktiviteterna i länet har vuxit explosionsartat under 2011-2014, med hjälp av den unika samordning som tillförts av bl a LEADER Mellansjöländet och ROS – Regional Omställning i Samverkan. Fokus har legat på att mobilisera och stödja lokalsamhällen i att konstruktivt möta de globala kriserna inom ekologi, energi och ekonomi. Målet är att utveckla strategier, aktiviteter och processer för att förverkliga hållbara och resilianta lokalsamhällen – bland annat genom att stärka befintliga initiativ och tillföra en stödjande struktur och kultur. Arbetet har synliggjort de goda nyheterna att omställningen till hållbarhet skapar nya förutsättningar för lokal utveckling i alla delar av samhället, och överbryggar den synbara motsättningen mellan stad och landsbygd. Processerna har genererat massiva kunskaper och erfarenheter som inte minst förstärkt civilsamhällets roll som en central aktör för hållbarhet. Omställningsrörelsen i strategisk samverkan med folkbildningsrörelsen har varit katalysator för samhällsomfattande lärprocesser, vilka sammantaget möjliggör en omställning till ett samhälle baserat på systemprinciper med förebild i naturens levande och sammanhängande kretsloppssystem.

Idag utgör regionens omställningsverksamhet en stark positiv kraft av väsentlig strategisk betydelse för uppfyllandet av energi- och klimatmålen, miljömålen samt det övergripande generationsmålet. Den kompletterar samhällets gemensamma ansträngningar för att förverkliga hållbar utveckling genom att tillföra kvalitéer och kompetenser som enskilda aktörer inom offentlig, privat, ideell och forskningssektor inte har full tillgång till. På nationell nivå understöds omställningsarbetet av Omställning Sverige som organiseras av Hela Sverige ska leva med sin förankring i lokalsamhällen över hela landet, samt av Omställningsnätverket med sin erfarenhet av utbildningsverksamhet kring omställningens teori och praktik. Båda aktörerna är delar av det internationella Transition Network. På regional nivå, där det konkreta arbetet behöver genomföras, finns idag inga långsiktiga finanseringsstrategier för att samordna det sektorsövergripande samarbete som behövs för att ställa om.

En vinnande faktor för arbetet i regionen har varit den kompetens som utvecklats i den sektorsöverskridande samverkan som präglar såväl LEADER som ROS, där samarbetet tydligare har kopplats till omställnings- och hållbarhetsstrategier. Ytterligare en avgörande kompetens är den centrala roll som det civila samhället har spelat i samordningen, genom sin erfarenhet av att mobilisera

allmänheten för nya visioner – en mobilisering som alla parter inser är avgörande. Båda dessa kompetenser härrör från den mest grundläggande kompetens som utvecklas i läroprocesserna: Det systembaserade tänkandet, förhållningssättet och agerandet. Detta lärande är nödvändigt för att uppnå hållbarhetsmålen då det förändrar själva sammanhanget inom vilket allt hållbarhetsarbete genomförs. Det möjliggör nya sätt att tänka vilket i sin tur leder till nya lösningar och tillvägagångssätt "utanför ramarna", i den hastighet och omfattning som behövs idag för att klara utmaningarna och de globala kriserna.

I grunden möjliggörs ett skifte av världsbilder, från industriålderns mekanistiska världsbild till en världsbild byggd på dagens systembaserade vetenskap. En världsbild kan också beskrivas som ett paradim eller en metaberättelse: Idag växer det fram en ny berättelse om en hållbar framtid i regionen, med hjälp av de samlade omställningsaktiviteterna. Människor som mobiliseras genom omställningsnätverket blir delaktiga i skapandet av den nya berättelsen, genom sina aktiviteter, verksamheter och sina egna sätt att formulera och sprida berättelsen. Detta lägger grunden till resilienta och hållbara lokalsamhällen. Den systembaserade världsbilden eller berättelsen bildar ett nytt meningsfullt sammanhang för hållbarhetsarbetet, som möjliggör språngvisa framsteg och genombrott i förverkligandet av energi- och klimatmålen. Ett exempel på en systemisk innovation är att samordna metoder från olika aktörer i ett dialogbaserat analys- och åtgärdsverktyg, med synergiinriktad samverkan mellan alla sektorer kring det gemensamma målet att förverkliga hållbara lokalsamhällen.

Sammantaget utgör de upparbetade omställningskompetenserna och resultaten under 2011-14, med Framtidsveckor och andra omställningsaktiviteter, starkt vägande skäl för en fortsättning av ROS-nätverkets samordningsarbete. I verksamheten utvecklas en unik bredd och kombination av kunskande som når bortom "stuprörskulturen". Aktiviteterna har hittills möjliggjorts genom finansiering som har tillhandahållits av bl a LEADER Mellansjöländet och Hela Sverige ska levas länsorganisation, Länsbygderådet Örebro (som är initiativtagare till ROS). Dessa parter har dock i dagsläget ingen möjlighet att tillföra långsiktig finansiering, vilket riskerar att begränsa den fortsatta utvecklingen av omställningsarbetet i Örebroregionen. Finansieringsutmaningarna speglar avsaknaden av kunskap i samhället om verksamhetens omfattning och betydelse i helheten. En avsikt med denna rapport har varit att åtgärda det kunskapsglappet och fördjupa förståelsen för bl a systembaserad förändring.

"Detta är det ögonblick då den mänskliga rasen kan växa till sin fulla potential. Vi har själva skapat den största utmaning vi någonsin mött. Det betyder att vi har möjlighet att leva de mest meningsfulla liv vi någonsin har levat." / David Ulasey, Art Alliance

Offentliga aktörer har stora möjligheter att bidra till att den lokala omställningskraften kan fortsätta att frigöras. Idag behövs bland annat nya former av medel och bidrag. De pengar som finns att söka i dagsläget speglar ofta det traditionella stuprörstänkandet och är begränsade till speciella ändamål. I alla offentliga dokument refererar samtidigt planer och mål till behovet att överskrida gränser i samarbeten som inkluderar den ideella sektorn och civilsamhället. Detta kräver tid och samordning. Dock finns det inga incitament för det, i form av finansiellt stöd, för att samordna arbetet för omställning till hållbar utveckling. Ett annat väsentligt bidrag från den offentliga sektorn skulle vara att genomsyra övergripande hållbarhetsmål, måttstockar och tillhörande strategier med en förståelse för omställningens

systemkompetens som skapar synergi- och hävstångseffekter och möjliggör den hastighet och omfattning som hållbarhetsarbetet kräver. När detta är tydliggjort följer naturligt en ekonomisk prioritering.

“Att bygga partnerskap av civilsamhällets aktörer ihop med det offentliga var utmaningen vi startade med, sedan tillkom behovet av näringslivet och forskningen. Den verkstad som då kan uppstå i form av en stödjande struktur och kultur kan bli väldigt kraftfull, och det är precis så jag upplever att samverkan genom ROS också har blivit. Nu är det resurserna som saknas för fortsättningen liksom de politiska prioriteringarna. Jag hoppas att detta dokument kan bli en milstolpe på vägen för lokalsamhällenas omställning till en hållbar framtid”.

/ Lasse Carlsson, Länsbygderådet Örebro, initiativtagare till ROS

Aldrig tidigare har vårt samhälle stått inför så stora utmaningar som idag när det gäller de globala ekologiska, sociala, ekonomiska och även mänskliga kriserna. Samtidigt har vi aldrig tidigare haft så stora möjligheter att samverka över gränser för att möta hoten och förverkliga genuint hållbara samhällen, byggda på dagens vetenskapliga förståelse för världen som levande, komplexa och sammanhängande system.

Omställningen till hållbarhet är samtidigt nyckeln till att vitalisera lokal utveckling. Tillsammans kan vi skapa samhällen som speglar en genuin och hållbar välfärd, där mänskliga relationer, livskvalitet och lycka står i centrum. Det innebär starka, resilienta lokalsamhällen med blomstrande ekonomi, näringsliv och service, en möjliggörande offentlig sektor, ett civilt samhälle som sjuder av liv och engagemang och en forskning som stöder läroprocesserna. ROS-arbetet tillför det som saknas och behövs för att ta tillvara på allas handlingskraft för en gemensam vision som berör våra barns framtid.

“Vi är dom vi har väntat på – och vi väntar inte längre.” / Ung omställare

Denna bild är en av flera bilder hämtade från Thinkstockphoto

Tack till Länsstyrelsen i Örebro län för medfinansiering genom Klimatmiljonen (utlysning 141020), till Hela Sverige ska leva/Länsbygderådet Örebro län för övrig finansiering samt till alla medverkande som lagt ner tid, tankekraft och engagemang för att rapporten skulle bli verklighet!

D. BILAGOR

D1. Beskrivningar och rapporter från organisationer och projekt

Hela Sverige ska leva (HSSL)

Riksorganisationen Hela Sverige ska leva driver frågor inom landsbygdsutveckling, för att skapa hållbara lokalsamhällen och att hela Sverige ska blomstra. HSSL företräder närmare 5 000 lokala utvecklingsgrupper runt om i landet. De kan ha olika namn, som byalag, samhällsförening eller intresseförening. Gemensamt är att de består av människor som gått samman och bestämt sig för att forma sin bygd eller sitt närområdes framtid. Ett 50-tal organisationer (varav fyra studieförbund) är medlemmar i HSSL. Inom Hela Sverige ska leva har man genomfört två omgångar av projektet "Hållbara bygder", under perioden 2003-2009. År 2009 tecknade man en överenskommelse (MoU) med [Transition Network](#) från England för att arbeta nationellt med Transitionrörelsens 12 principer och sprida dess idé och metoder runt om i landet.

Länsbygderådet Örebro län (LBR)

Länsbygderådet är den regionala delen av [Hela Sverige ska leva](#). Inom LBR Örebro län finns sen 2012 en arbetsgrupp för "Hållbar framtid". LBR Örebro är en av initiativtagarna till ROS – nätverket Regional Omställning i Samverkan. Under 2014 har man anställt Ankie Rauséus som koordinator för ROS-gruppen och dess utåtriktade aktiviteter som presenteras i rapporten.

Omställningsrörelsen

En folkrörelse som arbetar för att skapa ett hållbart (resilient) samhälle med lokala lösningar för att klara kommande förändringar inom ekonomi, energi och ekologi. Idén kommer från Transitionrörelsen som startades i Totnes, England. Rörelsen har därifrån spridit sig över hela världen och kom till Sverige 2008 under namnet Omställning Sverige. Omställningsrörelsen i Sverige samverkar med Hela Sverige ska leva (HSSL). Verksamheten är självorganiserande och fokuserad på lokala lösningar. En samarbetspartner till HSSL i omställningssammanhang är Omställningsnätverket med sin erfarenhet av utbildnings- och vägledningsprogram kring omställningens teori och praktik. På deras [hemsida](#) återfinns också lokala grupper, utbildningar och resurser för att komma vidare.

Framtidsveckan (FV)

Framtidsveckan är en unik manifestation för omställning av samhället till hållbarhet. Genom att visa positiva exempel vill vi öka medvetenheten om att det går att förändra vårt sätt att leva, vårt sätt att förvalta vår jord – och utveckla våra lokalsamhällen. Vem som helst kan anordna något eller berätta om sitt hållbarhetsarbete under FV. Första Framtidsveckan genomfördes i Söderhamn i Hälsingland år 2009 och har sen dess spritt sig runt om i hela landet.

Framtidsveckan i Örebro län

Länets Framtidsvecka anordnades för första gången hösten 2011. Under första FV genomförde 115 arrangörer i hela länet över 200 arrangemang, med i genomsnitt 15 deltagare per aktivitet. Syftet med FV är att lyfta möjligheterna till mer hållbara lösningar. Många av aktiviteterna har handlat om energi, klimat och resursfrågor. LEADER Mellansjölandet har finansierat projektledningen. Länsstyrelsen, flertalet av länets kommuner samt några organisationer har bidragit till finansieringen av en tidningsbilaga de två första åren, med redaktionellt material kring klimatarbetet som spreds med länets tidningar. Framtidsveckan har bidragit till ökad medvetenhet om bl a energi- och miljöfrågor, stärkt samarbetet mellan olika aktörer och lokala grupper samt skapat intresse för omställningsaktiviteter på nya platser i länet. 2014 genomfördes länets tredje Framtidsvecka. Läs mer om den i bilagan.

Naturskyddsföreningen Örebro län

Naturskyddsföreningen är Sveriges största ideella miljöorganisation med över 200 000 medlemmar, varav drygt 6 000 i länet. Varje år anordnas miljövänliga veckan i hela landet under v 40, med olika tema varje år, exempelvis ekologiskt kaffe, potatis, bananer, textil, fisk & skaldjur, frukt m m. Flera lokala kretsar i länet är aktiva då och ordnar aktiviteter under miljövänliga veckan, som infaller samtidigt som länets Framtidsvecka.

Örebro län har sen några år tillbaka ett länskansli med anställd personal på deltid, som stöttar och samordnar länets tio lokala kretsar. Länsförbundet och dess kretsar ordnar utbildningar, familjeaktiviteter, naturguidningar, exkursioner, butiksaktiviteter, föreläsningar, studiecirklar, utställningar, studiebesök, barnvagnsguidningar m m. [Naturskyddsföreningens webb](#)

Framtiden i våra händer (FIVH)

En ideell förening grundad 1976 efter inspiration från Erik Dammanns bok med samma namn, som utkom 1972. Föreningen arbetar för en rättvis fördelning av jordens resurser och för en solidarisk livsstil. Under 2014 har föreningens arbete regional (via ett Leaderprojekt), lett fram till en utbildningssatsning tillsammans med Karlskoga folkhögskola, med kursstart under våren 2015 eller 2016. Utbildningen är en nio månader lång årligt återkommande utbildning i praktisk självhushållning och entreprenörskap. Kunskaper för att stärka självtilliten och möjligheten till självförsörjning och eget företagande.

"Det urbana levnadsmönstret har tappat en viktig existentiell sida av livet och förlitar sig nu på att maskineriet med mat och energiförsörjning mm ändå fungerar genom de få kvarvarande producenternas arbete, hemma i Norden eller i den övriga delen av världen. Vi har politiker och samhällsplanerare som ser till att det där fungerar, bekvämt, dock med fler och fler uppenbarade brister.

*Det är nu, efter många decennier, vi ska och måste återta bygdernas mångfald av möjligheter, för att kunna vara delaktiga i en nödvändig samhällsomställning till en hållbarare framtid. Därför har vi nu i FIVH och Kärngårdsgruppen, med början för några år sedan stigit ut ur rollen som enbart opinionsbildare. Vi har i möten med människor på gårdar, anläggningar och andra nyskapande verksamheter gjort reportageresor runt om i landet för att berätta om arbetet. Det som starkt bidrar till samhällets försörjning men som också utgör bevis på oftast förbisedda hållbarhetsskapande sätt att leva."/>*Kurt Gustafsson, ledamot i FIVH.

Örebro läns bildningsförbund (ÖLBF)

ÖLBF är folkbildningens intresseorganisation i Örebro län med uppgift att främja, stödja och förstärka folkbildningsverksamheten i länet. Detta gör de för och tillsammans med sina medlemmar som är de tio studieförbunden, länets fem folkhögskolor, SISU Idrottsutbildarna, Amatörteatersamverkan i Örebro län och Länsbiblioteket. Alla dessa medlemsorganisationer står för bildning och utbildning i olika former och kultur. Örebro läns bildningsförbund är folkbildningens gemensamma arena i länet för samarbete, erfarenhetsutbyte och utvecklingsarbete och företräder folkbildningen i olika sammanhang.

En stor del av folkbildningens arbete både i studieförbunden och folkhögskolor sker i nära samverkan med de folkrörelser och andra organisationer antingen som medlemmar i studieförbund och/eller huvudmän för folkhögskolorna. Med sin lokala förankring och geografiska spridning når folkbildningen en stor del av länets befolkning. I Örebro län finns omkring 3 200 registrerade föreningar varav de flesta har en anknytning till ett studieförbund.

- I Örebro län genomförde studieförbunden och SISU idrottsutbildarna 19 000 studiegrupper under 2013.
- Drygt 60 000 personer deltog i dessa grupper och 8 000 studiecirkelledare/gruppledare engagerades.
- Vidare genomfördes drygt 16 700 kulturprogram med närmare 725 000 besökare. Med Kulturprogram menas föreläsning, teater, sång, musik, dramatisk framställning, film-/foto/bildvisning, litteratur eller utställningar som framförs eller visas för publik.
- Länets fem folkhögskolor lockar årligen drygt 2 000 personer till sina långa och korta kurser.

Siffrorna visar på verksamhetens omfattning och den betydande infrastruktur som finns uppbyggd för att nå ut med kunskap till länets befolkning. Vilka satsningar som studieförbund och folkhögskolor gör är utifrån deras olika profiler.

Folkhögskolorna erbjuder utbildning för de som saknar grundskole- och gymnasiekompetens. Sedan finns ett brett utbud av musik, teater-, bild- och form och andra estetiska linjer, vissa yrkesutbildningar samt särskilda kurser. Det är linjer för konst och formgivning, konsthantverk, dans, bild och form, inredningsarkitektur & design, teater, musik- och ljuddesign, webbdesign, bibelskolor, tecken- och tolkutbildningar, fritidsledare, behandlingsassistent samt personlig assistentutbildning.

"Folkbildningen är en enorm resurs i omställningsarbetet, och tillsammans kan vi utveckla utbildningsinsatser kring hållbar utveckling." /Jane Karlsson, verksamhetsledare på Örebro läns bildningsförbund

Planer framöver: Inom ÖLBF planerar vi för en kraftsamling under 2015, ett kunskapslyft kring det mångkulturella samhället. Vi fick av landstinget (nu Region Örebro län) 50 tkr till en förstudie för förankring i studieförbund och folkhögskolor och diskutera med dem om vad de kan göra och hur. Tanken är att förstudie skall utmynna i en mer långsiktig plan som vi sedan söker pengar för. Det arbetet sker under våren 2015. Inom ÖLBF gör vi bara gemensamma satsningar som berör hela folkbildningen. Vi har ex speciellt avtal med Region Örebro län kring folkhälsa och amatörteaterverksamhet. Se filmen om [folkhälsoprojektet](#).

Varje år brukar vi ha en temaföreläsning i samband med vårt årsmöte. Förra året var det demokrati, kopplat till valet då Agneta Blom gästade oss och pratade om "Har demokratin en framtid?" År 2015 är det "Det mångkulturella samhället".

Örebro kommun

Örebro kommuns drygt 140 000 invånare utgör befolkningsmässigt halva Örebro län. Kommunen arbetar brett och integrerat med de ekologiska, sociala och ekonomisk hållbarhetsperspektiven. Ledord i kommunens utvecklingsarbete för hållbar utveckling är långsiktighet, målstyrning, förebyggande arbete och nya samverkansformer. Styrning och ledning av hållbarhetsarbetet integreras i kommunens befintliga styrprocess. Arbetet fokuserar framför allt på kommunens samhällsplaneringsansvar och egna verksamheter, som styrs i hållbar inriktning utifrån politiska målsättningar.

Örebro kommun har samlat sin specialistkompetens inom hållbarhetsarbetet i en och samma enhet på Kommunledningskontoret, inom avdelningen för ekonomi och hållbarhet. Kommunens strategiska miljöarbete har sedan tillkomsten av miljöprogrammet 2010 fått en tydlig struktur med fem fokusområden som tar avstamp i de nationella miljökvalitetsmålen. Arbetet inom miljöprogrammets ram har varit en viktig framgångsfaktor i kommunens strategiska miljöarbete, med fokus på ett målstyrt arbete och prioriterade åtgärder. Miljöprogrammet ska kompletteras med en plan eller strategi för respektive fokusområde. Tre av fem områden har idag en sådan strategi: klimat, vatten och biologisk mångfald. Under 2015 ska en strategi för ett fjärde fokusområde, giftfri miljö, tas fram. Under 2015 ska ett motsvarande samlat program med mål för social hållbarhet ska tas. Social hållbarhet handlar om att skapa samhällen där grundläggande mänskliga behov uppfylls, idag och i morgon. Respekt för mänskliga rättigheter är centralt i sammanhanget, liksom att utveckla välfärdssystem som är anpassade till att möta de demografiska förändringar och andra utmaningar som vi står inför. Förutom det vidare begreppet mänskliga rättigheter är bland annat demokrati och delaktighet, social sammanhållning och folkhälsa viktiga aspekter i arbetet för ökad social hållbarhet.

Inom dimensionen ekonomisk hållbarhet har Örebro kommun under 2014 börjat använda de egna finanserna för att skapa en mer hållbar framtid. Kommunens finanser ska arbeta i samma riktning som målen för ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Genom kommunens nyantagna placeringspolicy placerar Örebro kommun som första kommun i Sverige fossilfritt för en hållbar framtid. Samtidigt möjliggörs gröna placeringsalternativ till omvärlden genom gröna obligationer. Kommunens klimatsmarta finanser påverkar marknaden och ger ytterligare skjuts i klimatarbetet.

LEADER

Örebro län är indelat i fem Leader-områden varav L Mellansjölandet och L Bergslagen är de geografiskt största. I Leader samlas lokala representanter från föreningar, företag och kommuner för att tillsammans arbeta med landsbygdsutveckling. Ett lokalt partnerskap, så kallat LAG, fattar beslut om vilka idéer som ska prioriteras. Prioriteringen görs utifrån en gemensam utvecklingsstrategi. Nya lokala strategier för perioden 2014-2020 är framtagna och inlämnade till jordbruksverket för beslut.

LEADER Mellansjölandet

Strategin har fokuserat mycket på hållbarhetsfrågor och stimulerat till hållbarhetsprojekt. Inom projektet "Leader lär för omställning till hållbarhet" har ett omfattande erfarenhetsutbyte ägt rum med tre andra Leaderområden under 2012-14. Ett exempel på aktiviteter inom Leader lär är "hållbara möten" som samlade människor kring olika vardagliga och inspirerande teman med anknytning till hållbarhet, t ex matlagning, miljövänliga färger eller ekologisk hudvård. Hösten 2013 anställdes en omställningscoach i projektet, Niklas Högberg, för att stödja och utveckla hållbarhetsarbetet i befintliga Leaderprojekt, samt

bland lokala grupper. Niklas har ingått i ROS-gruppen samt även varit projektledare för framtidsveckan 2014. Läs Leader lärs rapport ["Hållbar utveckling med Leadermetoden – 10 framgångsfaktorer"](#)

Exempel på projekt som beviljats Leaderstöd: Klimatpiloterna i Askersund-Laxå 2009-2010. LAG-projekt kring klimat & miljö (nov 2009-dec 2012) med olika delprojekt: Förstudie kring "Klimatanpassad mat" för att klimatanpassa offentliga kök i Askersund & Laxå kn, 2009. Studie "klimatattityder". "Utveckling Åsbro", Nätverksträffar och marknadsföring av lokal mat (VicTualia projektägare). Inspirationshelg och träffar "i klimatpiloternas fotspår". Omställningskurs med studieresa till Totnes 2009. Förstudie "Lokala råvaror för lokal tillväxt i Hallsberg". Framtidsveckan 2011, 2012, 2014. Förstudie av Framtidsportalen.se.

"Det är uppenbart att människor vill dela med sig av sina erfarenheter och att man uppskattar att få lära av andra. Mindre teori och mer praktisk kunskaps- och erfarenhetsförmedling efterfrågas. Människor vill se och känna, inte bara ta in via intellektet." Ur Leader MSLs rapport, mars 2013.

LEADER Bergslagen

Våren 2012 anställdes Ankie Rauséus som projektutvecklare för att stimulera till projekt med praktisk miljö- och hållbarhetsprägel. Paraplyprojektet "Omställning Bergslagen" startade upp med bl a lokala idéträffar och omställningsworkshops i sex kommuner. Detta ledde bl a till deltagande i samarbetsprojektet ["Omställning i Praktiken"](#) med två omställningsbygder i länet; samägda kossan Betsy i Hjulsjöbygden och bildandet av Lindesberg solelförening, samt två byar i Gästrikland 2013-2014. Dessutom genomfördes Omställning Hjulsjöbygden som ett projekt av flera inom Hjulsjöbygden under 2013-2014. Andra projekt har varit VäxtArt Nora, Natursnoksverksamhet & naturskoleuppstart i Nora. Ett byaodlarprojekt drog igång i Järle, samt kurser i omhändertagande av lokala råvaror. Projekt Smaka på Bergslagen startade i Västmanland, där personer från länet deltog i utbildningarna.

En anledning till att man initierade paraplyprojektet "Omställning Bergslagen" var att särskilt försöka stimulera fler projekt inom främst Axel 2. En del av projektutvecklarens träffar har därför varit specifikt inriktade på konkreta projektidéer. Ett mycket omfattande kontaktskapande arbete runt hela Leaderområdet har genomförts med fokus på kunskapsinhämtning/spridning, idé- och inspirationsspridning samt processutveckling.

Därefter genomfördes en turné med sex omställningsinriktade workshops runt om i området, som lockade över 200 personer. Utifrån dessa workshops har 21 arbetsgrupper bildats, som därefter fortsatt arbetet lokalt. Arbetsgrupperna har tagit sig an frågor som har upplevts som viktiga i just den bygden, varför olika arbetsgrupper har bildats på olika ställen. I Bredsjö, Hällefors kommun, har arbetet också bidragit till den lokala serviceplan som tagits fram inom Länsstyrelsens serviceprojekt. Utifrån det arbetet startade bl a samarbetsprojektet Omställning i praktiken (OiP), mellan LEADER Bergslagen och Leader Gästrikebygden. Ytterligare sju projektansökningar har senare beviljats av LAG, där en direkt koppling finns till det inspirationsarbete som genomförts innan. Sammantaget har resultatet med avseende på nya projekt varit över förväntan.

"Det är alltid svårt att påvisa vilket resultat informations- och inspirationsarbete ger på kort sikt, och när Ankies anställning upphörde var det här resultatet inte tydligt för oss. Nu, efter ytterligare lite tid, kan vi konstatera ett mycket konkret utfall. En lärdom är att det tar mycket tid och arbete att sätta lokala projekt i sjön, speciellt inom ett så omfattande och bitvis svårt område som omställnings- och hållbarhetsfrågorna är. Omställnings- och hållbarhetsfrågor är dessutom ett område som är svårt även för kommunerna att förhålla sig till, och de grupper som vill initiera ett

lokalt arbete kan därför ha svårt att få draghjälp.

Det större sektorssamverkande arbetet behöver mer underhåll och större grad av konkret handpåläggning, och är något vi måste fundera på hur vi ska hantera inom Leaderområdet inför nästa budgetperiod. Vi vet att flera grupperingar har påbörjat ett arbete. Kanske har detta skett under påverkan av de omställningsworkshopar som genomfördes, kanske hade de tillkommit ändå. Oavsett vilket, så ser vi att väsentligt fler bygger jobbar med omställning idag i Bergslagen, än vad som var fallet när projektet inleddes. /Barbro Fischerström, VL LEADER Bergslagen

För ett framgångsrikt omställningsarbete behövs troligen breda, lokala samarbeten, där såväl offentlig sektor som lokala företag och föreningar behöver delta. Vi kan konstatera att än så länge arbetar varje sektor för sig, och försöker hitta sätt att ta sig an frågan i sin närhet. Att då kunna ta ett stort, samlat grepp över hela Leader-områdets omställningsarbete kräver otroligt mycket mer resurser och en längre tidsperiod än ett par år. Däremot tar vi med oss de erfarenheter som finns från projektet in i ett eventuellt nytt arbete 2014-2020.

Leaderprojektet ”Storytelling: En ny berättelse om ett hållbart Bergslagen”

Sommaren 2014 kontaktades ROS-nätverket av ett lärarlag som ville diskutera ett samarbete som kunde ge möjligheter för deras elever att åstadkomma mer konkret ”verkstad” i sina skolarbeten, och bli mer synliga utanför klassrummets väggar. Vi såg spännande synergier till ROS-nätverkets eget arbete och sökte finansiering från LEADER Bergslagen för att kunna jobba vidare med detta.

Efter kontakt med fler skolor och nya idémöten genomfördes två workshops kring ”Medskapa framtiden – berättande som förändringskraft”. Det första tillfället filmades och ska kunna användas för att inspirera fler klasser/grupper att arbeta med Storytelling. Dagen fokuserade på möjligheten att påverka med sin berättelse, och kopplade an till den skoluppgift som eleverna fått, att i grupper arbeta med dokumentärer utifrån olika bostadsområden. En ny workshop genomfördes med elever och lärare på Hällefors folkhögskola. Dessutom har två ungdomsgrupper (totalt 7 elever) fått intervjua varandra samt företrädare för lokala omställningsinitiativ samtidigt som det filmats.

”Skolprojektet på Risbergska var tänkt att mynna ut i en filmfestival innan jul, och att bjuda in anhängiga och politiker. Den begränsade tiden medgav ej att bjuda in dessa, men samtliga grupper filmer redovisades för varandra i klassen. Vi har även låtit några av eleverna intervjua varandra om deras tankar och erfarenheter kring att skapa en berättelse. Det viktigaste resultatet är själva lärprocessen där eleverna fått en helt ny förståelse för berättandets påverkanskraft, en erfarenhet som kommer att följa dem genom livet.” /Ankie Rauséus

Kort info om TEMA-programmets skolprojekt ”Hållbar utveckling Örebro” på Risbergska skolan finns här: <http://temaprogrammet.wix.com/tema#!hllbar-utveckling-rebro/c5lt>

”En erfarenhet är att det tar tid att upprätta bra kontakter inom skolvärlden och tillsammans med lärare utveckla anpassade verktyg och lärprocesser att använda inom skolan. De praktiska delarna med att skapa konkreta berättelser ihop med skolungdomar och lokala grupper var svårt att hinna, även om vi lyckades få med ett gäng ungdomar i olika åldergrupper. Vi ser dock ett stort värde i att vi nu har knutit nya kontakter inom skolvärlden i Bergslagen. Det känns värdefullt inför framtiden.

Dessutom hoppas vi kunna fortsätta denna spännande process, på något vis. Med vilken finansiering är dock inte klart i dagsläget. Som pilotprojekt gav det i vilket fall tillräckligt med erfarenheter för att kunna skala upp idéerna och tillämpa dem i en större skala.” / Ankie Rauséus

D2. Beskrivning och erfarenheter från lokala grupper

Omställning Lindesberg

En omställningsgrupp bildades efter ett föredrag med Anders Persson (grundare av Framtidsveckan, från Söderhamn) under FV 2011. Sen starten har gruppen haft regelbundna träffar varannan vecka. Vi har pratat om många ämnen, i början var det mycket spånande som sen gjorde att vi koncentrerade oss på vissa ämnen. Mat och odling är ett stort intresse. Vi har även pratat om konsumindre, hållbara kläder, gifter i maten m.m. Vi har undersökt alla matbutiker i Lindesberg hur mycket ekologiskt de har och även meddelat Nerikes Allehanda som gjorde reportage om det.

Philip Weiss och Joel Holmberg kom till Lindesberg och höll en studiedag om permakultur. Madeleine Lindkvist höll föredrag om hampakläder. Studiebesök har bl.a. gjorts till Åke Wetterblad med familj för att titta på deras solceller och hur solei fungerar. Ett annat besök var hos Dimitris Karalis i Storå, hans odlingar med gamla sorters grödor (han är med i föreningen Sesam) och sen på hösten frökurs för honom. Bussresa till Johan Ehrenbergs energipark i Katrineholm.

En odlingsgrupp har bildats som startat upp en gemensam stadsodling sommaren 2013 på Lövvstigen i Lindesberg. Det är ca 10-15 personer som sköter om odlingen, ibland träffas man först på Café Kingsgården för att prata, och sen börja jobba. Där odlas främst grönsaker. De som bor nära hjälps åt med vattning och annat. Redan året innan initierades odlingar av en deltagare i ett hyreshusområde i Hagaberg som blivit mycket uppskattat av de boende och skapat en ny gemenskap mellan grannar (och främst deras barn!) med många olika etniska ursprung.

Som ett led i samarbetsprojektet "Omställning i praktiken" har nu [Lindesbergs solelförening](#) bildats, en ekonomisk förening med idag drygt 80 medlemmar som tillsammans köpt 111 andelar för att bygga en solcellsanläggning på Lindeskolans tak. Detta sker i samverkan med Linde Energi och det kommunala bostadsföretaget LiBo som planerar att bygga en lika stor solcellsanläggning på ett annat tak centralt i Lindesberg. Upphandling och installation sker i samverkan med LiBo.

Kan du ge några exempel på aktiviteter i Linde under de olika Framtidsveckorna?

Under Framtidsveckan 2011 var vi drygt 10 på Anders Perssons föredrag. 2012 hade Maria och Bengt Evertsson visning av solceller på sitt hus, där ett 10-tal personer kom. BIIA Linde ReDesign hade visning av återbruk och hur man spinner, med 10 deltagare. Familjen Garp hade visning av gården och provsmakning av skörd, 15 personer kom.

Under Framtidsveckan 2014 hade BIIA Linde Redesign bokbytardagar och visning av omsydda kläder. Vi bjöd in intresserade till vår måndagsträff med omställningsgruppen, 3 nya personer kom. Vi har också ordnat klädbytardag i april, i samarbete med Naturskyddsföreningen.

Vad har era aktiviteter gett för effekter lokalt?

På våra offentliga möten med Per Holmgren och Staffan Lindberg kom ca 100 personer varje gång. Folk börjar bli medvetna. Så det blev en solelsförening av det. Vi träffas ca 10 personer på omställningsträffarna. På Facebook har vi sidan Omställning Lindesberg med 40 medlemmar och många är med i Omställning Bergslagen också.

Ev ringar på vatten-effekt runt om Lindel i länet?

Vi blev inspirerade av andra omställare t ex de från Hjulsjö (och de andra omställningsbyarna i projektet) och jag tror att vi även har inspirerat dom.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över? Framgångsfaktorer?

Solelgruppen!!! Och att omställningsgruppen är så livaktig och still going strong (trots hög medelålder).

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? T ex gällande att engagera folk lokalt?

Det är en stor fördel att ha en samlingslokal där man kan träffas och även att det går att skylta så att vi syns utåt. Folk som kommer in till ReDesign-butiken kommenterar ibland.

Hur kommer ni lokalt arbeta vidare framöver?

Fortsätta utvecklas och lära oss. Sen behövs det yngre krafter vi ännu inte vet hur vi ska nå.

Vad vill DU se hända i länet framöver? T ex under nästa Framtidsvecka?

Jag vill att vi blir ännu mer synliga, t.ex skördefest i Lindesberg, andra jippon kring miljö- och hållbarhetsfrågor. Kanske i samarbete med Naturskyddsföreningen om bytardagar i Framtidsveckan också? BIIA Linde ReDesign kan visa på hur man kan göra om saker, kanske modevisning av redesignade kläder. Kurser?

Skulle du själv kalla området en omställningsbygd?

Snart kan det vara det. /Margaretha Garp

Omställning Nora

Omställningsgruppen bildades efter ett inspirerande föredrag med Anders Persson under Framtidsveckan 2011. Därefter startades studiecirklar i omställning, permakultur, samtalsträffar och omställningsbibliotek på ett café, fröbyten och fröodlingskurser. Flera FB-grupper har startat upp, för bl a samåkning, prylbyte, beställning av lokal mat, samt omställningsinspiration. Omställning Nora finns på FB och har idag drygt 140 FB-medlemmar. Vi har samverkat med [Nora naturskyddsförening](#) i omställningsfrågorna eftersom vi är en liten ort. Detta för att spara på de ideella resurserna och för att många frågor är gemensamma.

Vad fick er i Nora att starta igång en omställningsgrupp?

Vi var några personer som träffades på ett föredrag 2011 och insåg att det fanns ett behov av lokalt miljöarbete i Nora kommun. En omställningsgrupp bildades efter ett föredrag med Anders Persson, Omställning Hälsingland under Framtidsveckan (FV) 2011. Han var mycket inspirerande och gav oss kraft att inse att vi inte kan vänta på nationella och internationella överenskommelser, utan det finns mycket vi kan göra på egna initiativ i kommunen.

Därefter startades studiecirklar i omställning, permakultur, samtalsträffar och omställningsbibliotek på ett café, fröbyten och fröodlingskurser. Diskussioner om hur vi stärker den lokala matproduktion ledde till att

man kontaktade lokala producenter. Vi utvecklade lösningar för att kunna sambeställa och leverera mat direkt från bonden. Detta påbörjades i liten skala sommaren 2012 med 8-10 familjer, och utökades året efter. Den traditionella Äpplefestivalen på Alntorps Ö i september kom igång igen, med fokus på genbanken i Nora, mustning, skötsel av fruktträd m m.

I mars 2012 startade en Norakrets inom Naturskyddsföreningen. Detta bidrog till att vi kunde gå fram på flera fronter samtidigt och ta tillvara föredragshållare och idéer från riksorganisationen. På föreningens första årsmöte kom Mikael Karlsson, riksordförande i Naturskyddsföreningen, för att samtala med oss och vi hade ett rådslag om hur vi kan jobba med skogsfrågorna.

Till Framtidsveckan 2012 hade mängder av aktiviteter tillkommit t ex skogsbruk utan kalhyggen, klimatguidningar i livsmedelsaffärer, Dans of life (befriande dans för inre omställning), miljöhjältar i Nora (vi visade de företag eller organisationer som redan hade ett starkt miljöengagemang).

Sen hösten 2013 ordnas regelbundet öppna samtalskvällar med olika teman. Sen FV har flera samtalsträffar/möten med lokala politiker anordnats i Nora och kommunen har uttalat att den lokala omställningsgruppen är en viktig resurs i det lokala hållbarhetsarbetet och framtagandet av en ny miljöplan. Vi har talat mycket om energifrågor, solel, vindkraft mm.

Vad har era aktiviteter och projekt gett för effekter lokalt?

Hösten 2014 anordnades flera aktiviteter under FV; en film & samtalskväll om bin, mat & människan, monter om ekomat vid seniormässa, butiksaktiviteter inom ramen för miljövänliga veckan, samt medverkan i en skördemarknad i Järle då vi bl a byggde fågelholkar ihop med barnen. Samtal med företrädare för kommunens miljöplan. En studiecirkel "Naturens gränser", vad tål naturen.

Naturskolan drog igång på allvar, med hjälp av LEADER Bergslagen och Studieförbundet. Under projektet genomfördes 75 naturguidningar/utbildningar med 677 deltagare t o m augusti 2014.

Naturskyddsföreningens nya ordförande Johanna Sandahl kom till Nora/Ramshyttan 29 okt. Johanna berättade hur dagens jordbruk påverkar miljön, fördelar med ekoproduktion och hur vi konsumenterna kan påverka situationen.

En idé som uppkom på en omställningsträff inspirerade till uppstart av en "klosterträdgård" i miniatyr på kyrkvallen vid Nora kyrka ihop med kyrkan, skolklasser och barngrupper.

Ev ringar på vatten-effekt runt om Norra länets?

Att politikerna har valt att lyfta upp miljöfrågorna i kommunen. Många samtal med tjänstemännen inom den norra länsdelen har nog bidragit till att frågorna har blivit mer synliggjorda på våra mässor, utbildningar mm. Förhoppningsvis bidrar detta till större engagemang och arbetsglädje.

Lärare, förskollärare har fått ny kraft och inspiration genom Naturskoleprojektet. Samverkan har skapats med scouterna, kyrkan med flera om gemensamma aktiviteter. Många föreningar har visat intresse att samverka med Naturskolan framöver, t ex sarskolan, orienteringsklubben. Vi har bidragit till att fler besökare hittar ut till Alntorps Ö, ett tätortsnära fint område.

Arbetsmarknadsenheten/vuxenlärandeenheten i Nora har fått mycket uppskattning genom t ex Alntorps Ö-projektet. De har hittat flera vettiga sysselsättningar genom Naturskolearbetet. Förhoppningsvis bidrar det till att deltagarna känner att deras arbetsinsatser till Nora är konstruktivt och kommer till nytta för elever och övriga invånare.

Vänortsarbetet med Noras vänorter i Tyskland, Finland, Estland, Italien har talat mycket om omställningsfrågor, under 2012 – 2014. Gemensamma projekt fortgår under 2015. Vi har samverkat med Omställning Lindesberg och Järle vid ett flertal tillfällen, med gemensamma aktiviteter och erfarenhetsutbyte.

Genom många butiksaktiviteter, uppmuntran, samtal med livsmedelshandlare och dess personal har sortimentet successivt blivit allt bredare i Nora. Givetvis ligger detta allmänt i tiden, men vi känner att vi kunnat påverka butikerna.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över?

Vi har fått mycket uppskattning för det arbete vi lagt ned. Vi har ett motto, genomför bara aktiviteter som du själv skulle tycka att det är kul att vara med på. Då blir det ett annat engagemang. Olika medlemmar får driva aktiviteter som de brinner för. Vi har lyckats engagera inte bara barn och ungdomar utan även vuxna. Vi har nog bidragit till att fler har blivit lite mer intresserade av naturen/miljön runt omkring oss.

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av?

Att engagera och inspirera andra så de får egen kraft att gå vidare med dessa frågor.

Hur kommer ni lokalt arbeta vidare framöver?

Under kommande år kommer förutom intressanta föredrag och aktiviteter att fokuseras mycket på att plantera på skolgårdar, uteklassrum, diskutera och fotografera skogar runt Nora med omnejd. Flera skolor är intresserade och många lärare vill vara med i dessa projekt.

“Vi har gemensamt i NF-styrelsen och genom naturskolan genomfört så mycket på relativt kort tid 2011-2014. Vi kan vara lite stolta tycker jag. Vi är ju förhållandevis få som är riktigt aktiva.” / Lena Bjärmark

Omställning Hjulsjöbygden

De lokala grupperna inom Hjulsjöbygden har haft flera projekt igång under 2013-2014, bl a Omställning i Praktiken (OiP) med den andelsägda kon Betsy, skapande av ny kulturarena i en hyttruin, uppstart av by & biodling, byadesignat ullhantverk, infotavlor och elspår med solcellsdriven belysning m m. Ett samåkningsprojekt har också startats upp med stöd från skjutsgruppen och Länsstyrelsen.

Samordning av projektet har skett via en anställd koordinatör för projektet som har jobbat med att etablera begreppet Hjulsjöbygden. Koordinatören har jobbat med att stärka bygdens identitet. För att lyckas med det har vi skapat en hemsida, tre nyhetsbrev elektroniskt via nätet samt i pappersform till alla hushåll, funnits på plats med en utställning och information vid flera olika arrangemang. Sökt upp människor och pratat om projektet för att försöka fånga upp nya idéer och tankar. Vi har hållit regelbundna möten under året där vi rapporterat från de olika projekten, samt tagit beslut om hur vi går vidare. Till dessa möten har även andra projekt som varit verksamma under denna tid bjudits in. Vi har haft fler olika delprojekt som drivits och genomförts ideellt av aktiva i olika föreningar eller grupper. Vad vi sett under detta år är att det tar tid att etablera ett nytt område, Hjulsjöbygden.

Förnybar energi: En arbetsgrupp har monterat lyktstolpar efter elljusspåret, dessa har placerats på olika platser med olika förutsättningar för att se hur det påverkar funktionen. Vad vi sett under denna vinter är att det fungerat över förväntan. Vi har skaffat belysning till 6 informationstavlor och en annan typ av lyktstolpe till vägbelysningen i Bredsjö.

"Genom att vi fått möjlighet att driva de här projekten har vi skapat större nätverk och samarbetat kring många frågor. Vi har fått fler mötesplatser där vi kan träffas och driva gemensamma projekt även i framtiden. Nyhetsbrevet har varit ett uppskattat inslag. Vi har vid olika tillfällen haft kontaktat med Järnboåsbygden för gemensam marknadsföring och därmed närmat oss för fler samarbeten i framtiden. Vi har haft ett samarbete med ensamkommande flyktingbarn som haft praktik hos oss och jobbat med byodlingen och Bergslagsdansen. Vi har skapat förutsättningar för att starta en intressegrupp för området som kan vara en remissinstans mot kommuner och myndigheter.

"Vi känner att vi har blivit stärkta av att jobba med det här projektet, och vi kommer att fortsätta vårt arbete utifrån den lokala utvecklingsplan som togs fram under förra året. Vi kommer att fortsatt ha regelbundna träffar och cirklar i Hjulsjöbygden, samt starta ett nätverk med personer från varje by som kan jobba aktivt mot kommuner och myndigheter samt se till att vi fortsätter att informera via [Hjulsjöbyggdets webbplats](#) och nyhetsbrev." / Alf Wikström, projektkoordinator

Vad fick er att starta igång ett projekt?

Visionerna och önskemål om ett ställe där man kunde hantera större mängder ull har funnits länge – hos de personer (kvinnor) som känner glädje och finner en stor tillfredsställelse av att arbeta med ull. Det tog mer konkret form i och med en sammanställd ansökan om att få bli en pilotby, där ett ullcenter fanns med som ett önskemål. Vi blev så småningom ett helt eget och avskilt Leaderprojekt, mer som en företagsutvecklingsidé som stöttades av Leader och Länsstyrelsen och inte direkt som ett omställningsprojekt. Vår organisation bestod av en samling kvinnor, från ullproducenter till ullkonsumenter, både företag och föreningar var blandade. Från början var vi ca 6 st. När vi träffas i centret är vi 2-4 personer.

Vad har era aktiviteter och projekt gett för effekter lokalt?

Lokal effekt är att ull som annars skulle slängas först gås igenom på ullcentret. Ull som går att använda tas om hand. I första hand sorteras ullen för att i nästa steg tvättas och torkas. Sedan lagras den för förvaring. För dem som vill kan de sedan förädla ullen. Social effekt är att det mönster vi tog fram i skapandet av en sockentröja sprider sig och fler stickar egen tröja med egen modell. Delvis eller helt med garn av handspunnen, lokal ull. De gemensamma investeringar som gjorts, framförallt i inköp av redskap och kardmaskiner används än så länge fritt av de som är med i projektet. De kan även låna redskap för att testa och jobba med dem hemma.

Ev ringar på vatten-effekt runt om i bygden/ i länet?

Två nya kvinnor har anslutit sig till gruppen och fler är på väg. Tre andra kvinnor (utomsocknes) har hört av sig och vill besöka oss och ev ansluta sig till våren.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över?

Sockentröjsmönstret så klart!

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? T ex gällande att engagera folk lokalt?

Det viktigaste är att hitta ett gemensamt intresse eller något som saknas, något som man känner skulle bidra till mer gemenskap och glädje – om det fanns. Sen kommer det svåra – att med många möten diskutera och prata sig fram till hur arbetet fram till målet skall göras. Delat ansvar och medverkan i processen skapar engagemang.

Hur kommer ni arbeta vidare lokalt framöver?

Under den kalla perioden är Ullcentret stängt, då det är ett oisolerat och ouppvämt utrymme. Vi träffs hemma hos varandra – spontant, men tankar finns om att träffas mer regelbundet. Till våren öppnar vi

Ullcentret igen, då mer regelbundet. /Gunvor Eriksson, projektet "Från ull till sockentröja".

Omställning Örebro

I Örebro finns en grupp som började träffas en gång i månaden på ett café för att träffa andra omställningsintresserade, fika och prata. Detta startade våren 2014. Flera av dessa personer har sedan engagerat sig i det som heter Framtidsträdgården. Det är ett initiativ av Johanna Björklund på Örebro universitet om en skogsträdgård med odling och social gemenskap. Gruppen har fått låna mark av kommunen, öster om på Alnängarnas koloniområde.

Några av de som engagerat sig i Framtidsträdgården gick samman och gjorde en fin utställningsmonter till trädgårdsmässan 2014 på Conventum. Det blev en monter som drog till sig många intresserade besökare. En helgdag samlades en grupp och fördjupade sig i att ympa svamp. Det finns önskemål och tankar runt att skaffa bikupor och gemensamt sköta bin. Både Omställning Örebro och Framtidsträdgården i Örebro finns på FB.

Hållbara Järle

En lokal omställningsgrupp bildades våren 2013 med en önskan om att bli pilotby inom Leaderprojektet "Omställning i Praktiken". Även om man inte kom med i projektet så har en grupp fortsatt träffats och anordna inspirations & tematräffar kring omställning. En grupp trädgårds- intresserade startade upp en byadodling i pallkragar sommaren 2013 vid Järle station, för att inspirera fler till att odla. Gruppen har bl a använt frön från gamla köksväxter. Man har även gjort praktiska naturvårdsinsatser och tipsat hur man gynnar den biologiska mångfalden i trädgården.

Sambeställning av lokala grönsaker har också skett inom byn, i samverkan med Noragruppen som startade redan året innan. En första skördemarknad genomfördes i Järle under FV 2014. Läs mer på [Järle byalags webb](#) samt FB-gruppen Det händer i Järle. /Lasse Carlsson

Åsbro intresseförening

I Åsbro startades för några år sedan en studiecirkel om den egna översiktsplanen. Deltagarna trivdes med arbetet och när översiktsplanen var klar bildades Åsbro Intresseförening. Syftet med föreningen var att fortsätta med planarbete samt att locka fler invånare till orten. Med tiden blev deltagarna medvetna om 'peak oil' samt 'transitionrörelsen' och verksamheten ändrade delvis inriktning. En grupp inom föreningen reste till omställningsstaden Totnes i England och tog med sig nya idéer hem. Bland aktiviteter som har ordnats kan nämnas välbesökta föreläsningar om miljö och klimat, Åsbrodagen – där företag och föreningar visar upp sig, en familjefest, skapande av en vandringsled och marknadsföring av lokalt producerad mat.

Påverkansarbete för att öka byggnationen, föreläsningar, diskussioner och studieresor har blandats med stora publikfriande arrangemang som till exempel den årliga julgransplundringen, en familjefest, skördemarknader, plantering av blomlökar och en egen fotokalender. Roliga och lättillgängliga event har varit viktiga för att stärka gemenskapen, skapa en positiv anda samt att bygga varumärket Åsbro.

Ett nyligen startat arbete är att tillsammans med studieförbund, föreningar och församlingar arbeta för att stötta människorna på ett närbeläget asylboende. Arbetsformerna kring att stärka gemenskapen med de

asylsökande håller på att ta form. Intresseföreningen har aktivt arbetat för att få stor publicitet för att 'sätta Åsbro på kartan' samt stärka Åsbros namn som en bra plats för barn att växa upp på. Reportage har ofta setts i NA och Sydnärkenytt. Kanaler ut i samhället är en egen hemsida, en aktiv facebookgrupp, nyheter via mail, och ett nyhetsblad som delas ut i alla brevlådor.

Föreningen har knoppat av sig och fått två viktiga undergrupper. Åsbro Unga Intresseförening engagerar ett gäng tonåringar som driver en ungdomsgård och sätter upp cykelställ, bänkar och anslagstavlor i samhället. Åsbro Näringsliv har blivit en av Åsersunds kommuns tunga instanser när det gäller att stärka det lokala näringslivet.

Åsbro Intresseförening har blivit en bra bas för att hålla ihop och utveckla det lokala samhället. Föreningen har ett gott förtroendekapital både hos invånarna och det kommunala styret. Föreningen är inbjuden av Trafikverket att vara remissinstans i samband med projekteringen av ett järnvägsspår som berör samhället. Dessutom har intresseföreningens arbete har lett till att Åsbros politiska representativitet har ökat rejält. Många av kommunens fritidspolitiker kommer numera från Åsbro. [Åsbro Intresseförening](#) är nominerad av Länsbygderådet Örebro län till "Årets utvecklingsgrupp 2014" inom Hela Sverige ska leva.

Kan du ge några exempel på aktiviteter i Åsbro under Framtidsveckorna?

Skördemarknader. Samtalskväll 2014 om lokal ekonomi.

Vad har era projekt/byalagsaktiviteter gett för effekter lokalt?

Ett roligare liv för många av oss. Ökad gemenskap i byn. Mycket bättre politisk förankring på kommunal nivå. Ökad byggnation och inflyttning. Ett kraftfullt företagsnätverk.

Ev ringar på vatten-effekt runt om Åsbro/ i länet?

Förhoppningsvis har vi inspirerat alla de grupper som har besökt oss.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över?

Nya familjer har flyttat in här. Åsbro har blivit "känt" och har ett gott rykte. /Anne Helgesson

Hållbart Latorp

Latorps byalag startade redan 2008 ett egen-energiprojekt, i syfte att undersöka möjligheten att bli självförsörjande på energi. Även om vindkraftsplanerna ej gick att förverkliga pga närliggande flygfält har man fortsatt träffats och ordna fler studiecirklar, t ex kring solel. Kunskapen och intresset för olika lösningar att producera egen el har definitivt ökat i Latorp och flera har investerat i solceller. Vi har även inskaffat en vätgasdemoanläggning för utlåning för att sprida kunskap om solenergi och lagring såsom vätgas. Info om projektet finns att läsa på [byalagets hemsida](#). Vårt första projekt gav inspiration till en högskolerapport. En av deltagarna gick en vindkraftskurs därefter och skrev en [rapport](#) som också ligger på vår webb.

Under Framtidsveckan 2014 ordnades flera olika aktiviteter, t ex äppelmustning, svamputställning, ekologisk hudvårdstillverkning, yoga, hönshållning samt en samtalskväll kring hållbarhet. Samtalskvällen mynnade ut i att drygt ett tiotal personer i olika åldrar deltar i en samtalscirkel kring hållbarhetsfrågor, i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan (SV). Drygt 100 personer deltog i de olika aktiviteterna i Latorp under veckan.

"Latorps byalag har deltagit i flera Framtidsveckor och jag ser att småbarnsföräldrar blir mer och mer intresserade av hållbara aktiviteter – det bådär gott för framtiden!" / Ewa Overmeer

Hur många har deltagit i studiecirkeln inom egen el?

Senaste cirkeln om solceller, ca 20 st. För 5 år sedan, på vindkraftcirkeln var vi något färre.

Hur många har skaffat solceller i Latorp, som en direkt/indirekt effekt av ert arbete?

Idag är det 7 familjer i Latorp som har solpaneler installerade och flera ansökningar om solcellsstöd finns hos Länsstyrelsen.

Vad har era projekt/byalagsaktiviteter gett för effekter lokalt, och runt om i länet?

Socialt har umgänget i samhället blivit ännu bättre, ofta tal om olika idéer och funderingar. Ekonomiskt så var det under cirkeltiden flera som räknade pengar, investering och avskrivning, efter är det mer miljötank och teknikförbättringar. Samt en allmän kontroll av mätare om förbrukning/egenproducerad energi. Vad gäller kontakter utåt så har jag varit på några föredragningar och visat hur vi genomförde projektet. Intressant är att Regionförbundet tog till sig vår metod att initiera med en studiecirkel och de går nu vidare med idén tillsammans med studieförbunden.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över?

Det ska väl vara den goda responsen vi fått i byn på våra tankegångar. Att så många vill vara med och göra något verkligt och bestående, vi talar om projekt på 30 års sikt.

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? Text gällande att engagera folk lokalt?

Tips till andra: Knyt flera medparter till projektet, i vårt fall ABF, Regionförbundet, installatörskompetens. Utnyttja lokala kompetenser, det ger närhet i studiecirkeln och kontinuitet framåt under projektiden. Gör studiebesök, gärna tillsammans med andra! / Anders Holm

Tiveden

Utvecklingsgrupp Tived ingick som en av fjorton deltagande bygder i det nationella projektet "Hållbara Bygder" redan år 2003-2006. Tillsammans med Blå Finnerödja byalag startades ett utvecklingsprojekt med "en levande landsbygd som i ett uthålligt perspektiv ger boende, brukare och besökare ett gott liv" som övergripande målsättning. Idag finns här en kursgård i Perstorp, som erbjuder kurser och forum med fokus på omställning, både inre och yttre.

Det har bildats ett löst nätverk av människor som är intresserade av omställningsfrågor, och olika personer initierar till träffar och aktiviteter, t ex en cirkel i permakultur, temakvällar, bytardag. Initiativen kommer inte från den lokala utvecklingsgruppen. De har fullt upp ändå och arbetar på med det man "alltid har gjort".

"Här omkring är man, som på de flesta andra ställen, trött på projekt och föreningsuppdrag. Man kommer till en träff för att det låter intressant. Träffen kan mynna ut i aktiviteter och nya idéer, men så fort det ska bildas en ny förening eller liknande backar man. Det är nya sätt att arbeta tillsammans som växer fram istället. Det händer mycket ändå, och det är spännande!" / Martha Thernsjö

Ny mötesplats. Allt fler i bygden väljer att använda kursgården på Perstorp som plats för deras arrangemang. Glädjande nog väljer också fler omställare att flytta till bygden.

Skjutsgruppen: lokala lösningar för samåkning

Skjutsgruppen är en ideell samåkningsrörelse som startades 2007 och under 2014 har etablerat sig i alla län i hela Sverige. Skjutsgruppen har nu 50 000 medlemmar och drivs som ideell förening vars ändamål är att främja olika former av miljövänligt resande med inriktning mot gemensamt resande såsom samåkning, kollektivtrafik och därmed likartade samt förenliga verksamheter.

Några pilotbyar i länet (t ex Bredsjö, Viker) har varit med att utveckla och testa teknik för digitala tjänster som ger bättre möjligheter till samåkning på landsbygden. Dessa bygger på Skjutsgruppens lösning som fått flera priser, bl a som social innovation. Projektet är del av ett större projekt för att främja användningen av digital teknik.

"Det har gått otroligt bra här i länet! Som du redan har sett så har massa grupper startas genom det arbete vi har gjort tillsammans med Länsstyrelsen i Örebro. Och jag skulle säga att det är egentligen en väldigt stor framgångsfaktor; att både civilsamhället, privat- och offentlig sektor samarbetar. Här är [en pressrelease](#) kopplad till Skjutskrönikan, där vi pratar mer om just dessa framgångsfaktorer.

/ Mattias Jägerskog, initiativtagare till Skjutsgruppen.

Nationell summering 2014: Vi samarbetade med över **20** kommuner 2014, startade **200** grupper och erbjöd **1,5 miljon** samåkningskilometer. Läs hela årskrönikan [här](#).

Ett exempel: Skjutsgruppens hjälpte Mariana och Emelie som inte hade råd med tågbiljetter. Sommaren 2014 skrev Mariana "Jag har vunnit 4 inträden och åkband till Gröna Lund på lördag. Min 7,5 åriga dotter har velat åka dit ett par år nu. Mitt problem är att jag inte har råd att åka...". Bara en timme senare svarade Skjutsgruppen Robert "Har köpt tågbiljetter till er. Avgång 09:37 Örebro! När vi tillsammans sammanfattar 2014 skriver Mariana så här: "...grönan, en plats dottern alltid önskat sig till men ekonomin aldrig funnits. Jag efterfrågade skjuts från Örebro till Stockholm mot de två överblivande biljetterna och fick istället både tågbiljetter, matpengar och fick bjuda med en mamma och hennes son som annars inte heller fått dagen vi fick. Vi fick därmed spendera dagen med och lära känna två härliga personer! Det räddade den mest fattiga perioden i mitt och dotterns liv samt gjorde vår sommar! Tusen tack till alla fantastiska!"

Vad Mariana och Robert och alla ni andra Skjutsgruppens visade är att Skjutsgruppen är någonting vi gör tillsammans. Som vi konstaterat flera gånger under 2014; samåkning är att samarbeta, som aktiva deltagare. Det går nämligen inte att samåka ensam. Vi omsätter en idé om att dela, och dela med sig, i praktisk handling. Varje dag.

"Kollaborativ ekonomi är någonting som vi alla vet hur vi gör; vi delar, lånar och byter som aldrig förr. Vi ser fram emot ännu mer av detta under möjligheternas år 2015." / Pernilla Näsfor, ordf.

D3. Folkbildningens uppdrag och insatser

Det livslånga lärandet spannar över hela livet. Folkbildningen har en unik ställning i det svenska utbildningssamhället genom sin förankring i civilsamhällets organisationer och sin roll både som institution och som fri och obunden aktör. Dess idémässiga förankring hos olika huvudmän är en styrka och ett särdrag. Samtidigt är folkbildningen i ett brett perspektiv en given del av det livslånga och livsvida lärandet. Det tillför folkbildningen styrka att verka inom såväl formellt och informellt som icke-formellt lärande.

Beskrivning av studiecirkeln. En studiecirkel är en liten grupp människor som samlas för att öka sina kunskaper inom ett område utifrån egna önskemål, förutsättningar och behov. Man lär av varandra och hjälps åt att komma framåt. Studiecirkeln är en metod för att utvecklas tillsammans. Att lyssna och ta del av varandras synpunkter och erfarenheter är en lärande del. Likaså att man gemensamt beslutar hur arbetet ska läggas upp och vilket målet är.

En vägledning för studiecirklar kring klimatfrågor. Tänk på att dina kunskaper och livserfarenheter har stor betydelse och därför är det viktigt att du delar med dig av det du kan. Dina tankar är precis lika viktiga som andras. Lyssna och ta tillvara på andras ingångar, erfarenheter och kunskaper. Utgå från gruppens önskemål och bygg kunskapen från dem.

För några handlar det om att göra "rätt" i vardagen, för andra om politisk påverkan. Båda är angelägna. Det viktiga är att fler höjer sin kunskap, och sin röst, om vad som händer med klimatet. Det finns inte en sanning eller en lösning utan alla kan dra sitt strå till stacken och bidra till ett hållbart samhälle. Alla handlingar är val som för oss närmare eller längre bort från målet. Klimatfrågan är komplicerad och kan vara skrämmande. Därför vill vi än en gång betona vikten av att lyssna på varandra! Vi behöver varandras stöd för att kunna hantera denna stora utmaning." Från Studieförbundets studiehandledning Från oro till handling.

Exempel på folkbildningsinsatser & projekt under 2011-2014

Örebro läns bildningsförbund har ingått i ROS-nätverket sen starten 2013. Under 2014 samarbetade ROS-nätverket mer konkret med sex studieförbund och två folkhögskolor; ABF, Bilda, Hällefors folkhögskola, Karlskoga folkhögskola, NBV, Sensus, Studieförbundet, Studieförbundet Vuxenskolan (SV). Tillsammans har man genomfört åtta politikerträffar, informerat om samt i vissa fall arrangerat egna evenemang under Framtidsveckan.

Redan första årets Framtidsvecka (2011) anordnades en träff för länets folkbildare där man beskrev de globala utmaningar vi står inför och de stora folkbildningsinsatser som behövs för att öka kunskapen och insikten hos de enskilda medborgarna, samt involvera dem i läroprocesser för att utveckla ett mer hållbart samhälle. Man samtalade om vad som redan sker inom länets olika studieförbund och folkhögskolor, samt hur man skulle kunna utveckla samarbetet framöver. Det resulterade i ett antal träffar mellan några av studieförbunden, men rann sen ut i sanden då det var få organisationer som deltog. Studieförbunden har olika omfattning av verksamhet med fokus på hållbar utveckling och omställning. Exempel från några av dem beskrivs i denna del.

ABF - Arbetarnas bildningsförbund

ABF Örebro läns föreläsningsserie "Tankarnas trädgård" har rullat på ett antal år och har blivit framgångsrik. Den lockar mellan 50-100 personer vid varje tillfälle. Hösten 2013 startades "Den hållbara trädgården" med föreläsningar och kurser kring hållbarhet, t ex filmvisning, gör din egen el, stadsvandring med temat "ät din stad", gatsmart odling, kurser om KRAV & Fairtrade, re-design, kläd & bokbytardagar, föredrag om klimatförändringar & det hållbara samhället, vegofesten m m. Nu har man valt att åter samla alla föreläsningar under Tankarnas trädgård. ABF ordnar varannat år bokmässan i Örebro, med ett antal föreläsare och seminarium, bl a inom hållbarhet. ABF har haft sex egen-elcirklar med totalt 45 deltagare.

Bilda

Bilda har ordnat olika föreläsningar, t ex; "kyrka för fairtrade", hur bygger vi ett hållbart samhälle?, lär dig laga klimatsmart mat, samt samtal "Hopp i klimathotets tid". Temakvällar (5 st): Livsrum på Norr – Om konsumtionssamhällets påverkan på oss, konsumtion och levnadssätt, om klimatpåverkan och våra vardagliga val, om klimatpåverkan och skapelsens integritet, om våldet mitt ibland oss – icke-våldssworkshop. Al Gore-föreläsning "Det ska vara kul att vara klimatsmart". Angelägna samtal "Konsumera till varje pris?" med Maria Wetterstrand.

"Vi har inte så mycket studiecirklar kring just omställning/hållbarhet. Det vi har är mest föreläsningar och workshops. Det vi däremot har mycket verksamhet kring är kulturmöten, internationella frågor (bistånd/traffiking/ världssituation), ickevåldsutbildningar, konserter med fokus på världsfrågor, flyktingfrågor och asylfrågor. Dessutom skulle jag vilja lägga till att vi har stort hantverksarbete och mycket av detta har fokus på just återbruk." /Elin Kullingsjö, Bilda

Studiefrämjandet

Inom Studiefrämjandet Örebro står Naturskyddsföreningen för merparten av aktiviteterna med koppling till klimat, livsstil och hållbarhetsfrågor, och som exemplifieras nedan.

2012: Barnvagnsvandringar, mindfulnessvandring, guideutbildningar, naturguidningar, kurs om lavar och gammelskog, utställning "Hotade hav-välj rätt fisk & skaldjur", matlagningskvällar, klädbytardagar, Projekt "Plast -flip eller flop", skaparverkstad, monter på trädgårdsmässan m m.

2013: Föreläsning om kemikalier i barns vardag, hållbar julmarknad, föredrag: "Hjälmarginen- världens första miljöcertifierade insjöfisk", föredrag om inre och yttre omställning, föredrag "Jorden vi äter", klimatutbildning, Konsumentmakt för levande vatten, Föredrag "Lugn av naturen", 20-tal guidningar kring "Naturen i staden", utställningar och butiksaktiviteter under miljövänliga veckan kring 100% eko/välj rätt fisk & skaldjur, äppelfestival, kurs i "Common course" (12 delt).

2014: Barnvagnsguidningar med tema (ex kemikalier i barns vardag), byaodlarcirkel, utställningar, butiksaktiviteter under miljövänliga veckan/Framtidsveckan, föreläsning av Kemikaliepappan, författaraftnar i skogens tecken (3 st), naturguidning för personer med rörelsehinder, studiebesök på Rosängen, grönsakssafari, temakvällar kring omställning, energi, lokal mat & odling, syrningskurs av grönsaker, plantbytarträff, skördemarknad med holkbygge i Järle, studieresa till Karlskoga fjärrils & humleträdgård, utställning på Miljövårdscentrum, klädbytardag, naturnatten, naturvänliga veckan, naturvårdsskötsel, skogsinventeringskurs och exkursioner, studiebesök på Kung Markatta, utbildningsdag permakultur, äppelföreläsning och provsmakning under Framtidsveckan m m.

Studieförbundet i Södra Närke, Karlskoga-Degerfors har bl a ordnat filmvisning av Underkastelsen med efterföljande diskussion. Naturskyddsföreningen har haft årliga utställningar om bl a ekologisk mat. Föreläsningar om tillsatser i mat, hav & fisk, redesign, "jorden vi äter", plast i haven, kemikalier i vår vardag. Kurser i klimatsmart matlagning och att bli kräsna konsumenter. Under miljövänliga veckan/Framtidsveckan 2014 ordnade NF Kumla "Bonde i butik" samt en utställning på biblioteket.

Under Framtidsveckan 2014 deltog man även vid skördemarknader i Kumla, Åsbro och Askersund. Studiecirkel kring boken "jorden vi äter". Kurs i möbelrenovering i Askersund. Föredrag om "Hormoner – hur påverkar de din hälsa" på Sinnenas gård. Föreläsning i Karlskoga om kemikalier i barns vardag, samt klimatguidning i butik med efterföljande matlagning under Framtidsveckan 2014.

SV - Studieförbundet Vuxenskolan

Våren 2013 drogs "kostcirkeln" igång, en studiecirkel i Ervalla kring lokal mat & offentlig upphandling med ett tiotal deltagare. Hösten 2014 startade "samtal om hållbarhet", en studiecirkel i Latorp som lockat dryga tiotalet intresserade lokalbor. Initiativet gav goda erfarenheter och de lokala initiativtagarna hoppas att cirkeln ska kunna bli en modell att sprida och använda i t ex uppstartsaktiviteter med bl a politiska och offentliga grupper.

Karlskoga folkhögskola

De ordnade föreläsning med Björn Forsberg ihop med Karlskoga naturskyddsförening under Framtidsveckan 2012. Föredraget drog drygt 80 personer, vilket var över förväntningar. Folkhögskolan var även lokal samarrangör vid politikerträffen i Karlskoga maj 2014. Det blev inga aktiviteter under FV 2014 på grund av tidsbrist. De installerade bl a solceller på skolans tak. Folkhögskolan har en miljögrupp sen flera år tillbaka, nu kallad miljö- & omställningsgrupp. Det finns stöd från ledningen men man önskar bli fler i gruppen för att orka driva frågorna mer.

"Gällande Karlskogas dialogkväll med politiker var vi tveksamma om träffen skulle bli av, då det var få politiker anmälda innan. Men temat och det folkbildande inslaget kändes angeläget att föra in i samtalen med de folkvalda i Karlskoga kommun, så vi enades om att köra ändå. Väl på plats blev den politiska representationen bättre än väntat, med företrädare från sex partigrupper. Kvällens samtal blev intensiva och gav olika infallsvinklar och uppslag på hur man lokalt vill lösa framtidens utmaningar."

/Göran Edel, Karlskoga folkhögskola

Hällefors folkhögskola

Folkhögskolan hade temavecka kring hållbar utveckling under Framtidsveckan 2012. I maj 2014 var de lokal medarrangör till politikerträffen i Hällefors. Under hösten 2014 deltog en klass med 25 elever och tre lärare från folkhögskolan i en workshop kring "Medskapar framtiden", om berättandet som förändringskraft.

"Jag tycker det är bra att man ordnat politikerträffar runt om i hela länet. För min del hade jag hoppats på ett större engagemang från lärare och deltagare på folkhögskolan. Vet inte vad det beror på, men det kanske har sett annorlunda ut på de olika platserna och därför vore det intressant att få lite tips på hur det skulle kunna bli annorlunda. Som ordförande för folkhögskolan så äger inte jag verksamhetsfrågorna, utan det gör de som finns där i vardagen. /Susanne Grundström, ordf. Hällefors folkhögskola

Citat & reflektioner från länets politikerträffar, maj 2014

Här är några citat och reflektioner från de åtta dialogträffarna med lokala politiker och allmänheten i maj 2014, med rubriken "Hur vill du att dina barns framtid ska se ut?":

"Det här är ingen valfråga, det är viktiga framtidsfrågor." (Norapartiet)

"Det är jätteviktiga frågor. Samtidigt är vi lite indoktrinerade med ökade användning av naturresurser. Vi urbaniserar, rationaliserar, centraliserar. Hur ska vi få ihop det med ambitionen att jobba mer för lokala satsningar. Hur går det ihop? Hur tänker ni övriga kring att öka försörjningsgraden?" (fråga från LPO-medlem)

"Den viktigaste förberedelsen är ju att skapa beredskap. Om vi inte gör något så kommer det inte finnas förutsättningar för att överleva. Det behövs en ordning; det sociala, ekologiska och ekonomiska." (M)

"Jag reagerade på en sak i filmen. Begreppet "Survival of the fittest", det handlar inte om konkurrens. Vi människor måste samarbeta, det är det som är det viktiga." (V)

"Vi måste våga ta djärva beslut. Vi kan styra mer kring transporterna, vilka livsmedel vi köper, elstolpar, inte öppna upp gator var som helst. Miljöaktiva bostadsområden med energisnåla lösningar, bra byggmaterial m m." (FP)

"Vi har en stor utmaning i Linde gällande alla kringliggande orter, med social service ute på landsbygden. Kommunen skulle skapa bättre checklistor i samband med beslutstagande, kopplat till hållbar utveckling. I Nora har man gjort det, då kopplat till barnkonventionen."

Politikerträff på Tegelbruket, Örebro. Foto: A Rauséus

"Vi måste ta egna beslut lokalt nu. Vi kan inte vänta på att alla runt oss ska bli ense om vad som ska göras. Att vara goda förebilder som politiker. Barn gör inte som man säger utan som man gör." (KD)

"Vi förbrukar tre jordklot men vi har bara ett. Det går inte att fortsätta konsumera som vi gör idag. Vi kan bara tillåta social tillväxt. Vi kanske ska bli tilldelade en kvot och kunna "samla på oss" om vi vill kunna resa till Thailand." (MP)

En politiker berättade om en resa till Kenya. Där såg han otroliga mängder rosplanteringar som konstbevattnades, till följd att byarna runt omkring inte fick vatten i sina brunnar, vilket gjorde att de inte kunde förses med mat. "Detta gjorde att jag idag bara köper svenska rosor. Vi måste förstå sambanden med våra handlingar. Vatten är den viktigaste naturresursen." (FP)

"Folkbildningen är ett bra exempel på hur miljöfrågan kan få en lokal förankring."

"Politikerna kan skapa förutsättningarna, men kan inte tvinga. Där är studieförbund och föreningslivet bättre vägar. Folk lyssnar mer då." (FP)

"Folkbildningen har en viktig roll, ett viktigt sätt för förankringen av dessa frågor. Anslagen har sjunkit hittills. Viktigt att fundera där och sätta mål. Jobben, ja vilka jobb? Om vi inte har en frisk planet kan vi inte lösa jobbproblematiken ändå." (MP)

”Det här är ju diskussioner som man skulle behöva ha mer av idag.” (M)

En av kvällarna handlade samtalet om allt från smältande glaciärer till att plantera fler ätliga buskar i kommunala planteringar. Att få möjlighet att träffas för att prata om frågorna, som alla var eniga om var viktiga, sågs som ett bra initiativ.

En åhörare efterfrågade mötesplatser för företag, medborgare och kommunen för att fortsätta samtalet om klimatfrågan lokalt. Detta för att samtalet inte ska stanna vid denna enda kväll. Ytterligare en person påpekade att politikerna behöver prata mer om dessa frågor inför valet, det är alltför tyst i dessa frågor så människor vet inte att politikerna arbetar med frågan.

”Politiken är oftast alltför kortsiktig. Visionerna är ganska trista idag. Hörde nyligen ett radioreportage om de ”korta slagorden” som kom i slutet av 90-talet. Förut hade partierna sina visionära partiprogram. Hur ska vi NU veta var ni står? Visionerna behövs! Ska kulturarbetarna arbeta fram dem, eller vem ska göra det?” Inspel från publiken

”Det är stora och svåra frågor där ingen ensam sitter inne med de rätta svaren, det är ett öppet samtal vi behöver.” Samtalsledare

”Jag skulle vilja tacka er för att ni ordnade det här mötet. Frågorna, och att man fick ta ställning till dessa frågor.” (FP)

”Det var mycket fokus på social hållbarhet (på politikerträffarna). Den används ibland som ursäkt för att nedprioritera miljö/ekologisk hållbarhet.” Medarrangör

”Politikerträffarna gav ett bra avstamp till ett fortsatt samarbete.” Medarrangör

Andra citat

”De flesta kommuner känner till omställningsrörelsen, men den generella bilden är att det handlar om miljöfrågor. Få upplever omställning som en konkret, social och ekonomisk framtidsfråga. Omställningsfrågor finns sällan på den politiska agendan”.
/ur rapport till förstudien Omställning Gävleborg.

”Utbildning ger färdighet – bildning ger värdighet”. /Gunnar Hirdman

”Om du tror du är för liten för att påverka har du aldrig sovit med en mygga i sovrummet”.

D4. Begrepp & forskningsrapporter med bäring på omställning

I denna del finns ett urval av texter och begrepp viktiga att definiera samt utdrag ur artiklar och forskningsrapporter med anknytning till omställning.

Stockholmskonferensen 1972 - FN:s första miljökonferens

Världssamfundets (FN) oro för nedsmutsningen av luft, jord och vatten, och för skogsskövlingar och andra miljöskador, blev alltmer uttalad under 1960-talet. Detta ledde till att Sverige tog initiativ till den första internationella miljökonferensen någonsin i FN:s regi. Generalförsamlingen beslutade 1969 att konferensen – *the UN Conference on the Human Environment* – skulle hållas i Stockholm 1972. Konferensen ägde rum den 5-16 juni och samlade representanter för 113 länder. Den ses som den första milstolpen i fråga om FN:s arbete med *hållbar utveckling*, ett begrepp som dock inte lanserades förrän många år senare. I inledningstalet efterfrågade statsminister Olof Palme ett starkare juridiskt miljöskydd, genom att för första gången i historien lyfta fram begreppet Ecocide – förstörelse av livsmiljöer.

Definition Hållbar utveckling

En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

Ur Bruntlandkommissionen 1987

- **Ekologisk hållbarhet**, som handlar om att långsiktigt bevara vattnens, jordens och ekosystemens produktionsförmåga och att minska påverkan på naturen och människans hälsa till vad de "klarar av".
- **Social hållbarhet**, som handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls.
- **Ekonomisk hållbarhet**, som handlar om att hushålla med mänskliga och materiella resurser på lång sikt.

Definition Resiliens

Begreppet resiliens används alltmer för att närmare specificera innebörden i ett hållbart system. Resiliens är ett systems långsiktiga förmåga att klara av förändring, vidareutvecklas och vidmakthålla sig självt. Resiliensbegreppet kompletterar hållbarhetsbegreppet och betonar sammanvävningen av sociala och ekologiska system i ständig förändring och behovet av att bygga beredskap för överraskningar. Motsatsen kan beskrivas som sårbarhet i betydelsen rigiditet. Men ord som tålig, robust och motståndskraftig fångar inte begreppets hela betydelse. Dessa begrepp beskriver motsatsen till sårbarhet i enkla system medan resiliensbegreppet behövs för att beskriva minskad sårbarhet i komplexa system.

Vad är omställningsrörelsen?

Det är en folkrörelse som arbetar för att skapa ett hållbart och resiliert (=motståndskraftigt) samhälle med lokala lösningar för att klara kommande förändringar inom ekonomi, energi och ekologi. Idén kommer ursprungligen från Transitionrörelsen, som startades i Totnes, England. Rörelsen har därifrån spridit sig över hela världen och kom till Sverige år 2008 under namnet Omställning Sverige. Verksamheten är självorganiserande och fokuserar på lokala lösningar.

Inom omställningsrörelsen jobbar man lokalt för att bygga upp samhällen med

- bevarad ekologisk mångfald.
 - nätverk för gemensamma projekt.
 - odling för ökad lokal självförsörjning.
 - energiförsörjning med produktion av förnyelsebar energi.
 - ekonomi där pengarna cirkulerar inom det egna närområdet och medger investering i lokal produktion.
- Mer om omställning och det nationella omställarnätverket finns på www.omställning.net

Vi har aldrig gjort det förut

”... Den ovan beskrivna problembilden innehåller flerdubbla utmaningar. Det handlar inte ”bara” om att återfå en levande landsbygd. Det handlar inte ”bara” om att ersätta fossila resurser med förnybara. Det handlar inte ”bara” om att värna biologisk och kulturell mångfald. Det handlar inte ”bara” om global omfördelning av resurser och inflytande för att undanröja fattigdom, exploatering och utanförskap och odla medmänsklighet och solidaritet. Det handlar inte ”bara” om att hitta mer tillfredsställande former av livskvalitet för det postindustriella samhället. Det handlar inte ens enbart om den globala uppvärmningen – även om denna ensam har potential att utradera de flesta arter på jorden, däribland människan.

Den pågående klimatförändringen kräver att vi söker efter lösningar som löser många problem samtidigt. Situationen tvingar oss att vidga systemgränserna och se att det inte är bara ett problem vi står inför – utan ett problemkomplex där allt hänger samman. På många sätt är uppgiften svårare än tidigare. Överutnyttjade ekosystemtjänster och klimatförändringar gör det svårare att ersätta de fossila bränslena med förnybara resurser och i en tid av tilltagande resursknapphet kan det upplevas svårare att på fredlig väg omfördela resurser. Efterklott kan vi nu se att det skulle varit mycket lättare att göra det vi nu behöver göra på 1950-60 talet. Vi hade då mer intakta ekosystem, större biologisk och kulturell mångfald, mindre klyftor mellan rik och fattig globalt, färre människor på jorden, och mer olja, metaller o s v kvar i marken.

Vad vi däremot saknat tidigare är dagens gedigna vetenskapliga kunskap om miljöförstörelsens effekter i global skala. Nytt är också ett betydligt mer utbrett krismedvetande. Det ligger en stor möjlighet i att allt fler människor i den rika världen känner sig tvivlande till sitt eget sätt att leva. Många upplever att priset är alldeles för högt och tillfredsställelsen för låg. Medvetenheten om att dagligen bidra till global uppvärmning förtar någonstans konsumtionsglädjen, även om vanans makt är stor. Framtiden för barn och barnbarn känns allt mer osäker. Många känner sig otillfredsställda. Tidsbrist och upplevelse av att springa i ett ekorrhjul m fl begrepp pekar på en djupare otillfredsställelse – även här och nu – även på individnivå. Denna otillfredsställelse bekräftas av statistik över växande psykosocial ohälsa. Depression betraktas nu som en folksjukdom, inte bara i Sverige utan i hela den rika världen.

Otillfredsställelsen bär på en möjlighet. Det är ur denna otillfredsställelse och ur en gryende krismedvetenhet om att det nu är allvar, som ett nytt utvecklingsparadigm kan växa fram. Vi kommer att behöva ställa alla kända begrepp på ända. Exempelvis föreställningen om ekonomisk tillväxt som ett mål för samhället. Vi behöver förstå att detta liksom många andra begrepp som vi rör oss med är framvuxna ur fossilbränsle-eran och inte äger någon giltighet i ett samhälle drivet av förnyelsebara resurser. Vi behöver också förstå de fossila bränslenas roll som drivkraft bakom den ”osynliga hand” som avfolkat landsbygden och lagt ner småjordbruk, lanthandlar, byskolor osv. I denna förståelse ligger också en möjlighet.

Sedan 1992 arbetas det på alla nivåer i samhället och i alla länder med "hållbar utveckling". Trots höga ambitioner från många inblandade har framgångar nåtts endast i begränsad skala och på mindre delområden. Den övergripande problematiken kvarstår. Tillståndet i världen är idag mer ohållbart än det var 1986 då Brundtlandrapporten skrevs. Nya problem har tillkommit och de redan kända har förvärrats."

Ur rapporten *Omställning – hur då?* av Hillevi Helmfrid, 2010

En hållbar framtid börjar lokalt

"Hela Sverige ska leva (HSSL) anser att en hållbar framtid börjar i lokalt i bygderna med lokala engagerade personer. All varaktig förändring börjar på gräsrotsnivå – byanivån som vi säger. Att bygga hållbara samhällen kräver både mod och metod. Mod att pröva nya vägar för att göra något vi aldrig lyckats göra förut – att bygga hållbart. Och metoder som värnar helheten och skapar bra ekologiska, ekonomiska, demokratiska och jämställda samhällen.

Utmaningen med klimat- och resursfrågor både skrämmer och lockar. Här finns inga enkla genvägar. Hållbarhet måste vi skapa själva och ta ansvar för. Det handlar om våra barn och efterkommande. Vi behöver skapa lösningar för boende, energi, livsmedel och transporter med mera. För att göra dem långsiktigt livskraftiga måste de byggas på människors delaktighet och ansvar. Det fina i kråksången är att många lösningar redan finns lokalt i våra byar, bygder och stadsdelar.

De tusentals engagerade människor som bor och verkar i våra byar och lokalsamhällen är vår allra största resurs och möjlighet nu och i framtiden. De hållbara framtidsmodellerna skapas just nu av dessa människor som förmår ha överblick över sitt samhälle. Endast där kan helhetliga lösningar formas. Nästa steg, när kunskaperna byggts upp och strukturerna fungerar i de små lokalsamhällena, är att överföra erfarenheterna till större orter. Ur bygdernas kraft och kunskap kan vi bilda en hållbar värld. För all utveckling är lokal – även den globala. "

Från HSSLs pressträff *Ställ om Sverige*, 2009-10-09

Framtiden i egna händer

"Omställningens syfte är att lokalsamhället ska bli oberoende av fossila bränslen och inte förbruka mer naturresurser än vad som är långsiktigt hållbart. En målsättning är också att omställningen ska leda till en ekonomiskt och socialt hållbar samhällsutveckling.

Tvärtemot många andra idéer om hur samhället ska utvecklas utgår förslaget från de lokala förutsättningarna och från ett lokalt perspektiv. De naturliga, mänskliga och materiella resurser som finns i bygden utgör omställningens givna utgångspunkt och ses som tillgångar som kan tillvaratas på ett bättre sätt än idag.

Nyckeln till omställningen är en väl fungerande lokal ekonomi. Om den lokala ekonomin blir tillräckligt bärkraftig kan både människor och ekonomiska resurser i större utsträckning stanna kvar i bygden. Förutsättningarna för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner förbättras också betydligt. Dessutom får de som bor i bygden större möjligheter att påverka hur lokalsamhället utvecklas och själva styra de förändringar som äger rum. "

Vad behövs för att ställa om?

”Vi ser det som nödvändigt att det utvecklas en lokal ekonomi som fungerar på ett annat sätt än den globala ekonomin. Att vi idag står inför en ohållbar samhällsutveckling beror framför allt på att kortsiktiga ekonomiska synsätt prioriteras framför långsiktigt hållbara lösningar. Ett annat problem är att möjligheten att lokalt påverka ekonomin och samhällsutvecklingen blivit allt mindre i takt med samhällets globalisering. Vi kan också se att det finns gott om tänkbara lokala lösningar som skulle gynna både miljön och lokalsamhället, men som hindras av ekonomiska skäl. Vi utgår därför från en bredare syn på vad ekonomi är.

Vi ser ekonomi som ”hushållande med resurser i ett tillstånd av knapphet”, vilket är den ursprungliga betydelsen av ordet ekonomi. ”Knapphet” betyder då ett hänsynstagande till hur stor belastning miljön tål långsiktigt. Vi utgår också från att ett hushållande synsätt innebär att det lokala inflytandet över ekonomin måste bli större. För att förvaltningen av lokala resurser och nya investeringar i lokalsamhället ska göras utifrån långsiktiga och allmännyttiga överväganden behövs ett brett demokratiskt engagemang.”

”För att omställningen ska lyckas måste den omfatta hela samhället. Det behövs en helhetssyn och ett helhetsgrepp. Flera omställningar behöver göras inom en rad olika områden: av samhällets flöden av pengar, av produktion, arbete och konsumtion, av infrastruktur och transporter, av offentlig verksamhet och service, och av hur demokratin fungerar. På det hela taget handlar det om att sätta igång ett omfattande samhällsbygge. Att ställa om samhället är ingen enkel sak. Ändå kan vi se att förutsättningarna och möjligheterna finns.”

Ur idéskriften *Trönöbygdens framtid i egna händer*, oktober 2012

När verkligheten inte stämmer med kartan

”En forskargrupp i Hälsingland har fått forskningsmedel från Formas (Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande) för att bedriva projektet ["När verkligheten inte stämmer med kartan — Sociala och kulturella förutsättningar för landsbygdens hållbara utveckling"](#). Projektet har hela Hälsingland som måltavla och löper över tre år med start i januari 2010.

-Trots allt tal om utflyttning och hinder för utveckling lever ju människor på landsbygden. Vilka strategier för försörjning finns i dessa bygder? Vilken betydelse har den informella sektorn med byte av varor och tjänster? Kan man se jakt och fiske eller ett potatisland som delar i ett större och mer komplext försörjningsmönster? Det är några av frågorna som vi vill hitta svar på genom det här projektet, säger Mikael Vallström, projektledare.

Projektet är en viktig del i en pågående uppbyggnad och utveckling av landsbygdsinriktad FoU-verksamhet i Hälsingland. Ett forskningsinstitut med interaktiv forskning (FoU Hälsingland) håller på att byggas upp. Forskare i Hälsingland har redan idag enats i en ideell förening under namnet Forskarforum Hälsingland. projektet "När verkligheten inte stämmer med kartan — Sociala och kulturella förutsättningar för landsbygdens hållbara utveckling" är det första gemensamma arbete som man går in i. FoU Söderhamn är idag en del av CFL-Centrum för flexibelt lärande, i Söderhamns kommun.”

Forskningsprojektet har kommit fram till följande slutsatser:

– ”Kartan” är i sig det största hindret för samhällets omställning. (Med ”karta” menar vi de modeller, synsätt, beskrivningar och begrepp som dominerar agendan för hållbar utveckling.) Den bygger på en tillväxtekonomisk premiss som exkluderar andra synsätt och förbiser de lokala sociala och kulturella

förutsättningarna. På grund av "kartans" dominans är den också problematisk ur en demokratisk synpunkt. Vi menar därför att det inte är möjligt att åstadkomma en omställning till en hållbar utveckling med "kartan" som utgångspunkt.

– Utgångspunkten bör i stället vara platserns sociala och kulturella förutsättningar. I de lokalsamhällen vi forskat om och med kan vi se att det finns sociala/kulturella resurser som kan förstås som en potential för omställning. Den viktigaste förutsättningen är förmågan till gemensamt (samhälleligt) ansvarstagande för givna existensvillkor. De sociala/kulturella resurserna kan också beskrivas som en form av socialt kapital (dvs förtroende, gemensamma normer och sociala nätverk).

– De lokala resurserna och potentialen för omställning måste mobiliseras för att kunna bli en samhällsförändrande kraft. Framför allt behövs en bred social rörelse som kan påverka maktförhållanden och politiken för hållbar utveckling. Rörelsen bör alltså bli en i sig demokratisk och politisk kraft. Men den behöver också skapa och utveckla nya, dialogiska och deliberativa (överläggande) organisationsformer.

Sammanfattningsvis menar vi att nycklarna till omställningen finns i det socialt gemensamma och i skapandet av fungerande demokratiska forum. Det är fullt möjligt att lokalt sätta igång en mångfald av gemensamma "omställningsprojekt" med det sociala kapitalet som grund, förutsatt att det samtidigt utvecklas ett samhälleligt stöd. För att demokratin ska fungera och utvecklas behövs forum där alla parter i samhället kan mötas i en öppen, överläggande dialog, som bygger på tillförlitliga kunskaper och är befriad från ideologiska blockeringar.

Mot den bakgrunden menar jag att ett regionalt omställningsprojekt bör sätta två mål:

- (1) Lokal mobilisering – dvs av de lokala sociala och kulturella resurserna.
- (2) Bred samhällelig samverkan – dvs mellan civilsamhälle, offentlig sektor, lokalt näringsliv och forskning.

För att kunna nå målen behövs förslagsvis att

– Projektet uppmuntrar, stärker och stöttar alla mobiliserande initiativ i regionen. Det skulle exempelvis kunna vara bildandet av lokala ekonomiska föreningar, pooler, arbetsgrupper, etc. för omställning av olika verksamheter och för investeringar i lokal mat- och energiproduktion.

– Projektet initierar och stöttar framtagandet av lokala planer för omställning. Det kan t ex göras på samma sätt som i Trönö (dokumentet "Trönöbygdens framtid i egna händer"), dvs genom studiecirklar. Planerna kan sedan sammanföras och sammanställas i en övergripande plan för regionens omställning.

– Projektet skapar nya demokratiska forum för bred samverkan. Sådana forum skulle kunna skapas både på en lokal (kommunal) och regional nivå, med det uttalade syftet att bli forum för påverkan av agendan för regionens hållbara utveckling. För att lyckas med det är det viktigt att medvetet vända sig mot de delar av civilsamhället, den offentliga sektorn, näringslivet och forskningen som är öppna för ett omprövande av "kartan". Viktiga parter blir i så fall nya sociala rörelser, politiker och tjänstemän som kan ifrågasätta tillväxtekonomin, företag med en stark lokal förankring, och kritisk forskning med en interaktiv inriktning."

Slutsatser från forskningsprojektet *När verkligheten inte stämmer med kartan*, av Maria Vallström på CFL (=Centrum för flexibelt lärande) Även utgiven som [bok hösten 2014](#) tillsammans med fler forskare på FoU Söderhamn.

Omställningen är lokal

“Stora samhällsomvälvningar växer nästan alltid fram underifrån. Sanningen är att den lokala nivån varit avgörande för att lansera hållbar utveckling i internationell politik. Ett exempel är FN’s viktiga miljötoppmöte i Rio 1992 där kommunorganisationen ICLEI spelar en betydelsefull roll. En konferens som utmynnade i oöverskådliga avtalstexter men vars verkliga framgång var den lokala rörelse för hållbar utveckling som den inspirerade, under namnet Agenda 21-rörelsen.

Vi ser ett liknande mönster i Sverige. Det var tack vare kommunerna som Sverige började arbeta med hållbar utveckling på 1990-talet. En tidpunkt när det svenska omställningsarbetet var världsledande inte bara i våra egna ögon. Regeringen vaknade sent och den nationella miljömyndigheten Naturvårdsverket hade varken då eller senare insett att hållbar utveckling rör någonting större än kontroll och efterlevnad av miljöregelverk”.

”Viktigt är att de lokala myndigheterna befinner sig närmast medborgarna. På så vis får de en naturlig nyckelroll i allt förändringsarbete som bygger på att involvera vanliga människor. Närheten till invånarna ger den lokala beslutsnivån en självklar roll som inspiratör, samordnare och dialogbyggare. Centrala myndigheter står inte i denna direkta förbindelse med allmänheten och saknar dessutom lokala myndigheters platskännedom. Deras styrka ligger snarare i att leda samordnade kampanjer med allmängiltiga budskap. Men som forskningen visar har informationskampanjer små utsikter att påverka våra beteenden – vi är redan övermatade med information. Här krävs direkt dialog öga mot öga med vanliga människor.”

Ur boken *Omställningens tid* av Björn Forsberg, 2012

Vad bidrar till lokal attraktivitet?

“Både begreppet attraktivitet och även dess innebörd, är till sin natur svårt att precisera eftersom det handlar om en lång rad frågor och åtgärder som tillsammans ska bidra till ökad attraktivitet – och därmed göra att kommunen ska framstå som mer attraktiv att bo, besöka och/eller driva företag på.

I den här rapporten redovisas några fallstudier som visar hur ett antal svenska kommuner arbetar med att öka sin attraktivitet. De är valda utifrån att de representerar kommuner som på olika sätt arbetat med att utveckla platsens attraktivitet, men på olika sätt och under olika förutsättningar.

I dagsläget finns det inte mycket forskning kring detta område, och det finns heller ingen tydlig strategi hos kommuner med att arbeta specifikt med just dessa frågor. Vad som finns är en hel del praktiska försök som har mer eller mindre relevans för att utveckla platsens attraktivitet inom ramen för kommunens övergripande förändringsarbete. Detta medför att lärande kring dessa frågor inte är tillräckligt utvecklat för att Tillväxtanalys ska kunna uttala sig om vilka arbetssätt som fungerar bättre eller sämre inom ramen för detta projekt.

Det som har varit möjligt är, dels att rikta fokus på vad kommunerna upplever som viktiga frågor som berör utveckling av platsen där de bor, dels på vilket sätt som man kan arbeta med attraktivitet utifrån skilda förutsättningar samt diskutera och reflektera kring hur man kan använda sina egna resurser och andras resurser för att utveckla och stärka platsens attraktivitet. Attraktivitet berör i det stora hela frågor som gör att folk trivs där de bor, och att platser kan växa och konkurrera med andra platser om företag, arbetskraft och andra former av resurser.

Tillväxtanalys vill betona att det för många mindre kommuner inte i första hand handlar om att befolkningen ska växa utan snarare att försöka bryta en negativ utveckling. När det gäller större kommuner som i grunden har haft en bra tillväxt, blir frågan mera tillväxtorienterad, det vill säga hur kan man på bästa möjliga sätt utnyttja och stärka den tillväxt man har. Platsens attraktivitet blir på olika sätt viktig utifrån vad det är man kan och behöver påverka. Om man behöver få in mera av en viss typ av kompetens behöver man fundera kring vad det är som uppfattas attraktivt för just denna grupp och vad är det kommunen har och behöver utveckla för att locka till sig en sådan grupp.

Slutsatser från fallstudierna visar att det inte räcker med att ha arbetstillfällen, man måste också få människor att bosätta sig i den egna kommunen. Därför blir satsningar på att göra kommunen attraktiv för boende allt viktigare. Utbud som service, kulturella aktiviteter, möjligheter till fritidsaktiviteter, hur en plats kan utformas, en citykärna, etcetera är satsningar som prioriteras.

Insatserna är grupperade i tre faktorer som kommunen själv kan påverka:

- Den fysiska miljön; kommunen som möjliggörare, förhindrare eller initiativtagare.
- Service; etablering av kommunal och styrning av var offentlig/kommersiell service kan placeras
- Kulturen/attityder, dels den interna kommunala kulturen inom den egna förvaltningen och dels den kultur som råder externt i kommunen, bland medborgare och företagare.

Sammanfattningsvis kan sägas att *det inte finns en faktor* som avgör attraktiviteten och att det krävs ett långsiktigt arbete utifrån olika förutsättningar, inte en lösning, inte en metod!"

Ur [Fakta och exempel kring lokal attraktivitet](#), Tillväxtanalys. Publicerad 17 dec 2014.

Årets kommun 2014

"1 december fick Kristianstads kommun Hela Sverige ska levas utmärkelse "Årets kommun" 2014. De har arbetat fokuserat med att utveckla hela kommunen och att skapa ett gott samarbete med byalagen. De har en landsbygdssamordnare och varje förvaltning har en tjänsteman med ansvar för landsbygden. Dessutom är de som arbetar på kommunen bestämda med att det är de lokala utvecklingsgrupperna som ska driva utvecklingen, och att kommunen ska stödja deras initiativ.

- Landsbygdsutveckling är ett långsiktigt arbete, och det här priset är en bekräftelse på att vi är på rätt väg. Vi har mycket kvar att göra, så vi kommer att fortsätta arbeta och förhoppningsvis får vi komma tillbaka ett annat år för ännu ett pris, säger Sven Nilsson, vice ordförande för kommunens arbetsutskott.

Planerna för framtiden innehåller ett nytt landsbygdsprogram för kommunen, ett politiskt tiopunktsprogram där en av punkterna är att inrätta ett landsbygdsråd som ska komma på idéer hur utvecklingen kan fortsätta framåt, samt ett högt satt bredbandsmål där 95 procent av invånarna ska ha tillgång till bredband på 100 Mbit/s år 2018.

Fredrik Lager är landsbygdssamordnare för Kristianstads kommun. Han menar att de kompetenta lokala utvecklingsgrupperna varit en förutsättning för framstegen, och tror att kommunens insatser kunnat stärka de lokala krafterna ännu mer.

- Vi har varit med och bidragit till ett lokalt engagemang. Som offentlig aktör har vi en mycket viktig roll där. Vi ska stödja dem, till exempel genom att ta politiskt ansvar och genom att stödja projekt som är strategiskt viktiga för hela kommunen, säger han.

Sven håller med: – *Samarbetet med byalagen är en viktig del i detta. Utan dem hade vi aldrig kommit så här långt.*

Publicerat på Hela Sverige ska leva:s webbplats, dec 2014.

Allmänhetens syn på energi- och miljöfrågor

”Den här undersökningen är ett nytt sätt för Energimyndigheten att undersöka hur olika målgrupper resonerar i frågor som rör energi, miljö, transporter och kommunikation. Undersökningen är gjord för att underlätta informationsspridning i olika frågor, både för myndigheten men även för andra aktörer, genom att öka kännedomen om vilka faktorer som påverkar kommunikationen med allmänheten.

Resultaten visar att man skulle kunna dela in allmänheten i olika karaktärer. Studien resulterar i fem signifikanta karaktärer; De osynliga, De påverkbara, Energispararna, Ambassadörerna och Energisvensson. Dessa karaktärer kräver olika sätt att kommunicera och studien kan vara till hjälp för på vilket sätt och genom vilka kanaler man kan kommunicera med respektive karaktär.”

”Kommunikationsstrategin beror i första hand på vad som ska åstadkommas. Det faktumet ändrar studien inte på. En fungerande strategi idag innebär att ha en väl fungerande dialog (eller snarare en multilog, många dialoger samtidigt) med sina intressenter; det vill säga att den ger möjlighet till att både ge och ta, att den är robust, har en följsam taktik och ger en god beredskap för det oväntade.

Utöver robusthet, följsamhet, beredskap ger studien två ledord för kommunikationen i framtiden: Det första ordet är **anpassning** (i förmedlat innehåll till karaktärerna) och det andra är **vighet** (att i tid och resurser skapa utrymme för tät uppföljning och för förberedelser för ändringar i aktiviteter). I planeringen av kommande aktiviteter innebär det således att både budgetera för uppföljningar under deras genomförande och inte enbart vid deras slut, samt reservera budgetutrymme (resurser) för förändringar under själva genomförandet.”

Ur Energimyndighetens rapport *Allmänhetens syn på energi- och miljöfrågor*, en segmenteringsanalys. ER 2010:26

Miljömålen behöver få en starkare ställning

14 av 16 miljö kvalitetsmål kommer inte att nås till år 2020, enligt den årliga uppföljningen av Sveriges miljömål för år 2014. För att nå målen krävs tydligare prioriteringar och att miljöarbetet samordnas med andra aktiviteter i samhället. Dessbättre är utvecklingen i miljön i positiv riktning inom vissa av miljö kvalitetsmålen.

Konflikter mellan miljö och andra samhällsintressen

I årets årliga uppföljning konstateras att det finns flera orsaker till att många miljö kvalitetsmål och etappmål blir svåra att nå. En orsak är konflikterna mellan miljöhänsyn och andra samhällsintressen. Många gånger går ekonomi före miljöhänsyn hos olika aktörer. Tydligare prioriteringar och bättre samordning mellan miljö mål och andra samhällsmål är nödvändigt för öka möjligheten att nå miljö målen.

“Miljömålen behöver väga tyngre i krockar mellan samhällsintressen i komplexa frågor som planering av långsiktiga infrastruktursatsningar och avvägningar mellan exploatering och bevarande av mark”. / Maria Ågren, Naturvårdsverkets generaldirektör.

Ohållbar konsumtion och ineffektiva styrmedel

Konsumtionen fortsätter att utvecklas på ett ohållbart sätt, vilket också bidrar till att många miljömål är svåra att nå. I årets uppföljning konstateras även att många lagar och andra styrmedel inte är tillräckligt skarpa för att vi ska kunna nå miljömålen. I vissa fall används befintliga styrmedel ineffektivt och tillämpas inte i tillräcklig omfattning. Det finns också exempel på styrmedel som tappat i kraft, bland annat riskerar EUs jordbrukspolitik och den svenska tillämpningen av EU:s landsbygdsprogram få en inriktning som minskar möjligheten att nå flera miljömål.

Internationellt samarbete viktigt

Miljömålen är nationella, men möjligheten att nå dem påverkas i stor utsträckning av internationella överenskommelser. Det visar exempelvis det framgångsrika luftvårdsarbetet som har reducerat utsläppen till luft av förorenande ämnen och därmed kan minska problemen med bland annat övergödning och försurning. Naturvårdsverket konstaterar i rapporten att Sverige därför måste vara än mer pådrivande inom EU och internationellt.

Uppföljningen innehåller flera goda exempel på åtgärder som har bidragit till ett förbättrat miljötillstånd. För att få till stånd en samhällsomställning i hållbar riktning och för att fler miljömål ska kunna nås så måste arbetet fortsätta och intensifieras.

Mer om årlig uppföljning

I miljömålssystemet ingår generationsmålet, 16 nationella miljökvalitetsmål och 24 etappmål. Fem av etappmålen beslutade regeringen om så sent som den 27 februari 2014 och därför följs dessa inte upp denna gång. Den årliga uppföljningen redovisar miljötillståndet och insatser för samhällsomställning för miljön. Naturvårdsverket samordnar den årliga uppföljningen och ansvarar tillsammans med ytterligare sju nationella myndigheter för uppföljningen av de olika miljökvalitets- och etappmålen. En rapport lämnas till regeringen och publiceras här på miljomal.se/au i slutet av mars varje år.

Regional uppföljning – 5 av 21 län når något miljökvalitetsmål

5 av 21 län når något miljökvalitetsmål till år 2020. 12 av länen är nära att nå något av miljökvalitetsmålen, medan 4 av 21 län inte når något av miljökvalitetsmålen utifrån dagens förutsättningar. Se hur det går för ditt län i kartan via länken nedan.

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen ansvarar för regional uppföljning av miljökvalitetsmålen. I december varje år redovisar alla länsstyrelser och Skogsstyrelsen möjligheten att nå 13 av de svenska miljökvalitetsmålen inom sitt län. Denna regionala uppföljning är ett underlag till den kommande årliga nationella uppföljningen av miljökvalitetsmålen.

Indikatorer visar hur miljön mår

53 indikatorer på miljomal.se har nu uppdaterats med nya data. Indikatorerna tillhör de 115 miljömålsindikatorerna som visar hur miljön mår i Sverige ur olika aspekter. Förändringar inom indikatorerna ger viktig information till uppföljningen av miljökvalitetsmålen.

Texten hämtad från NV, publicerad 2014-03-28 <http://www.miljomal.se/au>

*“Varje kris är en möjlighet och vi håller nu på att närma oss
den största möjligheten någonsin”.*

Richard Heinberg, amerikansk journalist och författare

Framtidsstafetten

Örebro län 2014 För en hållbar omställning

Omställningsaktiviteter i Örebro län 2014

Hela Sverige ska leva/Länsbygderådet i Örebro län (LBR) tog under våren 2013 initiativ för att öka "verkstaden" i länet för omställning till ett hållbart samhälle och att skapa en stödjande struktur för detta. En arbetsgrupp fanns redan inom LBR för "Hållbar framtid". De tog kontakt med Jane Karlsson på Örebro läns bildningsförbund och i maj 2013 bjöd man in gemensamt till en workshop. Mötet genomfördes och bl.a formulerades en idé om ett flerårigt projekt som startas upp via en förstudie.

Länsbygderådets arbetsgrupp utökades med flera aktörer; Örebro läns bildningsförbund, Naturskyddsföreningen Örebro län, LEADER Mellansjölandet, Örebro kommun och Framtiden i våra händer. Vi bildade tillsammans **ROS (Regional Omställning i Samverkan)** - ett nätverk för samverkan till en stödjande struktur för ett hållbart Örebro län. ROS-gruppen träffades 8 ggr under 2013 och har fortsatt träffats en gång per månad under 2014. I januari 2014 anställdes en projektledare, Ankie Rauséus, på deltid för att koordinera ROS-arbetet.

Detta är en summering av våra utåtriktade aktiviteter under perioden dec 2013-dec 2014:

Planeringsträff i 5 dec 2013

ROS-gruppen bjöd in studieförbund, representanter från offentlig sektor och medarrangörer av tidigare genomförda Framtidsveckor till en idé- & planeringsträff kring hur vi kan bidra till en hållbar framtid i Örebro län. Ett 20-tal personer deltog. Reflektioner och erfarenheter från de två tidigare Framtidsveckorna diskuterades, liksom förslag på hur vi vill gå vidare.

Möte med lokala/regionala media 30 jan 2014

Länets samtliga media bjöds in till rundabordsamtal hos Folkbildningsförbundet, utifrån temat "Medias roll för lokal demokrati och omställning till hållbar utveckling". Att representanter från olika media träffades under liknande former och samtalade var unikt, enligt dem själva. Anders Persson från Söderhamn bidrog med sina erfarenheter och gav exempel på mediasamarbetet i t ex Hälsingland, där media tagit en mer aktiv roll i att föra ut omställningsfrågor.

Träffar med länets studieförbund

I januari bjöds samtliga studieförbund in till en riktad träff kring frågan "Hur kan vi börja jobba gemensamt inom folkbildningen med omställningen till ett hållbart samhälle"? Utifrån den första träffen utkristalliserades en gemensam tanke om att samverka i frågorna och bl a anordna samtalsträffar i länets kommuner, med lokala politiker. Träffarna skulle bygga på "det goda

Sex av studieförbunden valde att aktivt medverka och vara medarrangör, ihop med LBR och Naturskyddsföreningen Örebro län. Totalt tre träffar har genomförts under våren för att planera och prata ihop sig kring samarbetsformer, upplägg på politikerdialogerna, arbetsfördelning m m. En utvärderingsträff genomfördes i slutet av maj. Då gavs möjlighet att utvärdera de genomförda träffarna, summera svaren från de lokala partigrupperna och samtala kring hur vi ville gå vidare.

Inbjudan gick ut brett till olika sektorer om en heldagsträff kring hur vi tillsammans skapar "Hållbar framtid, attraktiv landsbygd & lokal utveckling", med öppet forum som mötesmetod. Ett 40-tal personer deltog och ett 15-tal hjärtefrågor från deltagarna diskuterades i mindre grupper. I slutet av dagen prioriterade deltagarna vilka frågor som var mest angelägna att jobba vidare med.

- Hur skapar vi samarbete kring hållbar landsbygd med bönder (kött, mjölk, grönsaker)? Var ska vi mötas? (45 prickar)
- Cirkulär ekonomi för att stärka lokalsamhället. (28 prickar)
- Framtidstafetten och politikerträffar med dialog kring omställningsfrågor. Vem gör vad och varför? (25 prickar)

Under två veckor i maj (6-15/5-14) genomfördes 8 öppna dialogträffar med lokala politiker i länet.

Framtidsstafetten

Örebro län 2014 För en hållbar omställning

Politikerdialog

– Hur vill du att ditt barns framtid ska se ut?

Under valet vill vi sätta fokus på partiernas roll i arbetet med att ställa om till ett hållbart samhälle. Välkommen att möta dina politiker för att diskutera viktiga framtidsfrågor under trevliga former.

Program

Lördag 14 september 19.30-20.30	Föräldraparlamentet
Söndag 15 september	Konferens 12
Måndag 7 oktober 19.30-20.30	När Skolexamen?
Tisdag 8 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 11
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 12
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 13
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 14
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 15
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 16
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 17
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 18
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 19
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 20
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 21
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 22
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 23
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 24
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 25
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 26
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 27
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 28
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 29
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 30
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 31
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 32
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 33
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 34
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 35
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 36
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 37
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 38
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 39
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 40
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 41
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 42
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 43
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 44
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 45
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 46
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 47
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 48
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 49
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 50
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 51
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 52
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 53
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 54
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 55
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 56
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 57
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 58
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 59
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 60
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 61
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 62
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 63
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 64
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 65
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 66
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 67
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 68
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 69
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 70
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 71
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 72
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 73
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 74
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 75
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 76
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 77
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 78
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 79
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 80
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 81
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 82
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 83
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 84
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 85
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 86
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 87
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 88
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 89
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 90
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 91
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 92
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 93
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 94
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 95
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 96
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 97
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 98
Tisdag 15 oktober 19.30-20.30	Öppet hus 99

Upplägget byggde på en mix av en folkbildning och samtal. Samtalsledaren beskrev syftet med Framtidsstafetten, samt omvärldsbilden idag med flera globala utmaningar. Hur ser politikerna på sin egen och andras roll och möjligheter för att skapa ett hållbart samhälle? Detta för att lägga en gemensam grund för den fortsatta dialogen, och samtal med politikerna utifrån några av de skriftliga frågorna som skickats ut tidigare. Målet var "det goda samtalet" där ingen har alla svar. Avsatt tid var två timmar, vilket blev lite kort.

Politikerträffarna har visat på ett behov av fler forum att diskutera breda insatser och lösningar för ett hållbart samhälle. Det var inte helt lätt att få in skriftliga svar från partierna. Av ca 90 lokala partier i länet kom ett 30-tal skriftliga svar in. Frågorna ansågs av några vara alltför stora och svåra att besvara som lokal politiker.

Framtidsstafettens samtliga öppna politikerträffar:

- 6 maj – Församlingshemmet i **Lindesberg**. (4 st partiföreträdare)
- 7 maj – **Nora** Stadshotell. (8 st partiföreträdare)
- 8 maj – Tegelbruket lunchtid i **Örebro**. (8 st partiföreträdare)
- 8 maj – **Karlskoga** folkhögskola. (6 st partiföreträdare)
- 8 maj – **Kumla** bibliotek – Inställt p g a för få anmälda politiker.
- 13 maj – Servicehuset Linden i **Askersund**. (7 st partiföreträdare)
- 14 maj – Kulturhuset i **Örebro**. (7 st partiföreträdare)
- 14 maj – **Hällefors** folkhögskola. (4 st partiföreträdare)
- 15 maj – Åsens dagcentral i **Hallsberg**. (4 st partiföreträdare)

Efter visst lobbyarbete blev uppslutningen från de lokala partierna hyfsat god vid samtliga politikerträffar, med medverkan av 4-8 representanter (1 pers/ lokalt parti) beroende på ort. Allmänhetens deltagande har varierat på träffarna, från 10-40 st. Totalt deltog drygt 150 personer.

Upplägget för de fysiska samtalen har omarbetats något från ena veckan till nästa, efter inspel från medarrangörer och deltagande politiker, då man efterlyst mer tid för politikerna att samtala samt utrymme för fler frågor. Detta diskuterades även på utvärderingsträffen för de tio medarrangörerna. Att kombinera folkbildning och samtal har visat sig vara en uppskattad pedagogisk form. Politikerträffarna har känts i mångt och mycket som startskottet på något angeläget och demokratiskt viktigt. De behöver följas upp, både lokalt och regionalt. Hur och av vilka är dock oklart i dagsläget då ROS-nätverkets möjligheter till större insatser är mycket begränsade.

"Jag skulle vilja tacka er för att ni ordnade det här mötet. Frågorna, och att man fick ta ställning till dessa frågor." Politiker i Nora

HÖSTEN 2014

Framtidsveckan i Örebro län. Hösten 2014 genomfördes länets tredje Framtidsvecka under v 40.

Samma vecka som de två tidigare veckorna, med start helgen innan. Framtidsveckan är en manifestation som syftar till att lyfta fram de lokala/regionala krafter och omställningsresurser som finns, samt inspirera fler att konkret bidra till ett mer hållbart samhälle. Årets Framtidsvecka har slagit väl ut, trots en liten budget för projektledning och relativt kort startsträcka, och har synts i samtliga media både innan, under och efter veckan.

Runt 160 arrangemang registrerades på den nylanserade Framtidsportalen.se. På vissa arrangemang medverkade dessutom fler lokala företag/organisationer som ej registrerat sig på portalen. Arrangemangen var spridda från Rikkenstorp finngård i norr (Ljusnarsbergs kn) till Tived och Olshammar i söder, med merparten i södra delen av länet.

Några exempel var skördemarknad på flera platser, matföreläsningar, hållbarhetsmässor i Laxå, öppet hus i hem och bondgårdar, visningar och prova-på av olika verksamheter; äppelmustning, kubbhusbygge, energilösningar, elbilsvisning, hantverk, återbruk, filmvisning och samtal kring hållbarhet.

Framtidsveckan annonserades i samtliga regionala tidningar. Utöver annonserna blev det minst 26 mediainslag i olika media, främst NA. Merparten av dem finns länkar till via webbportalen och Framtidsveckan i Örebro läns [FB-sida](#).

Webbportal för Hållbar framtid i Örebro län

I augusti lanserades Framtidsportalen.se, en webbportal för länets samlade hållbarhetsarbete. Detta var ett sätt att utveckla kommunikationen kring Framtidsveckan och öppna för nya vägar att sprida värdefull information löpande framöver till länets invånare om vad som händer och utvecklas inom

hållbarhetsområdet, samt skapa interaktivitet.

Detta sker bl a genom att man skapar ett konto och själv kan publicera ett evenemang, samt dela det enkelt via olika sociala media.

Under Framtidsveckan kunde den som ville ordna en egen framtidsvaka (samtal utifrån tre frågeställningar), skriva på en namnlista till politiker om att prioritera omställningen till hållbarhet framöver, delta i fototävling, bidra med bilder och berättelser från lokala evenemang m m.

Fram till början av oktober 2014 hade webbportalen 15 000 besökare, vilket är mycket bra på denna korta tid! Många "surfade runt" i flera minuter, vilket är fyra gånger längre än genomsnitts-besökaren, enligt webbyrån. Portalen ska kunna fungera som en bred plattform för allt hållbarhetsarbete i Örebro län, och på sikt även kunna dupliceras i övriga delar av landet. Framtagandet av interaktiva verktyg och sökfunktioner sker i samverkan med andra webbaktörer i landet.

Framtidsfesten. I början av november genomfördes en framtidsfest för alla medverkande under Framtidsveckan, för att summera det vi gjort, umgås, fira och inspirera varandra i det fortsatta lokala omställningsarbetet. Trettiofem personer deltog på festen.

Kvällen bjöd även på underhållning av Teater Ruth och korta föreläsningar från bl a Örebro universitet, Risbergska skolan samt Örebro kommun hur de på olika sätt arbetar med hållbarhetsfrågor.

Utbildningar i lokal omställning. För första gången genomfördes "Thrive" i Sverige, en fortsättningskurs i lokal omställning, med bl a internationella utbildare. Kursen genomfördes i Hallsberg 8-9 nov 2014 och lockade 35 deltagare från hela landet, varav hälften från länet.

Strax efter Hallsbergskursen ordnades landets första ledarutbildning inom omställning, Train the Trainer. Detta skedde i Göteborg. De olika omställningskurser som genomförs i landet läggs upp på nationella omställningsnätverkets webbplats omställning.net.

Grundkursen (Launch) som skulle genomförts i Bergslagen tidigare under hösten blev inställd, men siktet är att erbjuda nya omställningskurser i länet om delfinansiering går att lösa.

Mediasamarbeten. Våra större gemensamma satsningar under året, t ex politikerträffar, omställningsutbildningen i Hallsberg och Framtidsveckan har haft bra mediabevakning, med inslag både inför, under och efter genomförda aktiviteter. Utöver dessa artiklar av mer rapportering karaktär har vi inte hunnit arbeta fram några kompletterande samarbetsformer och temainslag, vilket är något vi gärna vill utveckla framöver.

Framtidsstafettens nyhetsbrev. Under 2014 har sju nyhetsbrev skickats till mejlmottagare från tidigare års Framtidsveckor, med utökning av fler lokala utvecklingsgrupper, företag, offentliga aktörer och privatpersoner under året. Nyhetsbrevet går ut till närmare 1 300 personer i hela länet.

Projekt Storytelling. Under hösten 2014 finansierade LEADER Bergslagen ett kort pilotprojekt, "Storytelling: En ny berättelse om ett hållbart Bergslagen". Genom flera idéträffar och två workshops på skolor synliggjordes och diskuterades vilka berättelser som präglar oss på olika sätt idag och våra tankar kring framtiden. Workshoptillfällena syftade till att ge verktyg för att medskapa framtiden, sin egen och den gemensamma. Intentionen är att hitta finansiering för att fortsätta utveckla konceptet, sprida goda exempel, ge inspiration och bidra till nya berättelser kring framtidens Örebro län.

Framtidsfesten 2014 på Föreningarnas Hus. Foto: Anne Helgesson

ROS-dokumentation

Merparten av ROS-nätverkets träffar och utåtriktade aktiviteter finns dokumenterade på [Hela Sverige ska leva/Länsbyggrådet Örebro läns hemsida](http://hela.sverige.ska.leva/lansbyggradet/orebro-lans-hemsida), under fliken Hållbar framtid. En filmad beskrivning av ROS-samarbetet och vad som gjorts t o m hösten 2014 finns också från regionala [Energi & Klimatdagen 15 okt 2014](http://energi-och-klimatdagen.se). Den ligger på You Tube.

ROS = ett unikt nätverk i Örebro län för Regional Omställning i Samverkan

Referenser och vidare läsning

Böcker

Axelsson, Svante: Vår tid är nu. Tio hoppfulla perspektiv på klimatkrisen. (2014)
Benyus, Janine: BioMimicry – Innovation Inspired by Nature (2002)
Bodin, Bengt: När vinden vänder – om vikande naturresurser, ekonomisk tillväxt och välfärd (2014)
Borgeryd, Anna: Tunna väggar (2013)
Braungart, Michael & McDonough, William: Cradle to Cradle – Remaking the way we make things (2002)
Brown, Lester: Plan B 4.0 Uppdrag: Rädda civilisationen! (2010)
Capra, Fritjof: The Systems View of Life – A Unifying Vision (2014)
Duncanson, Archie: Hushålla med jordens resurser – omställning för en tryggare framtid (2012)
Eisenstein, Charles: Sacred Economics (2011)
Elander, Sven (red): Tänk grönt – 21 texter om framtiden (2011)
Forsberg, Björn: Omställningens tid (2021)
Friberg, Mats (red): Det hållbara samhället – kan det byggas underifrån? (2014)
Fukuoka, Masanobu: The One-Straw Revolution (1978)
Hallgren, Henrik: Det gröna skiftet (2009)
Holmes, Tim & Blackmore, Elena: The Common Cause Handbook – A Guide to Values and Frames (2011)
Holmgren, Pär: Det minsta vi kan göra är så mycket som möjligt (2014)
Hornborg, Alf: Myten om maskinen (2012)
Jonstad, David: Kollaps: Livet vid civilisationens slut (2012)
Kennedy, Margrit: Occupy Money – Creating an Economy Where Everybody Wins (2012)
Klum, Mattis & Rockström, Johan: Vår tid på jorden: Välfärd inom planetens hållbara gränser (2012)
Meadows, Donella: Thinking in Systems (2008)
Senge, Peter: The Necessary Revolution (2012)
Svensson, Lotta & Vallström, Maria m fl: När verkligheten inte stämmer kartan (2014)
Tell, Johan: 100 sätt att rädda världen (2007)
Tengroth, Stellan (red): Att svära i kyrkan. 24 röster om evig tillväxt på en ändlig planet (2013)
von Post, Sofia: Bästa boken om Sveriges sämsta idé (2014)
Wijkman, Anders & Rockström, Johan: Den stora förnekelsen (2011)
Wiberg, Heléne: Mångfald eller enfald? (2014)

Rapporter, skrifter, tidningar

Stockholm Resilience Centre: Planetary Boundaries 2.0 (2015)
WWF – Världsnaturfonden: Living Planet Report (2014)
IPCC – FN:s Klimatpanel: Synthesis Report (2014)
Länsstyrelsen Örebro län & Regionförbundet Örebro: Energi- och klimatprogram för Örebro län 2013-16
Länsstyrelsen Örebro län & Regionförbundet Örebro: Uppföljningsrapport, Energi- och klimatprogrammet (2014)
Omställning Sverige (Hela Sverige ska leva): Sverige ställer om, handbok för omställargrupper
Tidskrifter med fokus på omställningsfrågor: Landets Fria, tidskriften OM, Grus & Guld (utgiven av JAK)
Helmfrid, Hillevi & Högberg, Niklas m fl: Hållbar utveckling med Leadermetoden – tio framgångsfaktorer (2014)
Helmfrid, Hillevi: Omställning – hur? (2009)
Åkerlind, Lena & Vallström, Mikael m fl: Trönbygdens framtid i egna händer – idéskrift (2012)

Övriga artiklar, webblänkar (se vidare länkar i dokumentet)

Det naturliga steget – om hållbarhetsprinciper och systemvillkor www.thenaturalstep.org/sv/sweden
Transition network – resurser för lokala omställningsgrupper www.transitionnetwork.org
Costanza, Robert m fl: Development – Time to Leave GDP Behind (tidskriften Nature, januari 2014)
Korten, David: A New Story for a New Economy (Yes Magazine, mars 2014)
Meadows, Donella: Leverage Points – Places to Intervene in a System (artikel på www.donellameadows.org)
Thiel, Pella: Framtidsveckan ur ett systemperspektiv (blogginlägg på www.braveworld.nu 2012-09-07)